

PELLERVON KIRJASTO N:o 36

HANNES GEBHARD

**SUOMEN
OSUUSTOIMINNAN
OPPIKIRJA**

KOLMAS PAINOS

HELSINKI 1925
PELLERVO-SEURA

„PELLERVO“

on 25 vuotta ollut Suomen maataviljelevän väestön ystävänä ja työtoverina ja tahtoo parhaansa mukaan edelleenkin tällaisena olla.

„Pellervo“ sisältää osuustoimintaa, varsinkin maataloudellista osuustoimintaa, sekä maataloutta, karjanhoitoa ja kotitaloutta j.n.e. käsitteleviä kirjoituksia ja tiedonantoja.

„Pellervo“ ilmestyy *kahdesti kuukaudessa* useimmiten 48 sivuisena.

Tilauhinta v. 1925 Smk 15:—.

Suomen Osuustoimintalehti

on tietopuolinen ja käytännöllinen valistuneemman osuustoimintaväen kuukausijulkaisu. Osuuskuntien johto- ja toimihenkilöt saavat siitä kaikenlaisia ohjeita osuuskuntien hoitamista ja kehittämistä varten ja osuustoimintaväki yleensä voi siitä seurata osuustoiminnan kaikinpuolista kehittymistä kotimaassa ja ulkomailla.

Suomen Osuustoimintalehti ilmestyy kerran kuukaudessa 32—48 sivuisena. Tilauhinta v. 1925 Smk 25:—, vähintään 5 kpl tilattaessa Smk 20:— vuosikerralta.

D. II.1

HANNES GEBHARD

8596

SUOMEN OSUUSTOIMINNAN OPPIKIRJA

KOLMAS PAINOS

HELSINKI 1925
PELLERVO-SEURA

HELSINKI 1925
YHTEISKIRJAPAINO OSAKEYHTIÖ

Alkusanat.

Kun ensi painos vuonna 1914 ilmestynyttä kirjaa »Suomen osuustoiminta pääpiirteissään», jota oli käytetty oppikirjana maatalousoppilaitoksissa ja kansanopistoissa, vuonna 1917 oli loppunut, lausuivat eräät teoreettiset maatalousamunattimiehet sen toivomuksen, että olisi saatava erityinen noin 50 painosivua käsittävä osuustoiminnan oppikirja. Mutta osoittautui mahdottomaksi supistaa lähes 200 sivun sisällys näin pieneen alaan muuten kuin että siitä tulisi ainoastaan luurangontapainen luettelo, varsinkin kun osuustoimintaliikkeen nopea kehitys päivittäin vaati tehtäväksi laajennuksia. Senvuoksi tekijä neuvotteli asiasta eräiden maatalousoppilaitosten opettajien kanssa ja huomasi, että nämä eivät suoneet tehtävän kovin suuria supistuksia. Jotta kumminkin mahdollisuuden mukaan otettaisiin huomioon kumpikin näkökohta, päätettiin toimittaa kaksi eri kirjaa, nimittäin »Suomen osuustoiminta pääpiirteissään», toinen laajennettu ja uusittu painos», sekä toinen suppeampi, oppikirjaksi aiottu laitos. Edellisen toimittaminen jätettiin tuonnetunaksi, mutta »Suomen osuustoiminnan oppikirjasta» ilmestyi ensimmäinen painos syksyllä vuonna 1917 ja toinen vuonna 1922.

Tämä kolmas painos ilmestyy suunnittelultaan ainoastaan jonkun verran muutettuna, mutta sisällykseltään kauttaaltaan viime vuosina tapahtuneen kehityksen vaatimusten mukaan uusittuna. Tässäkin uusimistyössä olen, kuten ennenkin, saanut nauttia Pellervo-Seuran ja keskusliikkeiden virkailijain sekä muidenkin asianharrastajain tuntuva apua, josta tässä lausun heille vilpittömät kiitokseni. Suurimman avustustyön on suorittanut ja parhaimmat kiitokseni ansaitsee Pellervo-Seuran kirjallinen sihteeri, fil. kand. *Ilmari Rahola*.

Helsingissä helmikuulla 1925.

Tekijä.

SISÄLLYS.

Johdanto.

	Sivu
1. Osuustoiminnan tehtävät ja merkit ys; sen menestymisen edellytykset ja sen rajoitukset	1
2. Osuustoimintaliikkeen synty ja leviäminen ulkonailla	14

I.

Suomen osuustoimintaliikkeen synty ja kehitys	19
---	----

II.

Paikalliset osuuskunnat.

Johdanto: Mikä on osuuskunta Suomen lain mukaan?	32
A. Osuuskunnat jäsentensä tarvikkeiden ostoa ja valmistusta varten	45
1. Osuuskoupat	45
2. Osuusleipomot ja osuusruokalat	53
3. Maataloustarvikkeiden osuustoiminnallinen osto	53
B. Osuuskunnat jäsentensä tuotteiden valmistusta ja myyntiä varten	57
1. Osuusmeijerit ja maidonmyyntiosuuskunnat	57
2. Karjanmyyntiosuuskunnat	65
3. Munanmyyntiosuuskunnat	69
4. Viljanmyynti- ja myllyosuuskunnat	72
5. Osuussahat ja metsätalousosuuskunnat	76
C. Luotto-osuuskunnat (osuuskassat)	80

	Sivu
D. Muuta osuustoimintamuotoja	87
1. Koneosuuskunnat	87
2. Saimmalkuivikkosuuskunnat	89
3. Puhelinosuuskunnat	92

III.

Osuuskuntain yhtymät.

A. Osuustoiminnalliset keskusliik- ket.....	94
Johdanto: Mikä on osuustoiminnallinen keskusliike?	95
1. Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta r. l. ...	100
2. Osuustukkukauppa r. l.	105
3. Keskusosuusliike Hankkija r. l.	107
4. Vainvientiosuusliike Valio r. l.	111
5. Suomen Karjakeskuskunta r. l.	116
6. Vientikunta Muna r. l.	119
7. Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.	120
8. Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö	122
B. Osuustoimintaliitot.....	127
Johdanto: Mikä on osuustoimintaliitto?	127
1. Maakunnallisia ja erikoisliittoja	128
a) Osuuskauppojen liitot	128
b) Osuusmeijerien liitot	131
c) Osuuskassojen liitot	131
d) Ruotsalainen osuustoimintaliitto	132
2. Pellervo-Seura yleisenä osuustoimintaliittona	132
3. Eräitä muita eri osuustoiminnanhaarojen yhteisiä yrityksiä	141
Loppusanoja	142

Johdanto.

I. Osuustoiminnan tehtävät ja merkitys; sen menestymisen edellytykset ja sen rajoitukset.

»Emme ole mitään itsessämme, emme mitään itsessämme, mutta äärettömän paljon liitossa toistemme kanssa, yhteistyössä ja rehellisessä pyrkimyksessä yhteisen päämäärän hyväksi», opettaa meille suuri runoilijamme Z. Topelius.

Saman ajatuksen on etevä tiedemiehemme M. A. Castrén lausunut seuraavalla tenhoavalla tavalla: *»Missä kukin toimii itseänsä ja omaa etuansa varten, tulee vähän tehdyksi; mutta missä tuhansilla on yhteinen pyrkimys, siellä kohoaa ennen pitkää mahtava rakennus».*

Se oman yksinäisyyden, avuttomuuden ja toiselta puolen yhteistoiminnan mahtavan voiman tunne, jonka meidän suurmiehemme ovat näin sanoiksi pukee, elää enemmän tai vähemmän selvästi havaittuna suuressa osassa tajuntaan kehittynyttä luomakuntaa. Yleisesti tunnettu on mehiläisten ja muurahaiden ihmeellinen yhteistoimintaelämä. Mutta luonnontutkijat ovat tarkoilla havainnoilla saaneet selville, että useimmat muutkin eläinlajit harjoittavat yhteistoimintaa muodossa tai toisessa. Samoin ovat ihmisrotujen tutkijat tavanneet yhteis-

toimintaa eri muodoissa villienkin ihmisten keskuudessa. Heimot metsästivät ja kalastivat yhdessä, heimot viljelivät yhteisvoimin rintamaita, heimot kostivat yksityisten jäsentensä murhat. Kristinuskon levitessä laajemmat alueet yhtyivät seurakunniksi yhteisesti rakentamaan kirkkoja. Kaupunkoja syntyi m. m. siten, että käsityöläiset ja kauppiat kerääntyivät rauhattomina aikoina mahtavien linnojen suojaan elinkeinoansa harjoittamaan, ryhtyen keskenään moninaiseen yhteistoimintaan. Eri käsiteollisuudenhaarat kohosivat kukoistukseen siten, että samaa ammattia harjoittavat yhtyivät keskiaikana ammattikunniksi yhteistoimintaa varten.

Suurimmat ja mahtavimmat yhteistoimintajärjestöt ihmisten keskuudessa ovat *valtiot* eiainoastaan oikeuden ja järjestyksen ylläpitäjinä sekä sivistystarpeitten tyydyttäjinä, vaan myöskin taloudellisen elämän alalla, ja juuri tällä alalla viime aikoina alati kasvavassa määrässä (rautatiet, posti, valtionmetsät y. m. s.). Näitä tehtäviään valtio on myöhempinä aikoina jakanut *kuntien* kanssa, joissa yhteistoiminta taloudellisenkin elämän alalla kehittyy nopeasti ja voimakkaasti mitä erilaisimmissa muodoissa (rautatie, vesijohdot, kaas- ja sähkölaitokset, kunnanmetsät j. n. e.). Tämän lisäksi vapaa yhteenliittyminen *seuroiksi* ja *yhdistyksiksi* sekä yhteistoiminta niissä on levinnyt kaikille ihmiselämän aloille: siten edistetään tieteitä ja taiteita, elinkeinoelämää, kansanvalistusta, raittiusliikettä, terveydenhoitoa y. m. s. ennen aavistamattomalla voimalla.

Enemmän kuin millään muulla alalla on tämä vapaa yhteistoiminta uudemmalla ajalla tuottanut

tuloksia *taloudellisessa elämässä*. Puhutaan yleisesti siitä, kuinka koneiden ja höyryn keksiminen on aiheuttanut äydyllisen mullistuksen teollisuuden alalla, hankkien tuotteita ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi paljon suuremmassa määrässä ja paljon huokeammalla kuin ennen. Mutta näin suurta mullistusta eivät nämä keksinnöt olisi kyenneet aikaansaamaan ilman *pääomanomistajain yhteistoimintaa*, ilman suuria *osakeyhtiöitä*, jotka hankkivat tarvittavat pääomat. Yhtiöt ovat myöskin suureksi osaksi rakennuttaneet nykyaikaiset mahtavat kulkuneuvot (laivaliikkeen ja monessa maassa rautatietkin sekä lennätin- ja puhelinlaitokset). Yhtiöiden avulla ovat lisäksi pankki- ja vakuutusliike päässeet ennentuntemattomaan voimaan ja mahtavuuteen.

Mutta inhimillisenä ilmiönä on yhteistoiminta varsinkin taloudellisella alalla sellaista, että sitä voidaan käyttää sivistysvastaiseenkin tarkoitukseen, ihmiskunnan vahingoksi. Niinpä esim. edellä mainitut erilaiset yhtiöt ja varsinkin niiden yhtymät, *kartellit* ja *trustit*, ovat suuressa määrässä edistäneet suurten rikkauksien kasaantumista harvojen käsiin ja luokavastakohtain kasvamista. Viime vuosisadan alkupuoliskolla työväenjoukot suurissa sivistysmaissa silloin uuden yhteistoimintamuodon, osakeyhtiöiden, voimistuessa joutuivat entistä suurempaan kurjuuteen. Ja tästä kurjuudesta *työväki* ei ole voinut millään muulla tavalla kohota kuin että sekin taas vuorostaan on ryhtynyt keskenään *yhteistoimintaan*. Liittymällä uudenaikaisiksi *ammattiyhdistyksiksi* se on voinut saada työpalkkansa kohoamistaan kohoamaan ja muutkin työolonsa paranemistaan pa-

ranemaan. Ja liittymällä *osuuskunniksi* työväki on voinut ostaa itselleen elintarpeensa väärentämättöminä ja kohtuullisiin hintoihin, samalla kun se niiden avulla on pystynyt monella muulla tavalla järjestämään sekä aineellisen että henkisen elämänsä yhä viihtyisämmäksi.

Mutta edellä mainittu kapitalistisen yhteistoinnin voimistuminen ei uhannut kurjuudella ainoastaan teollisuustyöväkeä. Myöskin *maanviljelysväestön* se johti viime vuosikymmeninä Europan sivistysmaissa vaikeaan ahdinkotilaan. Yhtiöiden kehittämät nopcat kulkuneuvot aiheuttivat sen, että maanviljelystuotteita ruvettiin kuljettamaan kaukana olevista ja helposti viljeltävistä merentakaisista maista, joten niiden hinnat Europan maissa alenivat. Työväki tulvasi maaseudulta teollisuuskeskuksiin, jonka ohella työolot muutenkin kehittyivät maataloudelle epäedulliseen suuntaan. Sitäpaitsi tämä kapitalistinen kehitys on ollut omansa saattamaan myös kauppaolot maanviljelykselle turmiollisiksi. Kauppiaat myyvät usein maanviljelijöille väärennettyjä tai muuten ala-arvoisia tavaroita (siemeniä, apulantoja, väkirehuja y. m.), joiden laatua nämä eivät kykene tarkastamaan ja joiden käyttäminen maataloudessa tuottaa heille moninkertaisia, vuosikausia vaikuttavia vahinkoja. Maanviljelijäin puolestaan on ollut pakko myydä tuotteensa välikäsille hinnoista, jotka eivät ole vastanneet alituisesti kohoavia tuotantokustannuksia. Niinikään kapitalistinen kehitys on houkutellut maaseudulta ja eritoten maanviljelyksestä pois henkisiäkin voimia, tälläkin tavoin vähentäen maaseudun

vaikutusvoimaa ja maanviljelijäin kykyä valvoa etujaan. Tämän ohella ovat sekä valtion- että kunnanverot yhäti kohonneet.

Näin syntyneestä ahdinkotilasta ei maanviljelijöitäkään ole voinut pelastaa mikään muu kuin yhteenliittyminen. Samoinkuin teollisuustyömiehet ovat *maanviljelijät*kin liittyneet sekä omiin *ammattijärjestöihinsä* (maamies- ja maanviljelysscuroihin, pienviljelijäjärjestöihin ja maatalouspoliittisiin järjestöihin), kehittääkseen ammattinsa teknillistä puolta ja valvoaksensa sen etuja, että *osuustoimintaan*, saadakseen sen avulla ammatti- ja elintarvikkeensa edullisimmin hankituiksi, tuotteensa jalostetuiksi ja edullisimmin myydyiksi sekä luotto-olonsa tarpeidensa mukaan järjestetyiksi ja siten koko taloutensa tuottavammaksi.

Täten on sivistysmaihin kapitalististen liikemuotojen vastapainoksi kasvanut vähävaraisten, etupäässä ruumiillista työtä tekevän kansanluokkain erityinen liikemuoto, *osuustoiminta*.

Tämä liikemuoto on kaikissa maissa alkanut vaatimattomana ja ylenkatsottuna, vähävaraisen kansan lapsena, mutta vähitellen siitä on kehittynyt kansanliike, joka jo useissa maissa on noussut sangen huomattavaan asemaan talouselämässä. ●suustointaliike on jo nyt kehittynyt sellaiseksi taloudelliseksi voimaksi, että se voi tarjota siihen liittyneille huomattavia etuja, onpa se lisäksi kyennyt muutamilla aloilla syrjäyttämään kapitalistisiakin liikemuotoja. Eikä ole epäilemistäkään, että osuustoiminnalla vielä on hyvin suuria kehittymismahdollisuuksia.

Mutta tämän varsinaisen, s. o. *kaupallisen toimintansa* lisäksi on osuustoimintaliikkeellä useita muita tärkeitä tehtäviä. Kuluttajain muodostamat osuuskunnat ovat jo alkaneet omissa tehtaissaan valmistaa yleisiä kulutustavaroita ja tätä toimintaa näytävät ne voivan jatkuvasti laajentaa. Tätä tietä saatetaan nähtävästi työolojakin melkoisessa määrässä kehittää tyydyttävälle kannalle sekä lisäksi sovittaa tuotantoa kuluttajain tarpeiden mukaisiksi, joten liikepulia voidaan rajoittaa. Maataloudellinen osuustoiminta taas on osoittautunut kykenevänsä tuotantoa voimakkaasti lisäämään. Se on saanut aikaan laajoja uutisviljelyksiä ja vanhojen peltojen paremman muokkauksen ja lannoittamisen, ja sen vaikutuksesta on karjakantaa lisätty ja karjantuotantoa kohotettu. Vielä se on kyennyt suuressa määrässä parantamaan tuotteiden laatua.

Täytyy siis sanoa, että *osuustoiminnalla on suuri ja monipuolinen kansantaloudellinen tehtävä ja merkitys.*

Näiden suurten kansantaloudellisten tehtäviensä rinnalla on osuustoiminnalla vielä lisäksi tärkeitä *siveellisesti ja älyllisestikin kasvattavia tehtäviä.* Kun kuluttajain ostot järjestetään heidän etujensa mukaisesti, on luonnollista, että kaupankäynti tulee rehelliseksi, ja kun vähävaraisten liikkeiden on lähdeittävä kilpailemaan suurpääomaisten liikkeiden kanssa, niin ne eivät voi jatkuvasti menestyä, elleivät niiden perustana ole vilpittömät liikeperiaatteet. Täten poistuu kaupasta kaikenlainen keinotteluhenki: tavarain väärentäminen, ala-arvoisten tavarain myynti, tavarain tyrkyttäminen ja ostajain

houkuttelu velkakauppaan. Lisäksi on osuustointitaliike osoittautunut kykeneväksi kasvattamaan laajoja kansankerroksia järjestettyyn yhteistointintaan, itsehallintoon ja suurten taloudellisten yritysten johtoon sekä näistä kansankerroksista vetämään esille ja kehittämään liikkeelle kykeneviä johtomiehiä. Sitäpaitsi osuustoimintaväki katsoo ohjelmaansa kuuluvaksi, että sen liikeyritykset vuosittain luovuttavat osan vuosiylijäämistään sivistys- ja muihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Näillä varoilla harjoitetaan laajaa ja monipuolista sekä yleistä että varsinkin osuustoiminnallista ja ammatillista sivistystyötä, joka sekin on omansa suuressa määrässä kohottamaan vähävaraisia kansankerroksia. Edelleen niillä kustannetaan suuri määrä aikakauskirjoja ja kirjallisuutta, ylläpidetään osuustoimintakouluja ja -kursseja, palkataan suuri määrä neuvoja ja tilintarkastajia, ylläpidetään tärkeitä laboratorioita ja tutkimuslaitoksia. Tällaisiin tarkoituksiin uhraa Suomen osuustoimintaliike yhteensä noin 10 miljoonaa markkaa vuodessa.

Voidaan siis sanoa, että *osuustoimintaliike on tärkeä yhteiskunnallinen liike*, jonka yhteiskuntaoloja uudistava voima on hyvin suuri. Se näet tekee ihmiset tasa-arvoisemmiksi ja johtaa heidät eri yhteiskuntaluokista toimimaan yhdessä yhteisten etujen valvomiseksi. Esim. osuusmeijerissä on suurtilallisella ja vähävaraisella pikkutilallisella yhtäläiset oikeudet ja he voivat istua sen hallituksessa yhtä vaikutusvaltaisina. Samoin ovat virkamiehet ja työmiehet kaupunkien osuuskaupoissa tasa-arvoisia ja voivat yhdenvertaisina toimia niiden hallintoelimissä.

Täten osuustoimintaliike erinomaisella tavalla kasvattaa laajoja kansankerroksia kykeneviksi ottamaan osaa valtionkin asiain hoitoon.

Näistä syistä nykyajan huomattavimmat valtiomiehet ja tiedemiehet yhteiskuntatieteiden alalla antavat osuustoiminnalle mitä suurimman arvon. Esim. saksalainen professori *von der Goltz* on kirjoittanut: »Ei ole mitään vapaalle toiminnalle perustettua laitosta, joka viime aikoina olisi vaikuttanut lähimainkaan niin laajalti ja niin edullisesti maataviljelevään väestöön kuin osuustoiminta».

Englantilainen kansantaloustieteen tutkija *Ernest Jones* on lausunut: »●suustoimintaan sisältyy nuorruttava voima, joka kykenee kohottamaan kansan sekä siveellistä, henkistä että aineellista tilaa».

Schmoller, Saksan suurmies kansantaloustieteen alalla, on kirjoittanut: »Muussa liike-elämässä me näemme kiivaasti taisteltavan olemassaolon puolesta, osuustoimintamiesten keskuudessa poistettavan tuota taistelua ja vielä enemmänkin: todellista, oikeudenmukaista keskinäisyyttä ja rehellisyyttä; siellä omanvoitonpyyntiä, täällä myötätuntoisuutta; siellä heikkojen sortoa, täällä heidän nostamistaan ja kasvattamistaan».

Kuuluisa englantilainen valtiomies *Gladstone* oli sitä mieltä, »ettei yhteiskuntaelämän alalla ole 19:nnellä vuosisadalla mitään niin suurta ihmettä kuin osuustoiminta».

Saksalainen valtio- ja tiedemies *Buchenberger* on arvostellut osuustoimintaa m. m. seuraavaan tapaan: »Nyky aikaisten osuuskuntien vaikutuksesta ei ole ainoastaan taloudellinen toimeentulo, vaan myöskin

osuuskuntiin liittyneiden ihmisten henkinen ja siveellinen elämä mitä suotuisimmalla tavalla elpynyt. Ja tämä kaikki on tapahtunut ei ainoastaan sen vuoksi, että nousminen korkeammalle taloudellisen hyvinvoinnin asteelle aina on välttämättömänä henkisen ja siveellisen edistymisen ehtona, vaan myöskin siitä syystä, että kuuluminen osuuskuntaan ja toimiminen siinä ja sen hyväksi on sellaisenaan itsekasvatuksen, uhrautuvaisuuden ja yhteistunnon koulu. Lisäksi osuustoiminnallinen yhteistoiminta vaikuttaa osuuskunnan jäseniin voimakkaana yllyttimenä taloudellisuuteen ja liiketoiminnalliseen älyyn. Toivo yhteenliittymisen avulla voittaa sellaista taloudellista menestystä, jonka saavuttamista yksilö itseksseen toimien ei voisi ajatellakaan, kohottaa samalla voimakkaasti itsetuntoa ja luottamusta omaan voimaan».

Edellä jo mainittiin, että osuustoiminnan on useimmiten aiheuttanut vähävaraisten kansankerrostien taloudellinen ahdinkotila. Taloudellisen ahdingon tunne onkin kaikkialla tähän saakka ollut yksi osuustoimintaliikkeen tärkeimpiä edellytyksiä. Olisi kumminkin erehdys luulla, että yksin vaikeat taloudelliset olot olisivat aina ja kaikkialla syynä osuuskuntien perustamiseen. Lisäksi vaaditaan vielä, että ahdinkotilaan joutuvat siveellisesti kunnolliset ihmiset ja että heidän joukossaan on riittävästi päättäväisiä ja lujia luonteita, jotka haluavat ryhtyä taisteluun sitä vastaan. »Ei olekaan pelkkä sattuma, että kaikissa maissa osuustoimintaliikkeen alkuunpanijoina tavataan miehiä, jotka mielen

jaloudessa, ihmisrakkautensa antamissa työvoimissa ja järkähtämättömässä uskossaan totuuden ja oikeuden valtaan ovat olleet muita etevämpiä», sanoo yksi osuustoimintaliikkeen tutkijoita. Samoin on ollut koko liikkeen alkuunpanijain laita, samoin on laita myöskin paikallisten osuuskuntien johtomiesten. Siellä missä paikallinen osuuskunta voi saada ainakin yhden siveellisesti kunnollisen johtomiehen, jolla on riittävästi vaikutusvaltaa, siellä osuuskunta voi menestyä. Mutta jos näin ei käy ja osuuskunta päinvastoin joutuu omanvoitonpyytäjän, keinottelijan tai heikkoluontoisen henkilön johdettavaksi, silloin osuuskunnan menestyminen on mahdoton. Ja samanlainen vaikutus on myös osuuskuntien jäsenistöllä. Missä se ei kykene kohoamaan hetken voitonpyyntiä korkeammalle, missä sillä ei ole yhteistuntoa siinä määrässä, että se voi koota säästöjä, jopa tehdä uhrauksiakin yhteisen osuuskunnan voimistuttamiseksi, siellä ei osuustoiminta voi ajan pitkään edistyä.

Tämä osuustoimintaliikkeen ja siveellisten periaatteiden yhteenkuuluvaisuus selviää, kun muistaa, että osuustoiminta perimmältä pohjaltaan on *yhteenkuuluvaisuuden* ilmausta, sen ajatuksen toteutumismuoto, että kaikkien osuuskuntaan liittyneiden ihmisten edut ovat yhteiset. Tästä johtuu, että osuuskunnalla ei ole menestymismahdollisuuksia, ellei siinä vallitse *sisäinen sopu ja rauha*. Osuustoiminta vaatii senvuoksi välttämättömästi, että siinä eivät millään tavoin pääse esiin valtiolliset, uskonnolliset tai yhteiskunnalliset erimielisyydet, vaan että sellaiset tarkoin pidetään tämän liikkeen

ulkopuolella ja että se siis säilytetään kokonaan riippumattomana kaikista jäsenistöä hajoittavista liikkeistä ja harrastuksista.

Edelleen osuustoimintaliike edellyttää, että siihen liittyvät voivat hillitä *itsepäisyyttään, riidanhaluun* sekä muiden viettensä ja himojensa valtaanpääsemistä, jota he uskottelevat muka vapaudenrakkauksken, vaikka se ei ole muuta kuin todellisen vapauden irvikuva. Sellaista »vapautta» osuustoiminta todellakin vastustaa. Päinvastoin osuustoiminnan täytyy sitoa osanottajiaan monella tavalla, panna heidän täytettäväkseen useita velvollisuuksia ja asettaa heidän ohjeikseen tarkoin määrättyjä menettelytapoja, muuten se ei menesty.

Mutta jotta osuustoimintaliike voisi kehittyä pitkälle, vaatii se, että sen johtelimet ovat melkoisen korkealla *sivistystasolla*. Varsinkin ovat maataloudelliset osuuskunnat kehittymättömissä oloissa osoittaneet heikoiksi, elleivät ne ole onnistuneet saamaan johtomiehekseen jotakin tietopuolisestikin kehittyntä henkilöä. Mutta siellä missä johtomieheksi on saatu edes jokukin sivistynyt kansalainen, ei osuuskunnan jäsenistön sivistysmäärän ole tarvinnut olla kovin suuri. Sitä todistaa maataloudellisen osuustoiminnan menestyminen esim. Irlannissa, Italiassa ja Balkanin valtioissa. Missä taasen maalaisväestö itse on ollut korkealla sivistystasolla, kuten esim. Tanskassa, on se kyennyt omin päinsä menestyksellisesti hoitamaan osuuskuntiaan.

Osuustoiminta saa siis voimansa jäsenistön kiinteästä yhteenliittymisestä, joten sen ei oikeastaan pitäisi vedota ulkopuoliseen apuun. Mutta vaikka

kulutusosuustoiminta onkin voinut kaikkialla omin voimin kehittyä, on maataloudelliseen osuustoimintaan nähden täytynyt poiketa tästä perusajatuksesta. Olojen kehitys on näet useimmissa maissa todistanut, että maataloudellisen osuustoiminnan menestymiselle on välttämätöntä, että se saa tuntuvaa ja johdonmukaista *kannatusta valtion puolelta*. Valtion maataloudelliselle osuustoiminnalle suomaa kannatusta pidetäänkin nyttemmin yhtenä tärkeimpänä ja samalla mitä tehokkaimpana maataloustekniikan kohottamis- ja maataloustuotannon lisäämistöimenpiteenä. Senpävuoksi onkin tämä kannatus tullut useimmissa maissa yhä monipuolisemmaksi. Vuotuista valtionapua myönnetään osuustoiminnallisille järjestöille, jotka tekevät aatetta tunnetuksi tai harjoittavat osuuskuntien tilintarkastusta. Suuria ja huokeaehtoisia valtionlainoja tai muita pääomia myönnetään osuustoiminnallisille keskuslaitoksille, jotta näillä olisi tilaisuus lainata paikallisille osuuskunnille tarpeellista perus- tai liikepääomaa. Valtion maatalousoppilaitoksissa opetetaan osuustoimintaa tuleville maanviljelijöille ja maatalousvirkailijoille. Pidetään huolta siitä, että valtion virkamiehet kaikin tavoin edistävät maataloudellista osuustoimintaa. Hankittaessa maataloustuotteita valtionlaitoksille, kuten kasarmeille, sairaaloille ja vankiloille, annetaan edelleen ainakin muutamissa maissa etusija tarjouksille, joita tekevät maataloudelliset osuuskunnat.

Edellisessä huomantettiin siitä, kuinka suuria valloituksia osuustoimintaliike jo on tehnyt nykyajan kansojen taloudellisessa elämässä ja kuinka sillä vielä on edessään suunnattomia tulevaisuudenmahdollisuuksia. Tällä ei suinkaan ole tahdottu sanoa, ettei osuustoiminnan laajenemisella ole mitään määrää. Luonnollista on, että *osuustoiminnallisilla, samaten kuin kaikilla muillakin liikemuodoilla, on rajansa*. Sillä ylipäänsä ei mikään talousjärjestelmä yksinään, »ei täydellinen individualismi eikä johdonmukaisesti täytäntöönpantu sosialismi eikä myöskään osuustoiminta yksin voi riittää täydellisesti tyydyttämään niin monimutkaista elimistöä kuin nykyistä yhteiskuntaa» (Bourguin). Niinpä voidaan jo nyt selvästi osoittaa osuustoiminnallakin olevan monta varmaa rajoitusta. Kokemus on osoittanut, että osuuskauppoihin eivät ole liittyneet yleensä varakkaimmat eivätkä myöskään kaikkein vähävaraisimmat, nimittäin sellaiset, joilla ei ole vakinaista olinsijaa eikä vakinaista toimeentuloa. ●suuskaupat eivät voi sanottavasti pitää kaupan harvinaisia erikoistavaroita, vaan pääasiallisesti tavallisimpia taloudessa tarvittavia tavaroita. Osuuskunta ei myöskään ole paikallansa sellaisella alalla, millä ei voi välttää suuria vahingonvaaroja. Edelleen täytyy tämän liikemuodon ulkopuolelle jäädä myös sellaisen liiketoiminnan, jonka päätarkoituksena on hyväntekeväisyys, kuten esim. sellaisten rakennusten rakentaminen, jotka sitten huokeasta vuokrasta vuokrataan vähävaraisille, rukoushuoneiden rakentaminen y. m. s. Sitäpaitsi kaikki sellaiset liikkeet, jotka eivät voi rajoittaa toimintaansa pää-

asiallisesti omiin jäseniinsä, eivät jo osuustoiminnan luonteen mukaisesti kuulu tämän liikkeen piiriin. Sellaisia ovat esimerkiksi yleinen pankkiliike, laiva- ja rautatieliike, kustannusliike y. m. s.

Täten siis nähdään, että osuustoiminnalla on selvästi havaittavia rajoituksia, että sitä siis ei voida, kuten monet haaveilijat varemmin ovat tehneet, ajatella edes kaukaisessa tulevaisuudessa ainoaksi liikemuodoksi kansojen elämässä. Mutta näistä rajoituksista huolimatta on tämän yhteiskunnallis-taloudellisen liikkeen kehittymismahdollisuus ja varsinkin sen suurille kansanjoukoille siunausta tuottava voima niin mittaamattoman suuri, että se on saanut ja saa edelleenkin isänmaallismielisiä kansalaisia innostuksella antautumaan sen palvelukseen ja uhraamaan mitkä koko elämäntyönsä, mitkä lomahetkensä sen hyväksi.

2. Osuustoimintaliikkeen synty ja leviäminen ulkomailla.

Osuustoiminta-aatteen katsotaan saaneen alkunsa Englannissa erästä tehtaanomistajasta, *Robert Owenista* (1771—1858). Tämä lahjakas ja jalo mies ei tyytynyt hänen aikanaan kukoistustaan kohtikehittyvän tehdasliikkeen avulla kokoamaan itselleen rikkauksia, vaan ryhtyi eri tavoin kohottamaan tehdastyöväen tilaa, jota rajattoman vapauden avulla kukoistamaan päässyt tehdasteollisuus oli kurjuutteen vajottamassa. Niiden monien aatteiden joukossa, joita hän tässä mielessä esitti ja koetti käytän-

nössä toteuttaa, oli myös *osuuskauppa-aate*: osuuskaupan avulla pitäisi työväen hankkia itselleen vääräntämättömiä elintarpeita huokealla hinnalla, ja sen tuottamalla ylijäämällä tulisi kartuttaa yhteisiä rahastoja muuta yhteistoimintaa varten.

Kun aatteen toteuttamisessa ensin oli vuosikymmeniä hapueltu ja tehty suuriakin erehdyksiä, perustivat vuonna 1844 *Rochdalen* tehdaskaupungissa eräät köyhättyömiehet (Rochdalen kuuluisat »kunnon esitaistelijat») osuuskaupan sellaisen periaatteiden pohjalle, että ne sittemmin ovat tulleet määrääviksi ei ainoastaan Englannin, vaan koko maailman osuuskauppaliikkeeseen nähden. Suureksi osaksi niiden ansiosta tämä liike on kehittynyt niin suureksi, että se jo Englannissa käsittää useita miljooneja ihmisiä ja on sieltä levinnyt useimpiin maihin.

Liikkeen lujittamiseksi ovat osuuskaupat perustaneet omia tukkuliikkeitä, jotka jo nyt ovat jättiläisliikkeitä kukin maassaan, ynnä liittoja, jotka toimivat aatteen levittämiseksi ja kehittämiseksi.

Samaan aikaan kuin Englannissa Rochdalen työmiehet saivat aikaan pysyvän osuuskauppaliikkeen, loivat **Saksassa** eräät virkamiehet, oppinut *Schulze-De-litzsch* (1808—1883) jälämmänsydäminen *F. W. Raiffeisen* (1818—1888), vähävaraisille soveltuvan pankkilaitoksen, osuuskassan, edellinen etupäässä käsityöläisten, jälkimmäinen maanviljelijäin osuuskassan. Tälläkin alalla oli toiminta ensin hapuilevaa ja alussa oli taisteltava kaikenlaisia vastuksia vastaan, mutta 1860-luvulta alkaen tämä osuustoiminnanhaara lähti nopeasti kehittymään ja leviämään yli melkein koko sivistyneen maailman, etenkin maataviljelevän väes-

tön keskuuteen. Osuuskassatkin ovat yhtyneet liitoiksi ja keskuspankeiksi ja niiden liikevaihto nousi yksin Saksassa jo maailmansodan aikana miljardeihin.

Osuusmeijeri on alkuperäisessä muodossaan vanhaa juurta **Ranskan** ja **Sveitsin** vuoristoissa, missä juustoa valmistetaan. Nykyisessä muodossaan se on saanut alkunsa **Tanskassa** vuonna 1882, missä suurin osa maan lehmämäärästä jo nyt kuuluu osuusmeijereihin. Nykyjään on tämäkin osuustoiminnanhaara levinnyt useihin maihin ja osuusmeijereitä varten on perustettu omia tukkuliikkeitä tuotteiden myyntiä ja varsinkin maastavientiä varten. Niinikään ovat Tanskan osuusteurastamot ja munanmyyntiosuuskunnat olleet esimerkkinä muille maille.

Jotta lukija saisi käsityksen siitä, miten osuustoimintaliikkeen päähaarat ovat levinneet eri maihin, esitetään tässä numerosarjat osuuskauppojen, osuusmeijerien ja osuuskassain luvusta parissakymmenessä maassa. On kuitenkin huomattava, etteivät nämä tiedot ole täysin varmoja, sillä vain ani harvassa maassa julkaistaan sellaista yleistä osuustoimintatilastoa, millainen on Suomen osuustoimintatilasto.

Osuuskauppojen luku oli allamainittuina vuosina seuraava:

Italia	1921	6 481	Puola	1920	1 874
Ranska	1921	4 043	Tanska	1922	1 805
Yhdysvallat	1920	2 880	Englanti	1923	1 314
Romania	1923	2 630	Ruotsi	1922	966
Saksa	1924	2 569	Norja	1923	820
Tsh.-Slovakia	1923	2 261	Jugoslavia	1919	700
Unkari	1923	2 085	Sveitsi	1922	666

<i>Suomi</i>	1924	587	Liettua	1923	408
Latvia	1922	532	Viro	1923	285
Hollanti	1923	413	Belgia	1922	280

Osuusmeijerien luvun mukaan ryhmittivät eri maat seuraavasti:

Saksa	1924	3 583	Norja	1923	474
Sveitsi	1922	2 703	Irlanti	1921	440
Ranska	1912	2 485	Italia	1915	159
Tanska	1924	1 362	Belgia	1923	157
Hollanti	1923	768	Viro	1924	141
Ruotsi	1922	612	Puola	1920	100
<i>Suomi</i>	1923	510	Unkari	1920	75

Saksasta alkunsa saaneiden *osuuskassojen* luku oli allamainittuina vuosina seuraava:

Saksa	1924	20 019	Bulgaria	1921	977
Tsh.-Slovakia	1923	5 852	Hollanti	1923	834
Ranska	1919	4 554	Jugoslavia	1911	638
Romania	1923	3 747	Sveitsi	1923	347
Puola	1920	2 120	Liettua	1923	249
Itävalta	1923	2 000	Ruotsi	1920	132
Italia	1921	1 534	Irlanti	1921	124
Belgia	1923	1 259	Latvia	1922	115
Unkari	1923	1 252	Viro	1924	108
<i>Suomi</i>	1924	1 041			

● On huomattava, että eri osuuskuntia on muissakin maissa kuin edellä luetelluissa ja että niissä osuustoimintaliikkeen päähaarana saattaa esiintyä joku muukin osuuskuntamuoto kuin osuuskauppa, osuusmeijeri tai

osuuskassa. Onpa vallitsevin osuuskuntamuoto joisakin maissa aivan sekaluontoinen, niin ettei sitä voida lukea mihinkään erityiseen osuuskuntalajiin. Niinpä Intiassa on (1922) 47 879 ja Japanissa (1921) 13 772 osuuskuntaa, jotka pääasiassa ovat osuuskasvoja, mutta jotka suorittavat myös osto- ja myynti-osuuskuntain tai osuuskauppain tehtäviä. Venäjällä taas on osuustoimintaliike vuoden 1917 kommunistivallankumouksen jälkeen niin läheisesti valtion holhouksen alainen, että sitä on vaikea verrata muiden maiden itsenäisiin osuustoimintaliikkeisiin.

Erikoisesti on pantava merkkeille, ettei osuuskuntain luku ole oikea mittapuu eri osuustoimintamaiden välillä. Osuustoimintaliikkeen voimahan riippuu ensisijassa suuresta *jäsenmäärästä* ja *lujasta keskittymisestä*. Siten saattaa osuuskuntain hyvin suuri lukumäärä päinvastoin ilmaista liikkeen heikkoutta. Mutta edellä esitetyt luvut osoittavat sentään, missä määrin kyseessä olevat osuuskuntalajit yleensä ovat kuhunkin maahan levinneet.

Yhdelläkään kansalla ei ole parempaa todistusta luonteestaan, olemassaolonsa oikeutuksesta ja vaatimuksestaan saada pitiä oma itsenäinen paikkansa kansojen joukossa kuin se, että se osoittaa kykenevänsä sekä saamaan osuustoimintaliikkeen keskuudessaan kukoistavaan kuntoon että kehittämään taloudellista elämäänsä osuustoiminnan pohjalla.

HANS MÜLLER.

Professori, Kansainvälisen osuustoimintaliiton
entinen sihteeri.

I.

Suomen osuustoimintaliikkeen synty ja kehitys.

Suomeen on nykyaikainen osuustoimintaliike saapunut verraten myöhään. Tosin ainakin 1880-luvulla perustettiin yhdistyksen tai osakeyhtiön muotoon sekä kauppoja että meijereitä, mutta useimmat näistä sortuivat jotenkin lyhyen ajan kuluttua. Järjestelmällisesti ruvettiin osuustoiminta-aatetta meillä levittämään ja käytäntöön soveltuttamaan vasta vuonna 1899. Osuustoimintaliike oli näet kaikkein tärkeimpiä ja kaikkein suurimpia toiveita herättäviä niistä keinoista, joita silloin suunniteltiin ja pantiin alulle kansamme kohottamiseksi ja nostattamiseksi kestävään Venäjän uhkaavaa sortovaltaa. Niinpä kun keväällä 1899 noin 150 ylioppilasta tässä mielessä lähti Helsingistä maamme eri kulmille kansanvalistustyötä harjoittamaan, oli heidän yhtenä erikoistehtävänään osuustoiminta-aatteen tunnetuksi tekeminen. Saman vuoden syksynä perustettiin *Pellervo-Seura* osuustoiminnan varsinaiseksi alkuunpanijaksi ja suunnan määrääjäksi.

Siitä pitäen Pellervo-Seura on ollut *Suomen osuustoimintaliikkeen keskeinen järjestö*. Niinkuin oli laita alussa, niin se yhä edelleenkin levittää tietoja yhteis-

toiminnan voimasta; se antaa avustusta erilaatuisten yhteistoimintayritysten perustamisessa; se opettaa osuuskuntien toimihenkilöille, miten osuuskuntia on hoidettava ja niiden tilejä tehtävä; se avustaa osuuskuntia tilintarkastuksissa ja riittäisuuksien selvittämisessä; se opastaa paikallisia osuuskuntia liittymään keskenään yhteistoimintaan; se vihdoin edustaa osuustoimintaliikettä ulospäin, valvoo sen etuja ja puolustaa sitä vastustajien hyökkäyksiä vastaan.

Näitä tehtäviään Pellervo-Seura suorittaa julkaisemainsa aikakauskirjojen ja muun kirjallisuuden, lähettämiensä konsulenttien sekä Helsingissä olevan toimistonsa avulla (ks. siv. 133).

Pellervo-Seuran ulkopuolellakin on alusta pitäen monilla tavoin tehty osuustoiminta-asiaa tunnetuksi maassamme. Niinpä ovat useimmat maanviljelysseurat virkailijainsa avulla myötävaikuttaneet osuustoiminta-aatteen levittämiseen ja monet maatalousvirkailijat ovat perustaneet osuuskuntia, eritoten osuusmeijereitä. Niinikään osa sanomalehdistöämme on toiminut samaan suuntaan. Tämä herätys- ja perustamistyö kohdistui kuitenkin nimenomaan osuuskuntiin vasta sen jälkeen kuin *osuustoimintalaki* tuli voimaan syyskuun 1 p:nä 1901.

Seurauksena tästä yhteisestä valistustyöstä oli, että osuuskuntia rupesi nopeasti syntymään eri osiin maata ja eri tarkoituksia varten. Tämä näkyy seuraavalla sivulla olevasta taulukosta, joka osoittaa *kaupparekisterissä olevien osuuskuntien luvun kasvamista* vuosina 1902—1924 ja niiden ryhmittymistä Suomen osuustoimintaliikkeen päähaarojen mukaan. On kuitenkin otettava huomioon, että kaupparekisteritiedot

eivät ilmaise toiminnassa olevien osuuskuntien lukumäärää, sillä monet ovat tosiasiaassa lakanneet tai yhdistyneet toisiin osuuskuntiin ja toiselta puolen on olemassa paljonkin osuuskuntia, joista ei ole tehty kaupparekisteriin ilmoitusta. Tämän vuoksi onkin kaikissa seuraavissa taulukoissa, mikäli mahdollista, seurattu toiminnassa olevien osuuskuntain lukumäärää.

Suomen kaupparekisterissä olevat osuuskunnat vv. 1902—1924.

Vuonna	Yhteensä	Osuus- kauppoja	Osuus- seurajä- reitä	Osuus- kassoja	Muita osuus- kuntia	Keskus- liikkeitä
1902	50	16	28	—	6	1
1906	867	263	292	177	135	5
1910	1 929	512	362	416	639	5
1914	2 300	517	436	512	835	5
1918	2 991	689	494	708	1 100	8
1922	3 734	790	541	949	1 554	10
1923	4 003	785	574	1 050	1 594	10
1924	4 267	777	604	1 170	1 716	10

Seuraavilla sivuilla olevat taulukot osoittavat jäsenmäärän ja liikevaihdon kasvamista toimivissa osuuskaupoissa, -seurajäseissä ja -kassoissa sekä muissa osuuskunnissa vuosina 1902—1923; viimeksi mainittuihin nähden on kumminkin täytynyt käyttää summittaista arviota.

Tilasto osoittaa, että Suomen osuustoimintaliike vuosina 1901—1908 kasvoi sekä nopeasti että verraten tasaisesti. Tätä kasvamista joudutti, paitsi edellä mainittua eri tahoilta harjoitettua herätystyötä, eri-

Suomen paikallisten osuuskuntien jäsenmäärä vv. 1902—1923.

Vuonna	Yhteensä	Osuus- kauppo- jen jäsen- määrä	Osuus- meijerien jäsen- määrä	Osuus- kassojen jäsen- määrä	Muiden osuus- jäsen- määrä
1902	10 000	6 000	2 000	—	2 000
1906	89000	50000	29000	5 000	5 000
1910	179000	87 000	35000	17 000	40000
1914	211000	97 000	42 000	22 000	50 000
1918	401 000	255 000	47000	29 000	70000
1922	542 000	342000	50000	48000	100 000
1923	571 000	352000	52000	65 000	102 000

tyisesti vuoden 1902 kato, joka sai maanviljelijät turvautumaan osuustoimintaan, sekä vuoden 1905 suurlakko, joka yleensä herätti kansamme alemmat kerrokset toimintaan asemansa parantamiseksi. Sitäpaitsi oli Suomen osuustoimintaliikkeen kehitykselle erittäin suurimerkityksellistä se, että meillä jo vuosina 1902—1906 saatiin perustetuksi *keskusliikkeitä*. Niiden turvissa osuustoiminta ei ainoastaan ole kasvanut, vaan myöskin voimistunut ja kyennyt kestämaan takatalviakin. Sillä myös sellaiset ovat sitä kohdanneet.

Tunnettua nimittäin on, että liian nopea kasvu on tavallisesti haurasta. Niin tälläkin alalla. Oli perustettu useita osuuskuntia ilman asiantuntevaa apua, jopa vastoin varoituksiakin. Tällöin oli enemmän tai vähemmän syrjäytetty sekä lakia ja mallisääntöjen antamia ohjeita että myöskin yksinkertaisimpia talouselämän sääntöjä. Senvuoksi tuli moni osuuskunta niin heikoksi, että se ei voinut elää kauan, ennenkuin se sortui. Varsinkin kun vuosina 1908—1909 maa-seudulla oli kireä raha-aika, joka aiheutti tavallista

Suomen paikallisten osuuskuntien liikevaihto vv. 1902—1923.¹⁾

Vuonna	Yhteensä milj. mk	Osuus- kauppo- jen liike- vaihto milj. mk	Osuus- meijerien liike- vaihto milj. mk	Osuus- kassojen säästävät milj. mk	Muiden osuus- kuntien liikev. milj. mk
1902	3	1.2	1.8	—	—
1906	50	22	22.2	0.7	5
1910	93	47	29.2	2.1	15
1914	138	71	43.8	3.6	20
1918	714	477	119.4	7.7	110
	124	83	20.7	1.3	19
1922	2 687	1 799	513.8	73.7	300
	220	148	42.1	6.0	25
1923	2 836	1 943	449.7	143.5	300
	259	177	41.1	13.1	27

enemmän romahduksia muissakin liikemuodoissa, tuli osuustoimintaliikkeelle takatalvi. Sitä kesti vuodesta 1908 vuoteen 1911, osaksi vuoteen 1912 saakka. Tänä aikana teki m. m. 56 osuuskauppaa, 20 osuusmeijeriä ja 2 osuuskassaa vararikon.

¹⁾ Jotta liikevaihdon, rahastojen y. m. rahamäärissä ilmaistavien seikkojen vertailu kävisi mahdolliseksi rauhanaikaisten ja vuoden 1914 jälkeisten vuosien kesken, vaikka Suomen markan arvo onkin laskenut, on tässä niinkuin myöhemmissäkin taulukoissa arvossaan laskeneet markat munnnettu rauhanaikaisiksi markoiksi ja nämä muunnetut määrät merkitty kursivoituina todellisten rahamäärien alle. Muuntamisessa on käytetty vuoteen 1919 asti tuonti- ja vientihintaindeksin keskiarvoa ja vuodesta 1920 lähtien tukkuhintaindeksiä siten, että paperimarkoissa ilmaistut luvut on jaettu indeksillä ja sitten kerrottu 100:lla. Kysymyksessä olevat indeksit ovat seuraavat: v. 1915 148, v. 1916 240.5, v. 1917 447, v. 1918 578, v. 1919 598, v. 1920 1 183, v. 1921 1 263, v. 1922 1 219, v. 1923 1 095 ja v. 1924 1 094.

Tämä takatalvi sai sekä Pellervo-Seuran että eräät keskusliikkeet kohdistamaan työvoimansa entistä enemmän osuuskuntien tarkastamiseen ja voimistuttamiseen. Sitä varten m. m. lisättiin piirikonsulenttien lukua sekä perustettiin vuonna 1909 *Suomen Osuustoimintapisto*, missä vuosittain pidettiin useita viikkoja kestäviä osuustoimintakursseja, kunnes myöhemmin osuuskuntien toimihenkilöiden opetus järjestettiin siten, että eräät keskusliikkeet perustivat omat osuustoimintakoulunsa ja -kurssinsa. Samana vuonna alettiin myös julkaista *Suomen Osuustoimintalehtiä* osuuskuntien johtomiesten kasvattamiseksi.

Seurauksena näistä yhteisistä ponnistuksista olikin, että tästä kolmi-, nelivuotisesta ajanjaksosta tuli osuuskuntien sisäiseen kehitykseen nähden mitä ilahduttavin voimistumisen aika. Osuuskuntain vararikot saatiin vuoden 1911 jälkeen pian vähentymään ja yleensäkin liike alkoi jälleen kasvaa ja elpyä. Senpäävuoksi voitiin seuraavina vuosina ryhtyä tekemään aatetta uusilla seuduilla tunnetuksi ja auttamaan uusien osuuskuntien perustamista.

Tämä työ jatkui vielä sodan ensimmäisinä vuosina ja sota edistikin sitä koko ajan osuuskauppaliikkeen alalla. Sillä ihmisten silmät avautuivat näkemään tänä aikana yksityisen kauppatoiminnan varjopuolia ja sitä turvaa, minkä osuuskauppa tarjoaa niitä vastaan. Sitävastoin silloisen hallituksen harjoittama maataloustuotantoa lamauttava elintarvepolitiikka oli omansa tuntuvasti haittaamaan osuusmeijeriliikettä; niinikään monet asianhaarat vaikuttivat ehkäisevästi osuuskassaliikkeeseenkin sodan viimeisinä ja sen jälkeisinä vuosina. Sen sijaan karjanmyyntiosuuskunnat

pääsivät hallituksen niille suomen monopolin turvin hyvälle alulle.

Maailmansodan syttymisen jälkeen on kuitenkin eri osuustoiminnanhaarain kehitystä vaikea verrata sodan edelliseen aikaan, milloin on kysymys rahassa ilmaistavista toiminnan puolista, niinkuin liikevaihdosta, rahastojen kasvusta y. m. Rahamäärät osoittavat kyllä jatkuvaa nousua, mutta arvoperusteena oleva Suomen markka laskee vuodesta vuoteen, niin että hintataso on vuonna 1921 korkeimmillaan. Jos siis muuntaa nämä arvossaan laskeneet markat sillä tavalla kuin sivulla 23 on tehty, näyttää kehitys huomattavasti toisenlaiselta. Rauhanaikaisissa markkoissa laskettuna kaikkien osuuskuntain yhteenlaskettu liikevaihto oli kaikkina sotavuosina pienempi kuin vuonna 1914, mutta heti vuonna 1919 se ylitti tämän ja siten se on vuotta 1920 lukuunottamatta jatkuvasti kohonnut. Vuoden 1923 liikevaihto oli rauhanaikaisissa markkoissa laskettuna jo melkein kaksi kertaa niin suuri kuin vuoden 1914.

Mutta vaikka osuustoimintaliikkeemme vuoden 1914 jälkeinen kehitys liikevaihtoon nähden hyvin kestää vertailun rauhanaikaisten olojen kanssa, on omien pääomien laita hieman toisin. Vaikka osuuskuntain rahastot ovatkin vuosien kuluessa huomattavasti kasvaneet, päästiin osuustoimintaliikkeemme päähaaroissa tähän nähden vasta vuonna 1923 vuoden 1914 tasolle, joka myös silloin sivuutettiin, niinkuin seuraavalla sivulla oleva taulukko osoittaa.

Erikoisen tuhoisasti on markan arvonlasku vaikuttanut osuusmaksurahastoihin, sillä vanhoissa osuuskunnissa ei osuusmaksua ole voitu lainkaan korottaa

Rahastojen kasvaminen Suomen osuustoimintaliikkeen pääryhmissä vv. 1906—1923.

Vuonna	Yhteensä Smk	Osuus- maksu- rahastot Smk	Vara- y. m. rahastot Smk
1906	2 037 000	1 190 000	847 000
1910	7 787 000	3 702 000	4 085 000
1914	14 012 000	5 329 000	8 683 000
1918	41 261 000	9 286 000	31 975 000
	<i>7 139 000</i>	<i>1 607 000</i>	<i>5 532 000</i>
1922	121 945 000	16 928 000	105 017 000
	<i>10 004 000</i>	<i>1 389 000</i>	<i>8 615 000</i>
1923	165 836 000	18 883 000	146 954 000
	<i>15 145 000</i>	<i>1 724 000</i>	<i>13 420 000</i>

ja uusissakin vain suhteettoman vähän. Vararahastot sen sijaan on suhteellisestikin saatu huomattavasti kasvamaan, sillä ylijäämistä on mahdollisimman paljon koetettu siirtää juuri niihin. Se seikka, että osuustoimintaliike pääomiensa pienuudesta huolimatta on pysynyt vakavalla pohjalla ja sillä voimakkaasti kehittynyt, osoittaa juuri yhteenliittymisessä piilevää voimaa, jota ei voida pääomien mukaan mitata.

Jotta voitaisiin tarkastaa rahastojen kasvua erikseen kussakin osuustoimintaliikkeemme pääryhmässä, on siitä scuraavalla sivulla esitetty erikoinen taulukko.

Osuuskauppaliikelle aiheutti maailmansota jopa liiankin nopean nousunajan, joka sodan loputtua johti osittaiseen lamaannukseen, mistä osuuskauppaliike kumminkin pian toipui, voimistuen ja kasvaen jälleen viime vuosina ilahuttavassa määrässä. Osuusmeijeri-

Rahastojen kasvaminen erikseen Suomen osuuskaupoissa, osuusmeijereissä ja osuuskassoissa vv. 1906—1923.

Vuonna	Osuuskauppojen rahastot		Osuusmeijerien rahastot		Osuuskassojen rahastot	
	yhteensä Smk	osuuskauppa kohden Smk	yhteensä Smk	osuusmeijeriä kohden Smk	yhteensä Smk	osuuskassa kohden Smk
1906	761 000	4 399	1 192 000	7 896	84 000	568
1910	3 381 000	8 851	3 915 000	14 082	491 000	1 313
1914	6 840 000	18 240	6 227 000	18 985	945 000	2 143
1918	30 623 000	57 026	8 946 000	31 173	1 692 000	2 792
	5 298 000	9 866	1 548 000	5 393	293 000	483
1922	94736 000	163 338	23748 000	70891	3 461 000	4 165
	7 772 000	13399	1 948 000	5 816	284 000	342
1923	131 489 000	227 490	29 661 000	83 743	4 786 000	5 157
	12 008 000	20 775	2 709 000	7 648	437 000	471

liikkeeseen sota-aika vaikutti kenties haitallisimmin, mutta nykyisin sekin on jo saavuttanut rauhanaikaisen kannan. Mutta viime vuodet ovat olleet eritoten osuuskassaliikkeen edistymisen aikaa, niin että se ulkonaisiin mittasuhteisiin nähden nykyisin on täydellisesti sivuuttanut rauhanaikaiset olot.

Missä määrin osuuskauppoja, -meijereitä ja -kassoja sekä muita osuuskuntia oli vuonna 1923 toiminnassa eri osissa maata, nähdään seuraavalla sivulla olevasta taulukosta. Muihin osuuskuntiin nähden on siinä täytynyt käyttää kaupparekisteritietoja.

Suurimmaksi osaksi Suomen osuuskunnat ovat maa-laisväestön yrityksiä. Vuoden 1923 lopussa oli toimivista osuuskunnista 3 258 osuuskunnan kotipaikka maalaiskunta ja vain 369:n kaupunki.

Jotta lukija saisi käsitteen siitä, missä mitassa

Suomen osuuskunnat läänittäin vuoden 1923 päättyessä.

Lääni	Yhteensä	Osuus- kauppoja	Osuus- mei- reitä	Osuus- kassoja	Muita osuus- kuntia
Uudenmaan ...	298	56	30	39	173
Turun ja Porin	566	103	93	123	247
Ahvenanmaa ...	32	16	10	—	6
Hämeen	326	67	42	59	158
Viipurin	595	103	66	213	213
Mikkelin	173	28	24	55	66
Kuopion	493	47	65	174	207
Vaasan	625	120	109	97	299
Oulun	519	55	71	168	225
Koko maa	3 627	595	510	928	1 594

osuustoimintaliike on valloittanut alaa Suomen taloudellisessa elämässä, mainittakoon, että Suomen osuuskauppoihin on liittynyt, jos jäsenten perheetkin otetaan lukuun, noin 50 % väestöstä, että osuusmeijereihin on merkitty noin 27 % lypsylehmien luvusta ja että osuuskassoissa on jäsenenä noin 30 % maamme maanviljelijöistä.

Yritykset verrata Suomea muihin maihin osuustoiminnan kannalta katsoen ovat yleensä vaikeat ja varsinkin sodan jälkeen toistaiseksi mahdottomat. Sen verran voidaan kuitenkin nähdä, että vaikka osuustoimintaliike tulikin verraten myöhään meidän maahamme, me sen levenemiseen ja taloudelliseen merkitykseen nähden kunnialla kestämmme kilpailussa useimpien maiden kanssa. Onpa mahdollista, että ainoastaan Tanska ja ehkä Sveitsi ja Saksa voittavat meidät tässä suhteessa. Arvosteltaessa osuustoimin-

taliikkeemme levenemistä on otettava huomioon ne tavattoman suuret vaikeudet, jotka sillä on meillä ollut voitettavana. Niitä ovat ylen harva asutus ja huonot kulkuneuvot, väestön enemmistön verraten heikko taloudellinen tajunta ja harvinaisen suuri valtiollinen rikkiinäisyys sekä myöskin korkeamman opin saaneiden henkilöiden puute maalaiskuunnissa ja väestön alhainen sivistyskanta muutamilla puolilla maata.

Kun pitää kaikkea tätä silmällä ja samalla ottaa huomioon, miten Suomi tällä alalla suhteellisesti jo on päässyt ensimmäisten maiden joukkoon, voidaan osuustoimintaliikkeemme tähänastisia saavutuksia katsoa tyydyttäväksi.

Tähän Suomen osuustoimintaliikkeen nopeaan levenemiseen ovat osaltaan vaikuttaneet ne puhtaat periaatteet, jotka sitä ovat johtaneet, ja se sisäinen lujuus, joka tästä on ollut seurauksena. Näissä suhteissa tuskin minkään muun maan osuustoiminta voittaa Suomen osuustoimintaa.

Mutta toiselta puolen on osuustoimintaliikkeellämme vielä suuret edistymismahdollisuudet ja laajat työkentät, jotka on muokattava, jotta me joka suhteessa pääsisimme ensimmäisten osuustoimintamaiden tasalle. Varsinkin on meidän maataloudellinen osuustoimintamme jäänyt osuuskauppaliikkeestämme jälkeen ja erityisesti on meidän osuusmeijeriliikkeemme paljon jäljessä Tanskan ja meidän osuuskassaliikkeemme samoin paljon jäljessä Saksan vastaavista liikkeistä.

Suomen osuustoimintaliikkeen menestyminen on, niinkuin edellä jo mainittiin, hyvin **suuressa määrässä**

johtunut myöskin siitä, että meillä verraten varhain syntyi keskusliikkeitä ja että näistä on tullut niin voimakkaita yrityksiä, että ne taas puolestaan ovat voineet tukea ja edistää paikallista osuustoimintaa.

Ensimmäinen keskusliike, mikä Suomeen syntyi, oli *Osuuskassojen Keskuslainarahasto*, joka vuonna 1902 perustettiin osakeyhtiön muotoon. Sitä seurasi vuonna 1904 *Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta r. l.* (S. O. K.), vuonna 1905 *Keskusosuusliike Hankkija r. l.* maataloustarvikkeiden kauppaa varten ja maitotuotteiden myyntiä varten *Voinvientiosuusliike Valio r. l.*, jonka osuusmeijerit omistavat. Vuonna 1906 muodostui jo vuonna 1896 ruotsalaisten suurtilallisten perustama Suomen maanviljelijäin kulutusyhdistys Labor osuustoimintalain mukaiseksi liikkeeksi, nimellä *Centralandelslaget Labor m. b. t.* (Keskusosuuskunta Labor r. l.), sekin maataloustarvikkeiden kauppaa varten. Näiden lisäksi on myöhemmin perustettu keskusliikkeeksi *Suomen Karjakeskuskunta r. l.*, jonka karjanmyyntiosuuskunnat perustivat vuonna 1918, *Vientikunta Muna r. l.*, jonka munanmyyntiosuuskunnat perustivat vuonna 1921, sekä *Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.*, jonka vuonna 1921 perustivat yksityiset metsänomistajat osakeyhtiön muotoon, mutta josta on tarkoitus vähitellen kehittää paikallisten osuussahojen ja muiden metsäntuotteiden myyntiosuuskuntain keskusliike.

Se eheys ja yhtenäisyys, joka kiihkeästä puoluelämästä huolimatta pitkät ajat oli ollut Suomen osuustoimintaliikkeen voima ja kunnia, meni rikki, kun yhteiskuntaolomme maailmansodan loppuajkoina kävivät yhä kireämmiksi. Niinpä osuuskauppaliik-

keessämme tapahtui vuonna 1916 kahtiajakautuminen, minkä ulkonaisena syynä oli kysymys äänioikeusperusteesta osuuskauppojen yhteisten keskusjärjestöjen kokouksissa. Osuuskauppaliikkeen toinen haara, joka ryhmittyy S. O. K:n ympärille, nimittää itsensä puolueettomaksi ja toinen edistysmieliseksi; jälkimmäinen perusti vuonna 1917 itselleen oman keskusliikkeen, nimeltä *Osuustukkukauppa r. l.* (OTK). Samoin on kansamme kielellinen kaksinaisuus aiheuttanut, että ruotsinkielisen väestön keskuudessa syntynyt osuustoimintaa eristellään erityisiksi keskusliikkeiksi ja liitoiksi. Niin on vuonna 1918 syntynyt uusi voivientiliike *Centrallaget Enighetens m. b. t.* (Keskuskunta Enighetens r. l.) ja toisia on yritetty pystyttää.

On luonnollista, että kun yhteiskunnalliset ja kansalliset vastakohdat vähitellen tasoittuvat luonnollisiin uomiinsa ja osuustoimintaväen taloudellinen äly kehittyä, kansamme terveet vaistot pääsevät siinä määrin voitolle, että se huomaa puhtaiden osuustoimintaperiaatteiden siunauksellisen voiman ja järjestäytyä niiden vaatimusten mukaan.

On selvää, että jokaisen osuuskunnan pitää koetella päästä toimimaan oman pääoman varassa. Korkoa kasvava lainapääoma on kuin vieras aterioitsija osuustoimintapöydän ääressä. Rahastoille on sentähden annettava mitä tärkein arvo, sillä vain ne edustavat yhteistä osuustoiminnallista pääomaa. Yhijäämän jako jäsenille saa ainoastaan silloin tulla kysymykseen, kun ensin on riittävästi vahvistettu rahastoja.

HEINRICH KAUFMANN.

Saksan osuuskauppojen keskusliiton johtaja.

II.

Paikalliset osuuskunnat.

Johdanto: Mikä on osuuskunta Suomen lain mukaan?

Edellisestä on käynyt ilmi, että osuuskunta on liikkeen käyttäjäin muodostama taloudellinen yhtymä. Seuraavassa on tarkoitus tätä, Suomen lakiin perustuen, lähemmin selittää.

Suomen lain mukaan voidaan yhtyä taloudelliseen yhteistoimintaan toisten kanssa usealla eri tavalla. Ne yhtymämuodot, joita Suomessa jo aikaisemmilta ajoilta saakka on käytetty, ovat pääasiassa kahta lajia, nimittäin joko *yhdistyksiä* (kuten maamies- ja maanviljelysseurat, työväen ammattiyhdistykset y. m.) tai *liikeyhtiöitä*, joista osakeyhtiöt ovat tavallimmat. Vuodesta 1901 alkaen, jolloin Suomessa tuli voimaan *osuustoimintalaki*, on saatu kolmas päämuoto yhteistoimintaa varten taloudellisella alalla: *osuuskunta*. Osuuskunta on yhtiön ja yhdistyksen välimuoto, jopa siinä määrässä, että se toisissa maissa, kuten esim. Englannissa ja Ranskassa, luetaan yhtiöiden, mutta toisissa, kuten esim. Saksassa, Itävallassa, Sveitsissä ja Ruotsissa, yhdistysten ryhmään. Suomen laki lukee osuuskunnan yhtiöiden joukkoon.

Voi sanoa, että sen sijaan kuin osakeyhtiö lähinnä on *pääomien* yhtymä, osuuskunta on ensi sijassa *henkilöiden* yhtymä. Tämä on näin selitettävissä: Osakeyhtiö muodostetaan tavallisesti siinä tarkoituksessa, että osakkeenomistajat siihen sijoittamilleen varoille saisivat mahdollisimman suuren koron. Heille on useinkin yhdentekevää, mitä yhtiö valmistaa tai myy; pääasia on sen avulla saada runsaita osinkoja. Osuuskunta sitävastoin tahtoo tyydyttää *jäsentensä omia tarpeita* joko siten, että se tekee heille mahdolliseksi edullisesti myydä tuotteitaan, taikka siten, että he edullisesti voivat ostaa tarvitsemiaan tavaroita, taikka siten, että heille annetaan tilaisuus käyttää kalliita koneita j. n. e. Näin ollen pääomalla on osakeyhtiössä hallitseva, mutta osuuskunnassa ainoastaan palveleva asema.

Osuuskunnan jäsen on osuuskuntansa kanssa suora-
 naisessa *liikeyhteydessä* eikä siihen vain sijoita rahojaan
 kuten osakeyhtiössä. Niinpä osuustoimintalain 1 §
 säättääkin, että osuuskunta tarkoittaa *jäsentensä* clin-
 keinon parantamista tai heidän taloudellisen toimeen-
 tulonsa helpottamista. Siis lain mukaan tulee osuus-
 kunnan tarkoituksena olla sen omien jäsenten eikä
 toistenhenkilöiden talouden edistäminen. Osakeyhtiöt
 voivat ryhtyä toistenkin henkilöiden kuin osakkai-
 densa taloudellista toimeentuloa helpottamaan, esim.
 rakentamalla huokeita työväenasuntoja tai perusta-
 malla huokeita kansankieittäitä, mutta osuuskunnat
 tarkoittavat omien jäsentensä avustamista, heidän
 omaa hyötymistään. Täten on myöskin osuuskun-
 nan luonteen ja osuustoimintalain vastaista, kun pe-
 rustetaan osuuskuntia, joiden toiminta pääasiassa

kääntyy suuren yleisön puoleen, niinkuin on esim. sanomalehden tai muun kirjallisuuden kustantamista, laivaliikkeen harjoittamista t. m. s. varten perustetun osuuskunnan laita.

Vaikka siis osuuskunnan liiketoiminnan tulee olla etupäässä jäsenten liikettä, ei sillä ole sanottu, etteivät osuuskunnat *sen ohella* saisi harjoittaa mitään liikettä oman jäsenpiirinsä ulkopuolella. Päinvastoin sallii osuustoimintalaki päästää ulkoisetkin osuuskunnan tuottamasta hyödystä osallisiksi, kunhan vain tämä ulkoisten kanssa harjoitettu liike ei ole pääasia. Ja se osuuskunta, joka vastustaa uusien jäsenten liittymistä siihen, jotta se voisi ansaita ulkoisten kustannuksella, on enää vain nimeksi osuuskunta.

Senpävuoksi on osuuskunnan luonteelle ominaista se, että *osuuskuntaan pääsy on avoinna kaikille halukaille*; sitä onkin sanottu »yhtiöksi, jonka osakkaiden luku ei ole määrätty». ● on pidettävä suorastaan osuustoiminnan olemuksen vastaisena toimenpiteenä sitä, että jokin osuuskunta säännöissään määrää sillä tavoin jäsentensä luvun ja heidän osuusmaksunsa, ettei niissä voi tapahtua mitään lisääntymistä. Ja taloudellistakin kannalta katsoen täytyy sanoa, että jos osuuskunta todellakin tahtoo vastata tarkoitustaan, tulee sen mahdollisuuden mukaan ei ainoastaan pitää ovensa avoinna uusille kunnollisille jäsenille, vaan myöskin myöntää myöhemmin tulleille samat edut kuin vanhemmillekin jäsenilleen. Näin on osuuskunnan ja siten koko osuustoimintaliikkeen mahdollista alati kasvaa ja tällä tavoin pysyy myöskin osuuskunnan piirissä elävänä se yhteenkuuluvaisuudentunne, joka on tämän liikkeen vankimpia tukipylväitä.

Tämä »avoimen oven periaate» ei suinkaan tiedä sitä, että osuuskunnan pitäisi olla avoin kenelletänsä. Osuuskunnan täytyy voida rajoittua johonkin määrättyyn paikkakuntaan tai jonkin annatin harjoitajiin ja myöskin vaatia uusilta jäseniltä pääsymaksu korvaukseksi siitä, mitä perustajat ovat uhranneet. Voivatpa paikalliset olosuhteetkin panna esteitä uusien jäsenten ottamiselle; niinpä esim. sammalkuivikeosauuskunnan on pakko kieltäytyä ottamasta vastaan uusia jäseniä silloin, kun sen tuotantomahdollisuudet ovat rajoitetut. Sitäpaitsi täytyy osuuskunnalla olla mahdollisuus esim. hallituksensa kautta arvostella, onko pyrkijä siveellisesti sopiva tulemaan osuuskunnan jäseneksi.

Osuuskunta siis eroaa tässäkin suhteessa täydellisesti osakeyhtiöstä. Sillä osakeyhtiöön ei voi päästä osalliseksi, jos sen osakkaat eivät tahdo luovuttaa osakkeitaan. Sitävastoin ei osuuskuntaan pääsemiseksi riitä, että joku osuuskunnan jäsenistä luovuttaa osuutensa sille, joka pyrkii siihen jäseneksi. Siihen tarvitaan, että pyrkijä jättää osuuskunnan hallitukselle kirjallisen hakemuksen, jossa hän sitoutuu noudattamaan osuuskunnan sääntöjä, sekä että hallitus hänet jäseneksi hyväksyy.

Osuuskuntaan voi ottaa jäseniksi, paitsi yksityisiä henkilöitä, myöskin sellaisia yhtymiä, jotka pystyvät vastaamaan sitoumuksistaan, kuten muita osuuskuntia, yhdistyksiä tai osakeyhtiöitä.

Samoin kuin pääsy osuuskunnan jäseneksi yleensä on avoin, samoin on *jokaisella oikeus päästä osuuskunnasta irti ja saada siihen sijoittamansa pääoma eräin*

chdoin takaisin. Tässäkin suhteessa croaa osuuskunta osakeyhtiöstä, josta ei voi päästä irti muulla keinoin kuin siten, että saa luovutetuksi osakkeensa toiselle. Kun varsinkin sellaisille osuuskunnille, joiden täytyy hankkia itselleen kallis kiinteistö, kuten osuusmeijereille, osuusteurastamoille ja suuremmille osuushoille, on välttämätöntä, ettei irtisanomisaika yhtä aikaa tapahtuvien joukkoeroamisten ehkäisemiseksi ole varsin lyhyt, sallii osuustoimintalaki osuuskunnan sääntöjen sitoa jäsenet enintään kahdeksi vuodeksi osuuskunnan yhteyteen. Kokemus on kuitenkin osoittanut, ettei tämä aika kaikissa oloissa ole riittävän pitkä.

Osuustoimintalaki antaa myös osuuskunnalle oikeuden puolestaan *erottaa jäsen keskuudestaan*. Sillä kun osuuskunta on henkilöiden yhdistys, jossa jäsenten persoonallisilla ominaisuuksilla on ratkaiseva merkitys, vaatii osuuskunnan menestyminen, ettei sen tarvitse jäseninään pitää sellaisia henkilöitä, jotka osoittautuvat sille vahingollisiksi tai suhtautuvat siihen välinpitämättömästi. Lain nojalla voidaan jäsen erottaa osuuskunnasta ainoastaan siinä tapauksessa, että hän menettää kansalaisluottamuksensa. Mutta sen lisäksi voidaan osuuskunnan *säännöissä* määrätä muitakin erottamisperusteita. Tällaisiksi perusteiksi ovat osuuskunnat hyväksyneet m. m. jäsenvelvollisuuksien laiminlyömiseen, liikkeeseen osanottamiskyvyn menettämisen, jäsenen vararikkoon joutumisen, toiseen samanlaiseen osuuskuntaan kuulumisen, paikkakunnalta muuttamisen, ryhtymisen sellaisiin toimiin, jotka ovat osuuskunnan etujen vastaisia tai kunniamatomia j. n. c. Tässäkin suhteessa siis osuuskunta

croaa osakeyhtiöstä, sillä osakeyhtiö ei voi vastoin osakkaan tahtoa päästä hänestä irti, menetelkөөn hän kuinka vahingollisesti tai kunniattomasti tahansa.

Vähin jäsenmäärä, minkä osuustoimintalaki määrää osuuskunnalle välttämättömäksi, on 5. Käytännöllisistä syistä on kuitenkin pidetty tarpeellisena, että esim. osuuskassoihin jo perustettaessa on liittynyt vähintään 15 jäsentä; ja jos esim. osuuskauppaan liittyy pääasiallisesti vähävaraisia, on liikkeen alkamisen ehdoksi tavallisesti syytä asettaa 200 jäsenen liittyminen osuuskuntaan.

Osuuskunnan peruspääoma ei ole suuruudeltaan määrätty, vaan se on vaihtelun alainen juuri sen vuoksi, että osuuskuntaan milloin tahansa voi liittyä uusia jäseniä ja että entiset voivat siitä luopua ja viedä maksamansa osuusmaksut mukanaan. Pääoma kerääntyy näet jäsenten suoritettavina olevista osuusmaksuista, jotka nämä ovat oikeutetut erottuaan saamaan takaisin. Osuusmaksun suuruudesta ei ole laissa mitään määräyksiä; se voi siis olla kuinka pieni tahansa. Jos osuusmaksu määrätään suureksi, sopii sen suorittaminen panna vähitellen tapahtuvaksi. Ensiksikin voidaan määrätä osa osuusmaksusta vähitellen kerättäväksi vuosilyijäämistä. Mutta suoranaisestikin maksettava osa voidaan määrätä suoritettavaksi pienissä erin vaikkapa usean vuoden kuluessa. Sen vuoksi osuuskuntamuoto sopii erityisesti vähävaraisille.

Paitsi peruspääomaa, n. s. osuusmaksurahastoa, tulee osuuskuntien ei ainoastaan lain vaatimuksesta vaan

myöskin yhtenä kaikkein tärkeimpänä menestymisensä ehtona koota itselleen vuosiylijäämistä y. m. *vararahasto*, johon lain mukaan on vuosittain siirrettävä vähintään kymmenesosa tilinpäätöksen osoittamasta ylijäämästä, kunnes se on noussut säännöissä säädettyyn määrään. Lisäksi useimmat vanhemmat ja hyvinhoidetut osuuskunnat panevat osan ylijäämästään n. s. *käyttörahas*toon. Molempia näitä rahastoja voidaan pitää liikkeessä sen apuna ja turvana. Edellistä ei saa koskaan käyttää muuhun kuin tappioiden peittämiseen, mikäli osuuskunnalle maksurahasto siihen ei riitä. Jälkimmäistä taas useimpien osuuskuntien sääntöjen mukaan saa vuoden kuluessa käyttää jäsenkokouksen tai hallinnon päätöksen mukaan osuuskunnan tai jäsenten tai paikkakunnan yleistä hyötyä tarkoittavalla tavalla.

● osuuskunnan jäsen saa, jos säännöt sen sallivat, ottaa useampia osuuksia, mutta siitä huolimatta on *kullakin jäsenellä* osuuskunnan kokouksissa vain *yksi ääni*. Ainoastaan sellaisessa osuuskunnassa, jossa sen sääntöjen mukaan jäsenten enemmistön tulee olla osuuskuntia tai yhtiöitä tahi yhdistyksiä, voidaan säännöissä määrätä, että sellainen ryhmäjäsen saa yhdistetyn osuuskunnan kokouksessa äänestää useammalla kuin yhdellä äänellä. ● osuuskunta on siis osakeyhtiöihin verrattuna *kansanvaltainen liikemuoto*. Tällainen kansanvaltainen rakenne onkin ollut välttämätön, jotta osuuskunnalle voitaisiin voittaa ja sillä säilyttää niiden kansankerrosten luottamus, joita varten se etupäässä on aiottu. Senvuoksi ovat vanhimmatkin ulkomaalaiset osuustoiminnan johtomiehet pitäneet yhtenä osuustoimintaliikkeen elinehtona,

että kullakin osuuskunnan jäsenellä tulee olla yksi ja ainoastaan yksi ääni. Tämä äänioikeus osuuskunnissa on siinä määrässä kunkin henkilön oma oikeus, ettei hän sitä Suomen osuustoimintalain mukaan valtakirjallakaan, kuten yhtiöissä on tapana, voi muuta kuin aivan erityisissä poikkeustapauksissa luovuttaa toiselle, ellei osuuskunnan säännöissä ole nimenomaan toisin määrätty.

Kun osuuskunta on etupäässä vähävaraisten liike-
muoto ja näiden on tavallisesti vaikea saada heti alussa
kokoon riittäviä pääomia, on Suomen osuustoiminta-
laki helpottanut osuuskuntain tarvitsemien lainapää-
omien hankkimismahdollisuutta. Tämä tapahtuu sillä
tavoin, että *kaikki jäsenet säännöissä sitoutuvat vas-
tuuvelvollisuuteen osuuskunnan veloista*. Tämä jäsen-
ten vastuuvelvollisuus on meillä Suomessa yksi osuus-
kunnan huomattavimpia tunnusmerkkejä.

Mutta tällaista vastuuvelvollisuutta ei ole kaikkien
maiden osuuskunnissa, joten sitä ei voi yleensä pi-
tää välttämättömänä osuuskunnille. Esim. Englan-
nin osuustoimintalaki ei yleensä tunne tällaista yli
osuusmaksun määrän menevää vastuuvelvollisuutta.
Tästä johtuukin, että osuuskassoja on vaikea saada
syntymään Englannin pienviljelijöiden keskuuteen.
Niinikään ovat enimmäkseen Ranskan osuuskunnista pe-
rustetut sellaisen lainsäädännön nojaan, joista puut-
tuvat määräykset vastuuvelvollisuudesta. Senvuoksi
piti siellä osuuskassojen aikaansaamiseksi säätää eri-
tyinen laki, jossa on määräys rajoittamattomasta vas-
tuuvelvollisuudesta.

Saksassa osuustoimintalaki ei ollenkaan salli perus-

tettavan osuuskuntia ilman vastuuvollisuutta. Useissa Saksan osuuskunnissa tämä velvollisuus on sellainen, että osuuskunnan saamamies voi, ellei hän osuuskunnan varoista sen vararikkoon joutuessa saa täyttää maksua, hakea ulos koko saatavansa keneltä osuuskunnan jäseneltä hän tahtoo. Tähän tapaan on vastuuvollisuus järjestetty myöskin Itävallassa, Italiassa, Sveitsissä y. m.

Suomen lainsäätäjä on käynyt näiden kahden äärimäisyyden välillä. Suomen laki sallii näet perustettavan osuuskuntia myöskin ilman vastuuvollisuutta. Tällaisissa osuuskunnissa saamamies saa tyytyä ainoastaan osuuskunnan omaisuuteen, johon luetaan myös se, mitä sillä mahdollisesti on saatavana jäseniltään perimättömien ja maksettaviksi langennneiden osuusmaksujen muodossa. Mitä niihin osuuskuntiin tulee, joissa jäsenet käyvät vastuuvollisuuteen osuuskunnan veloista, on Suomen laki säättänyt, että vastuuvollisuus alkaa vasta sittenkuin osuuskunta on tehnyt vararikon ja osuuskunnan omaisuus on ensin käytetty velkojen lyhentämiseen, sekä että tämä vastuuvollisuus on olemassa ainoastaan osuuskunnan pesää kohtaan; velkoja ei siis voi missään tapauksessa hakea saatavaansa suorastaan osuuskunnan yksityiseltä jäseneltä. Mutta ei myöskään osuuskunnan vararikkopesän hoitaja voi hakea koko vastuuvollisuutta yhdeltä jäseneltä, vaan se on jaettava tasan kaikille. Siinä tapauksessa, että karkilta ei voida saada heidän osuuttaan, on puuttuva osa tasattava maksukykyisten jäsenten kesken. Säännöissä voidaan vastuuvollisuus asettaa joko kullekin jäsenelle tai kullekin hänen merkitsemälleen osuudelle.

Tällaista vastuuvollisuutta laki kutsuu *lisämaksuvelvollisuudeksi* ja lain mukaan osuuskunnan jäsenet voivat sitoutua joko rajoittamattomaan tai säännöissä sovittuun määrään rajoitettuun lisämaksuvelvollisuuteen.

Täten on Suomessa vastuuvollisuuteen nähden kolmea eri lajia osuuskuntia. Nämä ovat:

1) osuuskunnat rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella;

2) osuuskunnat rajoitetulla lisämaksuvelvollisuudella (r. l.); sekä

3) osuuskunnat ilman lisämaksuvelvollisuutta (i. l.).

Kaupparekisterin mukaan oli Suomen osuuskunnista vuonna 1923 rajoittamattomalla lisämaksuvelvollisuudella perustettuja 1 327 eli 33 %, rajoitetulla 2 151 eli 54 % ja ilman lisämaksuvelvollisuutta perustettuja 525 eli 13 %. Lisämaksuvelvollisuus on rajoitettu osuuskaupoissa tavallisesti 50—300 markkaan jäsentä kohden, sekä osuusmeijereissä tavallisesti 10—100 markkaan osuutta kohden, milloin se ei ole määrätty rajoittamattomaksi. Osuuskassoissa se on yleensä rajoittamaton.

Toinen keino, jolla eräänlaiset tuotanto-osuuskunnat, esim. useimmat osuusmeijerit, ovat Suomessa hankkineet pääomaa, on se, että jäsenet säännöissä sitoutuvat osuuskunnalle myöntämään n. s. *täytelainan*. Tämä tapahtuu sillä tavoin, että osuuskunta saa jäsenten tuomasta tavarasta kuukausittelyksissä pidättää määrätyn prosentin, kunnes pidätykset nousevat luvatus lainan määrään saakka. Tällaisella pääomankeräyksellä on osuusmaksuun nähden se etu, että jäsenet voivat saada täytelainan takaisin niin pian kuin osuuskunta ei enää sitä tarvitse.

Osuuskuntain kaikkein tärkein tunnusmerkki on kuitenkin se periaate, jonka mukaan niiden saama *vuosiylijäämä käytetään*. Kuten tunnettua jaetaan osakeyhtiöissä liikkeen tuottama voitto kunkin osakkaan omistaman osakemäärän mukaan. Osuuskunnissa sitävastoin pääomalle (osuusmaksuille) suoritetaan tavallisesti vain tavanmukainen talletuskorko, jos sitäkään. Muu osa vuosiylijäämästä, joka ei sääntöjen tai osuuskunnan päätöksen mukaan mene poistoihin, vararahastoon tai muihin yhteisiin yrityksiin tai rahastoihin, *jaetaan osuuskunnan jäsenten kesken sen mukaan, miten paljon kukin on liikettä käyttänyt ja siten sitä hyödyttänyt*. Tämä juuri tekee osuuskunnan muihin liikemuotoihin verrattuna mitä suurimmassa määrässä oikeudenmukaiseksi ja sen vuoksi myöskin vähävaraisissa piireissä suosituksi.

Osuuskunnan asioista päättää *osuuskunnan kokous*, siis jäsenet itse tai, jos säännöissä niin määrätään, suhteellisilla vaaleilla valittu *jäsenten edustajisto*. Useimmat Suomen suuremmat osuuskunnat pitävät sääntöjensä mukaan vuodessa kaksi varsinaista osuuskunnankokousta, toisen kevättalvella, toisen vuoden loppupuolella. Osuuskunnan juoksevia asioita hoitamaan tulee osuuskunnan valita *itselleen hallitus*. Hallitukseen saattaa osuuskunta valita vain yhdenkin henkilön jos tahtoo; pienempien osuuskuntien hallituksissa on enimmäkseen kolme jäsentä, osuuskassojen tavallisesti viisi jäsentä, osuuskauppojen ja meijerien viisi tai seitsemän. Osuuskuntiin, joissa jäsenmäärä on hyvin suuri tai jotka käsittävät laajemman alueen, esim. jonkun laajemman kunnan, maa-

kunnan tai koko maan, on huomattu tarpeelliseksi valita useampimiehinen (6—12) *hallintoneuvosto* tärkeimpiä asioita käsittelemään; hallintoneuvosto silloin tavallisesti asettaa *johtokunnan* toimienpanevaksi elimeksi ja juoksevia asioita varten.

Osuuskunnan hallitus (johtokunta) ja hallintoneuvosto, missä sellainen on asetettu, ovat osuuskunnan *toimitsijoita*. Lain mukaan tulee toimitsijan tarkasti pysyä sen valtuuden asettamain rajain sisällä, jonka hän on päämieheltä (osuuskunnan kokoukselta) saanut ja hänen tulee rehellisesti sekä kaikella ahkeruudella ja huolellisuudella hoitaa hänelle uskottuja tehtäviä, »niinkuin huolellinen mies hoitaa omiansa».

Toimitsijat ovat vastuuvolliset *osuuskunnan kokoukselle* toimenpiteistään. He tekevät vuosittain *tilin* toiminnastaan osuuskunnan kokoukselle, joka, valittujen *tilintarkastajain* avulla tarkastettuaan osuuskunnan hoidon, hyväksyy tilinpäätöksen ja myöntää toimitsijoille vastuuvapauden, jos kokous toimitetun tutkimuksen perusteella ei havaitse virheellisyyksiä osuuskunnan hallinnossa ja kirjanpidossa tilivuoden aikana.

Osuuskunta perustetaan siten, että ne henkilöt, jotka katsovat sitä tarvitsevänsä, kokoontuvat laatimaan sille perustamiskirjan, johon säännöt sisältyvät. Tarkoituksenmukaisten sääntöjen laatiminen on vakava tehtävä osuuskunnan perustajille. Tämän tehtävän helpottamiseksi on Pellervo-Seura asiantuntijain avulla ja käyttäen hyväkseen sekä kotimaassa että ulkomailla saatuja kokemuksia painattanut valmiita n. s. mallisääntöjä erilaisia osuuskuntia varten. Näitä ohjeenaan käyttäen perustajain tarvitsec ainoastaan muo-

dostella niitä omien tarpeidensa ja paikallisten olojen mukaan.

Perustamistilaisuudessa tulee perustajain valita osuuskunnalle ensimmäinen hallitus. Tämän ensimmäinen tehtävä on hakea maaherran vahvistus säännöille ja sen saatua ilmoittaa osuuskunta kaupparekisteriin. Vasta sitten kuin osuuskunta on merkitty kaupparekisteriin, se saa sellaisen aseman oikeusyhteiskunnassamme, että se voi omassa nimessään toimia ja vastata sitoumuksistaan.

Mitä on siis osuuskunta lyhyesti sanottuna? Sen voi edellä olevan esityksen mukaan selittää seuraavalla tavalla:

Osuuskunta on jäsentensä yhtäläisen oikeuden periaatteelle perustettu henkilöyhtymä, jonka jäsenten luku ei ole määrätty ja jonka tarkoituksena on, ottamalla jäsentensä taloudellisia tehtäviä yhteisesti suoritettavakseen, helpottaa heidän toimeentuloaan tai edistää heidän elinkeinoansa joko puhtaan tai valtion tukeman itseavun tietä, sekä jonka yhteisestä liikkeestä saama ylijäämä jaetaan sen mukaan, minkä verran kukin jäsen on liikkettä käyttänyt.

Me pidämme ankarasti kiinni siitä, ettei osuuskuntia saa käyttää enemmän valtiollisen kuin uskonnollisenkaan kiihottuksen temmellyskenttinä. Olemmehan alati painavasti teroittaneet sitä, että me osuustoimintatyössä liikumme puolueettomalla alueella, jossa kaikki ne, joilla on halua tehdä työtä kansansa parhauksi, voivat liittyä yksimieliseen yhteistyöhön.

RAIFFEISEN.

Saksan maanviljelijäin osuustoiminnan isä.

A. Osuuskunnat jäsentensä tarvikkeiden ostoa ja valmistusta varten.

1. Osuuskaupat.

Osuuskauppa on taloudessa tarvittavien tavarain ostajien, kuluttajien, perustama ja omistama sekä hoitama kauppaliike, jolla on yksi tai useampia myymälöitä. Kaupasta ostajat oikeastaan siis myyvät tarvettavaroita itselleen. Tällä tavoin he nauttivat kahta etua, joilla on suuri käytännöllinen merkitys: he saavat *hyviä, väärentämättömiä tavaroita*, sillä luonnollistahan on, etteivät he tahdo pettää itseään, ja he saavat ajan oloon *huokeita tavaroita*, koska se liikevoitto, mikä muutoin mence kauppiaille, joutuu heille itselleen. Suomessa ovat maaseudun osuuskaupat kulutustarvikkeiden kaupan ohella ryhtyneet toimimaan myöskin maataloustarvike- ja maataloustuote-kaupan alalla (ks. siv. 53).

Useimmissa maissa ovat osuuskaupat suurimmaksi osaksi kaupunkilaisten ja eritoten kaupunkityöväen perustamia ja omistamia liikkeitä. Osuuskauppojen tasainen leviäminen kautta maan selittääkin niiden jäsenmäärän ripeän nousun. Vuonna 1923 kuului Suomen osuuskauppoihin 352 000 jäsentä, joten vähän enemmän kuin kymmenesosa maan asukkaista kuuluu jäsenenä osuuskauppoihin. Suomessa vuonna 1923 toiminnassa olleesta 595 osuuskaupasta oli vain 55 osuuskaupan kotipaikkana kaupunki. Jäsenmäärästä oli (1923) maanviljelijöitä (tilallisia ja torppareita) 39.5 %, maanviljelystyöväkeä 8.7 %, tehdastyöväkeä 24.9 %, muuta työväkeä 8.6 %, käsityöläisiä 6.7 %, virkamiehiä 5.0 % sekä vapaiden ammattien

harjoittajia 2.6 %. Keskimäärin kuuluu kuhunkin osuuskauppaan 600 jäsentä. Maaseudullakin on osuuskauppoja, joiden jäsenmäärä nousee 3 000—4 000; suurimman osuuskaupan, Helsingissä toimivan Osuusliike Elannon jäsenmäärä oli vuonna 1924 30 723.

Osuuskauppaa ei pidä perustaa eikä varsinkaan sen toimintaa aloittaa, ennenkuin siitä on neuvoteltu asianomaisen osuuskauppojen keskusjärjestön tai Pellervo-Seuran kanssa. Ennen liikkeen aloittamista täytyy saada kootuksi niin suuri määrä varmoja ja uskollisia jäseniä, että näiden yhteenlaskettu ostomäärä nousee riittävän suureksi, s. o. ostomäärän pitää kyetä korvaamaan kaupan hoidosta koituvat kulut ja tuottamaan sen verran vuosiylijäämää, että siitä voidaan koota säännöissä määrätyt vara- ja käyttörahastot. Sitäpaitsi on ennen liikkeen aloittamista hankittava osuusmaksuina ja seisovina lainoina huomattava osa liikkeessä tarvittavista pääomista. Keskimäärin oli vuosimyynti Suomen osuuskaupoissa vuonna 1923 noin 3 200 000 markkaa, mutta 30:ssä se nousi jo yli 10 miljoonan sekä näistä 9:ssä yli 20 miljoonan. Osuusliike Elannon myynti nousi vuonna 1924 lähes 193 milj. markkaan.

Osuusmaksuksi on varemmin määrätty ainoastaan 10—20, nyttemmin 50—100 markkaa. Siitä on osa heti käteisellä maksettava, toinen osa sitävästoin voidaan säännöissä määrätä maksettavaksi pienemmissä erissä kuukausittain. *Lisämaksuvelvollisuus* määrättiin varemmin tavallisesti 50—100, nyt tavallisesti 300 markaksi. Lisämaksu pantakoon osuuskaupassa yhtä suureksi kutakin jäsentä kohden, mutta omien pääomien kartuttamiseksi ottakoot jäscnet useampia

osuuksia, kukin ostomääränsä, varallisuutensa ja osuustoimintaharrastuksensa mukaan. Kuitenkin on pidetty välttämättömänä säännöissä määrätä se suurin määrä osuuksia, minkä yksi jäsen saa merkitä.

Tärkeä periaatteellinen kysymys osuuskauppoja perustettaessa on se, pitääkö kuntaan tai kaupunkiin perustaa useita pieniä, vaiko yksi suurempi osuuskauppa, joka tarpeen mukaan avaa sivumyymälöitä eri osiin kuntaa tai kaupunkia. Jälkimmäistä muotoa on pidetty yleensä edullisimpana. Kehitys onkin meillä käynyt tähän suuntaan. Vuonna 1923 oli kullakin Suomen osuuskaupalla keskimäärin 4,4 myymälää. Myöskin on eräissä maissa ja osaksi meilläkin muutamia koko maakunnan käsittäviä n. s. piiriosuuskauppoja. Tarkoituksenmukaisimpia ja samalla osuustoimintaperiaatteita parhaiten vastaavia ovat kuitenkin saman talousalueen käsittävät kunnanosuuskaupat.

● osuuskaupan menestymisen välttämättömänä ehtona on, että kauppa valitsee palvelukseensa rehellisen ja tehtäviinsä täysin pystyvän, ammattiinsa perehtyneen liikkeenhoitajan, jolle on maksettava kunnollinen palkka ja jota on kohdeltava hyvin, sekä että niin osuuskunnan hallintoelimet kuin sen tilintarkastajatkin tarkoin ja huolellisesti valvovat liikkeen kulkua ja sen hoitoa. Kun osuuskauppojen keskusjärjestöillä tavallisesti on tietoja osuuskauppa-alalla palvelevista henkilöistä, on syytä avonaisia paikkoja täytettäessä pyytää lausunnot toimenhakijoista asianomaiselta keskusjärjestöltä. Keskusjärjestöt ovat itse tehneet paljon osuuskauppojen liikkeenhoitajien ja muun henkilökunnan pätevyyden ja ammattitaidon kohottamiseksi m. m. käsikirjojen, aikakauslehtien, kurssien, henkilö-

kohtaisen neuvonnan ja opastuksen avulla; tässä tarkoituksessa ne myöskin Helsingissä ylläpitävät erityisiä osuuskauppakouluja.

Jotta osuuskauppa voisi menestyä, tulee sitä hoitaa seuraavien periaatteiden mukaan:

1) on myytävä ainoastaan kunnollista tavaraa;

2) on myytävä yksinomaan kiinteisiin hintoihin ja käteisellä rahalla, niin että sekä ostajille että osuuskaupalle turmiollinen tinkiminen ja velkakauppa saadaan kokonaan häviämään. Suomessa oli vuonna 1923 ainoastaan 17.6 % osuuskaupoista voinut täydelleen toteuttaa tämän periaatteen ja 66.7 % suurelta osalta. 15.7 % kaupoista harjoitti vielä mainittuna vuonna huomattavammin velkakauppaa. Tämän käteismaksuperiaatteen hylkääminen on ollut syynä monen osuuskaupan kukistumisen;

3) on yleensä myytävä tavallisiin päivänhintoihin;

4) on pyrittävä keräämään liikkeelle omia pääomia rahastoja runsaasti kartuttamalla. Tässä tarkoituksessa ei liikkeen tuottamaa ylijäämää alussa pidä jakaa ollenkaan, ei ainakaan 3 vuoteen. Sittenkuin sitä liikettä vahingoittamatta voidaan ruveta jakamaan, maksetaan osuuspääomalle kohtuullinen, enintään 6 %:n korko. Kun vielä on vararahastoa kartutettu, siirtämällä siihen huomattava osa jäljellä olevasta ylijäämästä, jaetaan loppu ostajille sen mukaan, kuinka suurella summalla he ovat vuoden kuluessa ostaneet tavaraa kaupasta. Mcillä Suomessa suuri osa osuuskaupoista siirtää vuosittain koko ylijäämänsä rahastoihin, ja ne, jotka jo ovat ryhtyneet jakamaan jäsenille ylijäämää ostoksien mukaan, ovat tähän saakka tavallisesti jakaneet sitä 1—3 markkaa

sadan markan ostoksilta: saamansa erät jäsenet käyttävät usein uusien osuuksien ottamiseen;

5) liikkeen varastoja on varovasti lisättävä, jotta niihin ei sidota tarpeettomasti pääomia ja jotta liikkeen korkomenot eivät nouse liian suuriksi. Myynnin ja varastojen välillä on pidettävä sopivaa suhdetta, joksi meillä on arvioitu se, että varastot vastaavat kahden kuukauden myyntiä. Vuonna 1923 vastasivat osuuskauppojen varastot keskimäärin 78 päivän myyntiä;

6) vuoden ylijäämästä on osa käytettävä osuustoimintasivistyksen levittämiseen ja syventämiseen sekä, mikäli liikkeen varat sen sallivat, muihinkin yleishyödyllisiin tarkoituksiin;

7) osuuskauppojen on liityttävä omien keskusliikkeidensä jäseniksi ja keskitettävä, mikäli mahdollista, kaikki ostoksensa niihin. Suomessa osuuskauppojen valtava enemmistö kuuluukin jäsenenä asianomaisiin keskusliikkeisiin, joiden avulla ne tyydyttävät noin puolet tavarantarpeestaan. Mutta on osuuskauppoja, jotka ostavat keskusliikkeiltään tavaroita 80—90 % myyntinsä määrästä.

Osuuskaupat myyvät tavaroitaan myös muille kuin jäsenilleen ja myöntävät näille n. s. ulkoisillekin osallisuuden ylijäämään. Kumminkaan sitä ei makseta heille rahassa, vaan he voivat sillä, jos haluavat, suorittaa pääsy- ja osuusmaksunsa, päästäkseen siten osuuskunnan jäseniksi. Jos he eivät siksi halua ruveta, menee heidän osuutensa osuuskaupan vararahastoon.

Saadakseen omien pääomiensa lisäksi tarvitsemansa vieraat pääomat mahdollisimman huokealla korolla ja päästäkseen vapaiksi riippuvaisuudesta ulkoisista

lainanantajista sekä edistääkseen jäsentensä säästäväisyyttä voivat vakavaraiset osuuskaupat perustaa yhteyteensä säästöjen keräämistä varten *säästökassan*. Niiden on kuitenkin neuvoteltava ensin asiasta oman keskusliikkeensä kanssa sekä saatava se suostumaan säästökassan tarkastamiseen.

Säästökassoja oli kaikkiaan vuoden 1923 lopussa 168 osuuskaupan yhteydessä ja niiden talletusten yhteinen määrä oli 98,5 milj. markkaa.

Kun osuuskauppa tulee kyllin vakavaraiseksi, voi se ryhtyä itse valmistamaan sellaisia tavaroita, joita se ennen on muualta ostanut. Vuonna 1923 oli osuuskauppoilla saatujen tietojen mukaan kaikkiaan 192 tuotantolaitosta, joista leipomoita 79, virvoitusjuomatehtaita 30, maatiloja 11, makkaratehtaita 8 ja myllyjä 8. Edelleen omistavat osuuskaupat sahoja, kahvipahtimoja, kutomoja ja erilaisia korjauspajoja.

Suomessa on, samoin kuin muissakin maissa, osuuskauppoja lakannut enemmän kuin muita osuuskuntia yhteensä. Se johtuu osaksi siitä, että niitä ei aina ole perustettu eikä hoidettu edellä mainittuja periaatteita tarkoin noudattamalla, osaksi kauppojen yhdistämisistä sekä osaksi myös siitä, että jäsenet eivät ole osoittaneet tarpeellista uskollisuutta omaa kauppaansa kohtaan, vaan ovat ruvenneet ostamaan muualta. Myöskin se on ollut lopettamisen syynä, että jäsenillä ei ole ollut malttia lykätä ylijäämän jakamista siksi, kunnes liike voi sen kestää, eivät he ole omanneet tarpeellista yksimielisyyttä ja suvaitsevaisuutta toisin ajattelevia kohtaan.

Sen keskusliikkeen lisäksi, josta jo edellä on mainittu, loivat Suomen osuuskaupat vuonna 1908 itsel-

leen erityisen järjestön aatteellista osuustoimintatyötä varten: maakunnalliset n. s. *osuuskauppapiirit*, joita on 14, ja näiden koko maan käsittävän *Yleisen Osuuskauppojen Liiton*, Y. O. L:n (ks. siv. 128). Vuonna 1916 tästä Yleisestä liitosta erosi etupäässä työväen osuuskauppoja, perustaen *Kulutusosuuskuntien Keskusliiton*, K. K:n, jolla on 8 maakunnallista *osuuskauppaliittoa* (ks. siv. 129), sekä oman tukkuliikkeen.

Vuonna 1910 Suomen osuuskaupat perustivat itselleen oman palovakuutuslaitoksen, nimellä *Paloapuyhdistys Tulentura*, johon vuonna 1924 kuului 464 osuuskuntaa. Sen pohjarahasto, vararahasto ja vakuutusmaksurahasto nousivat yhteensä 4.8 milj. markkaan, takurahasto 11.8 milj. markkaan ja vakuutus-kanta 480.1 milj. markkaan.

Vuodesta 1919 alkaen on Yleisen liiton osuuskaupoilla ja niiden keskusliikkeellä olleet toimihenkilöitä varten *Eläkelaitos Elontura*, johon vuonna 1924 kuului 179 osuuskuntaa. Vakuutettujen luku oli 1 045. Sen rahastot, sairausrahasto, eläkerahasto, vararahasto ja perustamiskustannusten rahasto, nousivat yhteensä 7.5 milj. markkaan. Työväestöä varten perustettiin vuonna 1920 vastaavanlainen laitos, *Vakuutuslaitos Työväenturva*. Sen osakkaiden luku oli vuonna 1923 28, vakuutettujen luku 1 630 ja rahastojen yhteinen määrä 481 000 markkaa.

Vuonna 1919 perustivat K. K:n osuuskaupat ja niiden keskusjärjestöt oman palovakuutuslaitoksen, *Paloapuyhdistys Tulenturvan*, jossa vuonna 1924 oli 110 osakasta. Sen pohjarahasto, vararahasto ja vakuutusmaksurahasto olivat yhteensä 1.7 milj. markkaa,

takuurahasto 12 milj. markkaa ja vakuutuskanta 410 milj. markkaa.

Vuonna 1922 perustettiin Y. O. Lään kuuluvan osuuskauppaväen aloitteesta *Henkivakuutusosakeyhtiö Pohja*, joka aloitti toimintansaseuraavan vuoden maaliskuussa. Vuonna 1924 se myönsi kaikkiaan 5816 vakuutusta, joiden yhteissumma teki 67.2 milj. mk. Pohjan osakepääoma on 3 milj. mk.

Myös K. Kihon kuuluvan osuuskauppaväen toimesta perustettiin vuonna 1923 henkivakuutusyhtiö, nimellä *Vakuutusosakeyhtiö Kansa*. Vuonna 1924 yhtiö myönsi 14 895 henkivakuutusta, joiden yhteissumma oli 87.9 milj. mk.

Seuraavasta taulukosta näkyy osuuskauppojen lisääntyminen ja kehitys vuosina 1902—1923.

Suomen osuuskaupat vv. 1902—1923.

Vuonna	Toiminnassa olleiden osuuskauppojen			Tiliasemastaan tietoja antaneiden osuuskauppojen					
	luku	jäsen- määrä	myynti tuh. mk	luku	bruttoyli- jäämä tuh. mk	nettoyli- jäämä tuh. mk	omat pää- omat tuh. mk	varastot tuh. mk	kiinteistöt tuh. mk
1902	34	6 000	1 200	—	—	—	—	—	—
1906	274	50 000	22 000	173	1 815	506	761	5 102	587
1910	452	87 000	47 000	382	3 868	1 266	3 381	11 654	3 019
1914	415	97 000	71 000	375	7 100	2 265	6 840	15 012	5 721
1918	585	250 000	477 000	537	64 539	20 007	30 623	94 896	27 623
			83 000		11 166	3 461	5 298	16 418	4 779
1922	600	342 000	1 799 000	580	177 561	25 821	94 736	370 622	116 216
			148 000		14 566	2 118	7 772	30 404	9 534
1923	595	352 000	1 943 000	578	208 281	30 622	131 489	416 874	171 020
			177 000		19 021	2 797	12 008	38 071	15 618

2. Osuusleipomot ja osuusruokalat.

Edellisessä jo mainittiin, että Suomen monet osuuskaupat ovat perustaneet itselleen *oman leipomon*, mitä onkin pidettävä erittäin sopivana osuuskaupan sivuliikkeenä.

Osuusleipomon avulla, jos se on hyvin hoidettu, kuluttajat säästävät melkoisia summia, sillä leipuri-*liike* on yleensä kannattavaa. Näin voidaan samalla saada taatusti kunnollista tavaraa.

Mualla ovat kuluttajat kuitenkin perustaneet *paljon* erityisiä osuuskuntiakin leipomoliikettä harjoittamaan. Sellaiset ovat tavallisesti menestyneet erittäin hyvin. Suomessa ei liene enää tätä nykyä toiminnassa yhtään erityistä osuusleipomoa. Tunnetuin ja suurin tähänastisista osuusleipomoistamme, Osuusliike Elanto Helsingissä, toimii jo toistakymmentä vuotta osuuskaupan tavoin.

Sitävastoin meillä on perustettu melkoinen määrä *ruokalaosuuskuntia* ja tälle alalle soveltuukin osuustoimintamuoto hyvin. Niitä on perustanut m. m. opiskeleva nuoriso seminaarien, kansanopistojen ja maatalousoppilaitosten yhteyteen sekä työväki useihin kaupunkeihin. Osuusruokaloita oli vuonna 1924 noin 40.

3. Maataloustarvikkeiden osuustoiminnallinen ost.

Maataloustarvikkeita ovat siemenet, apulannat, väkirehut, työaseet ja -koneet. Näiden tarvikkeiden kunnollisuudesta riippuu suurella määrällä minkälaisen tuloksen maamies saa työstään. Maanviljelystarvikkeiden laatu voi olla hyvin vaihteleva, sillä niitä on

helppo väärentää ja väärennyksien perille on useimmiten vaikea päästä. Itse ei maamies juuri koskaan kykene saamaan niiden laadusta selvää eikä jouda niitä tarkastuslaitoksissa tutkituttamaan. Sitäpaitsi nämä laitokset eivät mitenkään kerkiäisi suorittaa tutkimuksia, jos yksityiset maanviljelijät yleisesti rupeaisivat niitä käyttämään.

Maanviljelystarvikkeiden kauppa on siis *luottamuskauppaa*, s. o. maamies on tarvikkeitaan ostaessaan petoksilta turvattu ainoastaan sikäli, kuin myyjä pitää velvollisuutenaan myydä kunnollista tavaraa kohtuullisella voitolla. Näin eivät voittoa tavoittelevat yksityisliikkeet aina tee, vaan hyvät ansaitsemismahdollisuudet kiihottavat niitä usein myymään maanviljelijöille vähäarvoisia, välistä kerrassaan arvottomia, jopa vahingollisiaakin tavaroita, joita ne tarjoavat täysarvoisten tavarain hintoja vähän huokeammalla. Sitäpaitsi yksityiskauppiaiden asiamiehet usein houkuttelevat maanviljelijöitä ostamaan heille sopimattomia maanviljelystarvikkeita ja niitä vielä enemmän kuin he tarvitsevat ja tarjoavat niitä myös velaksi, joten niiden ostosta voi koitua moninkertaista vahinkoa.

Näistä syistä ja koska maanviljelystarvikkeita suurissa määrin yhdellä kertaa ostettaessa ja kuljetettaessa voidaan saavuttaa melkoisia hinnan- ja rahdin alennuksia, ovat maanviljelijät kaikissa sivistysmaissa ryhtyneet järjestämään näiden tavarain hankintaa osuustoiminnan pohjalle, saadakseen tämän kaupanhaaran siten omiin käsiinsä.

Maanviljelystarvikkeiden hankinnan osuustoiminnallisuudesta järjestämisestä johtuu monta muutakin

etua: se levittää maanviljelijäin keskuuteen oikeata käsitystä uudistuksista maanviljelystekniikan alalla; se opettaa maanviljelijöitä käteissuorituksiin ja täsmällisyyteen asioissaan; maanviljelijät voivat osuustoiminnallisten järjestöjensä kautta vaikuttaa etujensa mukaisesti tavarain hintojen tasoittumiseen ja niiden kuljetuksen parantamiseen. Näin saavutetut monet taloudelliset edut kohottavat maanviljelijöissä yhteistoiminnan voiman tunnetta.

Ensi askel puheena olevaan suuntaan on se, että maanviljelijät kotipaikallaan yhtyvät ostamaan ammattitarvikkeensa oman paikallisen järjestönsä kautta.

●suustoiminnallisen maataloustarvikekaupan uranuurtajina esiintyivät meillä maamiesseurat ja tilapäiset ostoyhtymät, joiden toimesta ensimmäiset yhteisostot suoritettiin. Vuodesta 1905 alkoivat myös osuuskassat ja osuusmeijerit työskennellä yhteisostotoiminnan alalla. Ja tällöin, jopa vähän aikaisemminkin, esiintyi yhteisostojen toimeenpanijain joukossa myös muutamia osuuskauppoja. Niiden osanotto maataloustarvikekauppaan tuli kuitenkin huomattavammaksi vasta vuoden 1910 vaiheilla, jota vuotta voidaan pitää siirtymäkohtana yhteisostokaudesta varsinaiseen kauppauteen. Tällöin näet osuuskaupat, jotka eivät enää toimita yhteisostoja, vaan harjoittavat varsinaista maataloustarvikekauppaa, saavat valta-aseman osuustoiminnallisessa maataloustarvikekaupassa.

●osuuskaupoilla onkin hyviä kaupallisia edellytyksiä toimia tällä alalla, kunhan vain *maanviljelijät itse valvovat, että heidän osuuskauppansa tällä alalla toimii maatalouden etujen mukaisesti ja hankkii ehdottomasti kunnollista tavaraa.* Kun osuuskauppa ryhtyy myy-

mään maataloustarvikkeita ja -koneita, täytyy sen — ainakin pienen osuuskaupan — pyrkiä järjestämään toimintansa yhteisostojen tapaan pitempiaikaisia varastoja välttämällä sillä tavoin, että sitovat tilaukset kerätään aikanaan. Lisäksi on välttämätöntä, että ne osuuskaupat, joissa maataloustarvikekauppaa harjoitetaan laajemmalla mitalla, antavat sen hoitamisen tätä alaa tuntevan, maatalouteen perehtyneen henkilön huoleksi. Jos samalla paikkakunnalla useat osuuskunnat järjestävät maataloustarvikkeiden yhteisostoja, pitäisi niiden tehdä ostonsa yhtäaikaa ja kaikki yhden osuuskunnan kautta, jotta tavarat saataisiin ostetuiksi ja kuljetetuiksi mahdollisimman suurissa erissä. Sillä tavoin saadaan ne huokeimmalla hinnalla ja pienimmillä kustannuksilla. Tällaisen yhteisostoiminnan jatkuva onnistuminen edellyttää, että jokin mukana olevista osuuskunnista voi pysyvästi toimia paikkakunnan muiden osuuskuntain keskuselimenä, joka hoitaa kaikki kauppa-asiat ja huolehtii tavaroiden vastaanotosta, säilytyksestä ja jakelusta. Useimmiten soveltuu sellaiseksi keskusliikkeeksi parhaiten osuuskauppa, jonka kautta esim. osuuskassojen ja koncosuuskuntien on edullisinta tehdä ostonsa.

Maanviljelystarvikkeiden osuustoiminnallisen hankinnan menestyminen ei ole taattu, ennenkuin paikalliset yhteisostot ja osuuskauppojen tilaukset tapahtuvat *maanviljelystarvikkeiden kauppaa harjoittavalta osuustoiminnalliselta keskusliikkeeltä*, sillä paikallisten yritysten hoitajat eivät pysty harjoittamaan riittävästi tavarain tarkastusta ja arvostelua. Tällaiseksi keskusliikkeeksi perustettiin vuonna 1905 *Keskusosuusliike Hankkija r.l.* (ks. siv. 107).

B. Osuuskunnat jäsentensä tuotteiden valmistusta ja myyntiä varten.

1. Osuusmeijerit ja maidonmyyntiosuuskunnat.

Osuusmeijerillä ymmärretään meijeriä, jonka omistajia ovat maidontuotajat itse, jonka perustamis- ja ylläpitokustannuksiin kukin jäsen ottaa osaa sen mukaan kuin hän meijeriä tarvitsee ja jonka tuottamasta ylijäämästä kukin jäsen pääsee osalliseksi sen mukaan kuin hän meijeriä käyttämällä on vaikuttanut sen syntymiseen. Karjanomistajat pääsevät osuusmeijerin jäseniksi sitoutumalla noudattamaan osuuskunnan sääntöjä ja suorittamalla kultakin lehmältään säännöissä määrätyt maksut.

● Osuusmeijeristä on monta etua: Siinä saadaan samasta maitomäärästä enemmän ja laadultaan parempaa voita tai juustoa kuin kotona valmistettaessa, sillä meijerissä on paremmat koneet ja muut laitteet sekä ammattitaitoinen henkilökunta. Edelleen säästetään siinä työtä, sillä saman maitomäärän valmistaminen voiksi tulee meijerissä luonnollisesti paljon huokeammaksi, kuin jos se valmistettaisiin esim. 100:ssa eri kodissa. Maitotuotteista saadaan osuusmeijerin kautta parempia hintoja kuin niitä suoraan kotoa myytäessä, sillä meijerissä valmistetaan laadultaan hyvää tavaraa ja samalla suuria määriä. Markkinoilla taas maksetaan parhaimmat hinnat hyvälaatuisista suurista »merkeistä». Kun maanviljelijä on jäsenenä osuusmeijerissä, saa hän siitä varman ja säännöllisen tulon ja voi siten helpommin saada käsityksen tilansa kannattavuudesta sekä järjestää ta-

loutensa sen mukaan. Tästä johtuu, että osuusmeijeriin liittyneet maanviljelijät yleensä rupeavat säästään hoitamaan talouttaan sekä parantamaan karjanruokintaa ja -rotua. Ja tästä taas seuraa koko maatalouden kohoaminen.

Ennenkuin ryhdytään perustamaan osuusmeijeriä, on sovittava sen paikasta. Paikka on valittava niin, että mahdollisimman paljon maitoa tai kermaa voidaan saada meijeriin mahdollisimman lyhyen matkan päästä. Toiseksi on hankittava varmuus siitä, että yritystä ryhtyy kannattamaan niin monta karjanomistajaa, että niiden omistama lehmämäärä on riittävän suuri. Tästä otetaan selvä toimittamalla koemerkintä.

Kokemus on osoittanut, että osuusmeijeriin, jonka perustamiskulut nousevat enintään 150 000 markkaan, on tuotava, jos liike tahdotaan saada kannattavaksi, Länsi-Suomessa ainakin 250 lehmän ja Itä-Suomessa noin 300 lehmän maito. Meijeriin, joka tulee maksamaan noin 300 000 mk, pitää Länsi-Suomessa saada kootuksi noin 500 lehmän, Itä- ja Pohjois-Suomessa vähintään 650 lehmän maito. Jos taas meijeri tulee maksamaan vieläkin enemmän, esim. noin 700 000 mk, tulee sen liikettä olla kannattamassa Länsi-Suomessa vähintään 1 000 lehmää, Itä- ja Pohjois-Suomessa noin 1 300 lehmää. Meijerin laskuun ei saa ryhtyä minikäänlaisiin liikesitoumuksiin, ennenkuin siihen on laillisessa järjestyksessä liittynyt omistamaansa lehmämäärään nähden kylliksi paljon jäseniä.

Yleensä on Suomen osuusmeijerien jäsen- ja lehmämäärä pieni muiden maiden osuusmeijereihin verrattuna. Vuonna 1923 oli 39 %:ssa Suomen osuusmeije-

reistä jäsenmäärä alle 60:n ja ainoastaan 21 %:ssa meijereistä se nousi yli 150:n. Noin puolessa kaikista osuusmeijereistä lehmäluku oli enintään 600 ja ainoastaan 20 %:ssa yli 1 000:n. Kahdeksassa suurimmassa osuusmeijerissä se nousi yli 3 000:n ja näistä kolmessa yli 5 000:n. Sitävastoin esim. Tanskan meijereissä oli vuonna 1923 keskimäärin 141 jäsentä ja 892 lehmää.

Suomen osuusmeijerit ovat pääasiassa pienkarjaisten liikkeitä. Ainoastaan 7.4 %:lla niiden jäsenistä oli vuonna 1923 enemmän kuin 15 lehmää, jotavastoin 54.5 %:lla oli vain 4—15 lehmää ja 38.1 %:lla ainoastaan 1—3 lehmää.

Maitomäärä lehmää kohden on Suomen osuusmeijereissä myöskin hyvin pieni. Niistä 273 meijeristä, joista on vuodelta 1923 saatu tästä asiasta tietoja, se jäi 45:ssä alle 600 kg:n ja yhtä monessa se oli 600—800 kg. Toiselta puolen nousi maitomäärä 75 meijerissä yli 1 400 kg:n. Keskimäärä lehmää kohden oli Tanskan meijereissä vuonna 1923 2 720 kg, meillä vastaavan luvun ollessa vain 1 118 kg.

Osuusmeijerimme valmistivat aina maailmansotaan asti yksinomaan voita. Jotkut harvat harjoittivat pienemmässä määrin maito- tai kermakauppaa. Kokemus kuitenkin pian osoitti, ettei voinvalmistuksella kaikissa olosuhteissa saavuteta parhaita mahdollisia tuloksia. Senvuoksi ruvettiin kehittyneempien karjanhoitoscutujen meijereissä, joihin kuuluu paljon suuri-karjaisia jäseniä, valmistamaan myöskin juustoa. Kun tulokset osoittautuivat hyviksi, ryhtyivät yhä useammat meijerit hankkimaan juustolalaitteita, niin että juustonvalmistus oli vuonna 1923 käytännössä jo

62 osuusmeijerissä. Juustonvalmistukseen käytettiin vuonna 1923 kuitenkin vasta vain 6 % meijerien koko maitomäärästä.

Samaan aikaan kuin juustonvalmistus rupesi voitamaan alaa, päästiin osuustoiminnallisessa maidonmyynnissäkin vakavammalle pohjalle. Sodan luomien edellytysten vallitessa saatiin vuosina 1916—1919 perustetuksi joukko *maidonmyyntiosuuskuntia*, jotka järjestömuodoltaan ovat täydellisesti osuusmeijerien kaltaisia. Niiden päätarkoitus on maidonmyynti. Mutta olosuhteiden pakosta ne joutuvat vähäisen maidonmenekin aikana valmistamaan joko voita tai juustoa. Siksi pä usealla maidonmyyntiosuuskunnalla onkin voin tai juuston valmistusta varten tarpeelliset koneet ja rakennukset. Näiden tulee luonnollisesti olla pienet, koska niitä tarvitaan vain osa vuotta ja pienempää maitomäärää varten.

Vaikka osuusmeijereitä onkin Suomessa taas viime vuosina ruvettu perustamaan, olemme tällä alalla vasta oikeastaan alkutaipaleella. Sillä vuonna 1922 oli kaikista maamme karjanomistajista liittynyt osuusmeijereihin jäseniksi ainoastaan noin $\frac{1}{5}$. Se lehmämäärä, jolla he olivat meijereissä osallisina, oli samaan aikaan vain noin $\frac{1}{3}$ koko maan lehmäluvusta. Tanskassa on 90 % karjanomistajista liittynyt osuusmeijereihin ja heidän omistamansa lehmämäärä on 95 % maan koko lehmäluvusta.

Meijerin menestykselle on erittäin tärkeätä, että säännöissä velvoitetaan kukin jäsen merkitsemään osuuskunnassa niin monta osuutta kuin hänellä on

lypsylehmiä ja että kunkin jäsenen tulee tuoda meijeriin kaikki omasta taloudestaan liikenevä maito tai kerma. Jotta osuusmeijeristä tulisi taloudellisesti vakavarainen laitos ja jotta osuuskunta helposti voisi suorittaa ne velat, joita sen on aluksi pakko tehdä, on *osuusmaksu* määrättävä riittävän suureksi ja jäsenten sitouduttava tarpeelliseksi harkittuun *lisämaksuvelvollisuuteen* sekä oltava valmiit osaltaan antamaan osuuskunnalle n. s. *täytelaina*. Kaikki nämä suoritukset määrätään jäsenten maksettaviksi kunkin omistaman lehmämäärän, s. o. kunkin osuuskunnassa merkitsemien osuuksien lukun mukaan. Osuusmaksu ja täytelaina on määrättävä niin suuriksi, että niiden summa, kerrottuna yritykseen osaaottavien jäsenten lehmien kokonaissummalla, jokseenkin riittää korvaamaan meijerin perustamiskulut. Tavallisesti oli osuusmaksu ennen sotaa 20 mk ja täytelaina 30 mk lehmältä. Nyt on osuusmaksu ja täytelaina kuitenkin määrättävä suuremmiksi, osuusmaksu 100:ksi ja täytelaina 150 markaksi osuutta kohden. Missä näin tehdään, siellä voi lisämaksuvelvollisuus olla jonkin verran alhaisempi, mutta ei kumminkaan niin pieni, että se vaikeuttaisi tarvittavan luoton saantia. Lisämaksuvelvollisuus on tavallisesti rajoitettu esim. 200—300 mk:ksi osuutta kohden.

Luottoa osuusmeijerit ovat saaneet valtionlainoina tavallisesti perustamiskustannusten puoleen määrään saakka. Näitä lainoja myöntää nykyisin Osuuskassojen Keskuslainarahasto etupäässä osuuskassojen välityksellä. Sitäpaitsi meijerit ovat saaneet lainoja kauppa- ja säästöpankeista sekä yksityisiltä. Meijeriä perustettaessa ja koneita siihen hankittaessa on

osuusmeijerin oman edun ja samalla myös osuustoimintaperiaatteiden mukaista kääntyy maanviljelijäin oman osuustoiminnallisen keskusliikkeen, Hankkijan, puoleen (ks. siv. 107), joka on asettanut maamme useimpien meijerien koneistot ja jolla senvuoksi on alallaan ehdottomasti parhain kokemus.

Meijeriä perustettaessa pääsevät karjanomistajat hyvin pienillä käteissuorituksilla. Sillä osuusmaksusta suoritetaan käteisellä vain pieni osa, 5 mk, jotavastoin jäännös, samoin kuin täytelainakin, kerätään kuukausi-tilityksissä pidätyksinä maidon hinnasta. Tällä tavoin kootaan myöskin meijerin kunnossapitokustannukset y. m. juoksevat menot, pidättämällä tähän tarkoitukseen määräprosentit maidon hinnasta.

Maidosta maksettava hinta lasketaan tuotteista saadun hinnan, maidon rasvapitoisuuden ja laadun mukaan. Vuosiylijäämä jaetaan, mikäli sitä ei siirretä osuuskunnan rahastoihin tai käytetä ylimääräisiin kuoletuksiin, kullekin jäsenelle hänen vuoden kuluessa maidosta saamansa rahamäärän mukaan.

Edellä on puhuttu meijereistä yleensä. Niihin seutuihin, joissa on hyvät tiet ja asutus taaja ja joissa senvuoksi voidaan helposti saada tarvittava määrä raaka-ainetta meijeriin maitona, on perustettu *maitomeijereitä*. Savon ja Karjalan epätasaisilla seuduilla, joissa asutus on harva ja teitä vähemmän, on *kermameijerimuoto* soveliaampi. Maito- ja kermameijerin sekamuoto, jossa meijeriin tuodaan sekä maitoa että kermaa, soveltuu sellaisille paikoille, joissa meijerin lähettyviltä voidaan tuoda meijeriin maitoa, mutta edempää mieluummin kermaa. Nykyisin perustetaan mieluummin pienenpuoleinen maitomeijeri kuin laajan

alueen kermameijeri, sillä maitomeijerissä voidaan valmistaa parempia tuotteita.

Osuusmeijeri toimii myöskin *jäsentensä karjanhoidon parantamiseksi* sekä vaatii jäseniä tuomaan meijerin valmistettavaksi mahdollisimman puhdasta ja hyvää maitoa tai kermää. Jos joku jäsenistä tässä kohden edistyy, koituu siitä hyötyä toisillekin. Kuta enemmän ja parempaa maitoa tai kermää meijeri saa, sitä parempia hintoja se näet voi maksaa; sitä vastoin yhden ainoan jäsenen maito tai kermä, jos se on huonoa, saat-
taa pilata koko meijerin senpäiväisen voion.

Valtion vointarkastuksista saadun kokemuksen mukaan ovat osuusmeijerit yleensä osoittaneet kykenevänsä valmistamaan parempaa voita kuin sekä yksityiset että yhtiömeijerit.

Vaikkakin alkuaikoina maidon hinnasta menee ver-
raten paljon osuuskunnan rahastoihin, tarjoo ajan-
mukainen, hyvinhoidettu osuusmeijeri sittenkin kar-
janomistajille suuremmat edut kuin mikään muu mei-
jeri. Tullee näet ottaa huomioon, että jäsenelle kerään-
tyy meijerin rahastoihin melkoiset säästöt, jotka
tulevat hyödyttämään häntä silloin kun ne ovat mei-
jerin hallussa ja jotka hän tai hänen perillisensä aikoi-
naan on oikeutettu saamaan takaisin.

Meijeritoimen ohella voivat osuusmeijerit harjoittaa *sivuliikkeitäkin*. Varemmin meillä harjoitettiin yleisimpänä sivuliikkeenä n. s. yhteisostojen toimeenpanoa maanviljelijäin ammattitarvikkeiden hankkimiseksi. Useat meijerit ovat sen lisäksi hankkinet itselleen joko höyrymyllyn, sirkkelisahan, pärehöylän t. m. s. laitteen. Juustomeijerin yhteyteen perustetaan tavallisesti sikala, joka lisää meijerin kannattavuutta.

Osuusmeijerit voivat parhaiten saada tuotteensa myydyiksi liittymällä omaan osuustoiminnalliseen vientiliikkeeseensä, *Vainvientiosuusliike Valioon* (ks. siv. 111).

Sitäpaitsi ovat useimmat osuusmeijerit liittyneet keskenään maakunnittain n. s. *meijeriliitoiksi*, saadakseen yhteisvoimin voinalmistuksensa ja taloutensa paranemaan (ks. siv. 131).

Vuonna 1920 perustettiin *Meijeriväen Keskinäinen Eläkelaitos*, jonka omistajiksi pääsevät ne osuusmeijerit, jotka haluavat vakuuttaa henkilökuntansa tapaturman, sairauden, vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalta. Siihen kuului vuonna 1923 101 osuusmeijeriä ja sen rahastot ovat 2 milj. markkaa.

Allaoleva taulukko osoittaa osuusmeijerien lisääntymistä ja niiden kehittymistä vuosina 1903—1923.

Suomen osuusmeijerit vv. 1903—1923.

Vuonna	Toimivien osuusmeijerien luk.	Jäsenmäärä, tuhansia	Jäsenen omistama lehmä-määrä, tuhansia	Idellinen %:ssa koko maan lehmäluvusta	Meijerielin tuottu maitomäärä, milj. kg	Myynti, milj. mk	Kiinteistöt, milj. mk	Omat pääomat, milj. mk
1903	75	5.5	43.9	4.1	37.6	3.5	0.4	0.1
1906	287	29.0	203.5	19.3	215.0	22.2	4.2	1.2
1910	328	34.8	242.7	21.3	267.0	29.2	7.2	3.9
1914	368	41.5	269.0	22.7	321.0	43.8	6.8	6.2
1918	430	47.3	301.5	29.5	163.4	119.4	5.5	8.9
						20.7	1.0	1.5
1922	480	50.4	322.7	28.0	327.6	513.8	30.7	23.7
						42.1	2.5	1.9
1923	510	53.2	340.2	27.3	340.8	478.6	42.3	29.6
						43.7	3.9	2.7

2. Karjanmyyntiosuuskunnat.

Se suunnaton ero, mikä usein on olemassa maanviljelijäin karjanmyyntihinnan ja kaupunkilaisten lihanostohinnan välillä — se saattaa nousta 100:aan prosenttiin ja joskus enempäänkin — on pakottanut maanviljelijät järjestämään osuustoiminnallisia yhtymiä tälläkin alalla. Tällaisten maanviljelijäin omien yhtymien avulla voidaan myös helpommin noudattaa niitä määräyksiä, joita on annettu kelvottoman lihan kauppaamista vastaan, varsinkin sittenkuin vuoden 1923 alusta crikoinen lihantarkastuslaki tuli voimaan.

Lisäksi lihantuotannon kehittäminen vaatii järjestettyä maastavientiä. Mutta nykyisin tuodaan maahan siinä määrin sianlihaa ja siitä valmistettuja tuotteita, että lihan tuonnin arvo on huomattavasti suurempi kuin viennin. Maasta viedäänkin vain raavaanlihaa, etupäässä Ruotsiin. Vienti on tämän vuoksi saatava lisääntymään ja sekin tapahtuu parhaiten maanviljelijäin omien ostusliikkeiden avulla.

Karjan ja lihan kauppa on kuitenkin sangen vaikea ala ja verraten suuren vahingonvaaran alainen. Lihantuotanto on varsin epätasaista, riippuen vuodenajasta — syksyllä teurastetaan paljon, keväällä vähän — ja rehusadosta. Eläinten ja lihan laatu on hyvin moninainen, vaihdellen eläimen iän, kunnon, sukupuolen, teurastuksen ja lihan käsittelyn mukaan. Lisäksi liha on vaikeasti käsiteltävää sekä helposti pilaantuvaa kauppatavaraa. Kun maanviljelijät sitäpaitsi ovat tottuneet siihen, että ostajat käyvät kotoa hakemassa eläimet, suorittaen heti käteisellä niiden hinnan, käy osuustoiminnallinen kauppa aluksi hankalaksi.

Nämä syyt ovat meillä, samoin kuin ulkomaillakin, pakottaneet maanviljelijät kokeilemaan varsin erilaisilla osuustoimintamuodoilla ja hyvinkin vaihtelevalla onnella.

Ensimmäiset karjanmyyntiosuuskunnat syntyivät meillä vuonna 1909 Ahvenanmaalle ja Kuopioon Pohjois-Savoa varten. Seuraavat osuuskunnat perustettiin vuosina 1912—1913 Tampereelle Hämettä ja Satakuntaa ja Turkuun Lounais-Suomea varten. Uutta vauhtia kehitykselle tällä alalla antoi eräs Pellervo-Seuran asettama komitea, joka suunnitteli ja laati ehdotuksia tämän liikemuodon kehittämiseksi, ja varsinkin maailmansota. Sodan aikana karjanmyyntiosuuskunnat saivat näet hankkia maahan sijoitetulle sotaväelle tämän tarvitseman teuraskarjan ja lihan, ja lopuksi elintarviesäännöstelyjen aikana ne joutuivat hallituksen elintarvejärjestyksenä huolehtimaan myöskin kulutuskeskusten lihantarpeen tyydyttämisestä, saaden siten monopolin lihakaupan alalla. Näin syntyi vuosina 1914—1915 uusia osuuskuntia Ouluun, Etelä-Pohjanmaalle, Viipuriin ja Mikkeliin sekä myöhemmin Uudellemaalle, Pohjois-Karjalaan, Keski-Suomeen, Keski-Pohjanmaalle ja Satakuntaan.

Karjanmyyntiosuuskunnat ovat siis meillä yleensä laajempia, maakuntia käsittäviä yhtymiä. Ne syntyivät eräiden harvojen maanviljelijöiden henkilökohtaisesta yhteenliittymisestä. Kun tällä tavoin kuitenkin verraten vähän jäseniä liittyi osuuskuntaan, on myöhemmin pyritty niiden järjestämykseen lujitamaan siten, että niihin on jäseniksi koetettu saada paikallisia osuuskuntia, kuten osuusmeijereitä, maidonmyyntiosuuskuntia j. n. e. Tämä ei ole kuitenkaan

toivotussa määrässä onnistunut, eivätkä mainitunlaiset osuuskunnat myöskään ole ryhtyneet välittämään tuotteita karjanmyyntiosuuskunnille. Viimeksi on karjanmyyntiosuuskuntien toimialucita pienentämällä, haarakonttoreja perustamalla, osuuskuntien lukumäärää lisäämällä ja niitä yhteiseen, koko maan käsittävään *keskusliikkeeseen* keskittämällä koitettu järjestömuotoa lujittaa. Tästäkin järjestelytyöstä huolimatta tämä on vielä varsin heikko. Senvuoksi osuuskunnat ovat suurimmaksi osaksi turvautuneet ei-jäsenten tuotteilla käytyyn kauppaan.

Vaikka karjanmyyntiosuuskuntamme siis sekä rakenteessaan että kauppatoiminnassaan ovat suurelta osalta syrjäyttäneet osuustoimintaperiaatteita, menestyivät ne kuitenkin sodan aikana, valtion niille suoman monopolin turvin, verraten hyvin. Mutta sen jälkeen ovat monet niistä joutuneet vaikeuksiin, jopa muuttamat näihin menehtyneetkin.

Karjanmyyntiosuuskunnat ovat meillä aluksi kiinnittäneet huomiotaan etupäässä elävän karjan välittämiseen. Vähitellen ne ovat kuitenkin olleet pakotettuja laajentamaan toimialaansa. Ne ovat perustaneet *teurastamoja* karjasuojineen eri paikoille ympäri maata. Useimmissa suuremmissa kauppakeskuksissa on osuuskunnilla *makkaratehtaita* ja lihanjalostuslaitoksia, mikä puolestaan on vienyt lihan ja lihan tuotteiden vähittäismyymälöidenkin järjestämiseen kulutuskeskuksiin. Lisäksi on karjanmyyntiosuuskunnilla vielä muutamia *nahkatehtaita* ja osaksi ne omistavat myös *luujauhotehtaan* Seinäjoella.

Sodan jälkeen ovat karjanmyyntiosuuskunnat har-

joittaneet myöskin vientiä ulkomaille, mikä sekin myönnettiin niille alussa monopolina. Etupäässä on vienti kohdistunut Ruotsiin, joka on esiintynyt sekä teuraskarjan että lihan ostajana. Vuonna 1922 on Lounais-Suomen Osuusteurastamo Turussa ryhtynyt teurastamossaan valmistamaan *herkkusilavaa* (baconia) Englannin markkinoita varten ja näin pannut alulle uuden tuotannonalan maanviljelijöillemme, jotka sen avulla voivat käydä kehittämään sianhoitoaan ja maamme lihantuotantoa muiden Pohjoismaiden malliin.

Karjanmyyntiosuuskuntia oli vuoden 1924 lopussa kaupparekisteriin merkittynä 17, mutta muutamat niistä eivät enää ole toiminnassa. Niiden jäsenmäärä on sen suurimmillaan ollessa kohonnut noin 8 000:een, mutta kun useat niistä ovat olleet ryhmjäseniä, on mainittu luku edustanut paljon huomattavampaa maanviljelijämäärää. Osuuskuntain palveluksessa on lähes 500 henkilöä suorittamassa niiden erilaisia tehtäviä ja tämäkin osoittaa, että karjanmyyntiosuuskunnat todellisuudessa hallitsevat huomattavaa osaa maamme lihakaupasta. Samaan viittaavat myös osuuskuntain omaisuusnumerot, jotka osoittavat niiden omaisuuksien edustavan palovakuutusarvojen mukaan lähes 13 milj. markkaa. Samalla voidaan osuuskuntain liikevaihto arvioida lähes 70 milj. markaksi.

Suurin paikallinen karjanmyyntiosuuskunta on edellä mainittu Lounais-Suomen Osuusteurastamo r. l., jonka jäsenmäärä kohosi vuonna 1923 1 121:een ja myynti 25.8 milj. markkaan sekä omat pääomat 837 000 markkaan. Se omistaa 7 teurastamoja, 1 makkaratehtaan ja 8 lihanmyymälää. Sen lisäksi ovat varsin suuria osuuskuntia Kuopion Karjanmyynti-

osuuskunta r. l., jonka jäsenmäärä oli vuonna 1923 727, myynti 9.8 milj. mk ja omat pääomat 536 000 mk, Karjanmyyntiosuuskunta Pohjola r. l. Oulussa, jonka jäsenmäärä kohosi 524:ään, myynti 8.5 milj. markkaan ja omat pääomat 370 000 markkaan, sekä Osuuskunta Itikka r. l. Seinäjoella; sen jäsenmäärä oli samana vuonna 1 188, myynti 7.8 milj. mk ja omat pääomat 674 000 mk. Kokkolassa toimivaan suureen Keski-Pohjanmaan Osuuskauppaan r. l. yhdistettiin vuonna 1922 samassa kaupungissa toiminut karjanmyyntiosuuskunta, jota nyt hoidetaan osuuskaupan erikoisosastona, mihin kuuluu m. m. vientiteurastamo.

Karjanmyyntiosuuskunnat olivat jo sodan aikana toimintansa helpottamiseksi ja keskinäisen kilpailun välttämiseksi pakotetut liittymään yhteen; tästä syntyi vuonna 1918 *Suomen Karjakeskuskunta r. l.* (ks. siv. 116).

3. Munanmyyntiosuuskunnat.

Ennen maailmansotaa ei maamme munantuotanto kyennyt lähimainkaan tyydyttämään kotimaan tarvetta, mutta kananhoidon kehityttyä se on viime vuosina siihen yleensä pystynyt. Vuonna 1921 saatettiin munia viedäkin jo maasta 17 milj. markan arvosta. Kulutus on kuitenkin kotimaassa siitä lähtien jatkuvasti kasvanut, niin että lisääntyneestä munantuotannosta huolimatta vienti muuttui vuonna 1923 tuonniksi, joka nousi silloin arvoltaan 3 milj. markkaan ja jota jonkin verran jatkui vielä seuraavanakin vuonna. Kananhoito onkin maassamme vielä kehityksensä alussa ja vasta viime vuosina on voimaperäisesti tehty työtä sen edistämiseksi.

Muista maista ja viime vuosina omastakin maasta saatu kokemus on osoittanut, että osuustoiminta on parhain keino kananhoidon parantamiseksi ja munantuotannon lisäämiseksi. Tämän vuoksi on meilläkin vihdoinkin ryhdytty voimakkaammin järjestämään munakauppaa osuustoiminnallisesti. Aluksi tämä tapahtui n. s. Martta-yhdistysten, osuusmeijerien tai muiden jo valmiiden järjestöjen toimesta, jotka hankkivat lähikaupungista jonkun suurostajan, kuten vähittäiskauppiaan, ruokalan, leipomon tai muun sellaisen. Tälläkin tavalla voitiin päästä melko tyydyttäviin tuloksiin. Mutta usein näissä yrityksissä pantiin liian vähän huolta tavarain laadun parantamisen, pakkaamisen y. m. s., jonka vuoksi menestys ei ollut tasaista.

Vuodesta 1913 saakka on sen vuoksi katsottu välttämättömäksi, että tätä kauppatoimintaa varten perustetaan erityisiä *munanmyyntiosuuskuntia*. Vainvientiosuusliike Valio palkkasi vuosina 1914—1920 sitä varten erityisen konsulentin, joka on avustanut näiden osuuskuntien perustamisessa ja hoitamisessa. Kun munanmyyntiosuuskuntain oma keskusliike vuonna 1922 aloitti toimintansa, piti sekin palveluksessaan konsulenttia. Tämä tehtävä siirtyi vuonna 1923 Pellervo-Seuralle, joka tarkoitusta varten on saanut valtiolta 30000 markan suuruisen vuotuisen valtionavun.

Ulkomailla pidetään sopivimpana koota munanmyyntiosuuskuntaan 100—150 jäsentä, joilla on noin 4000—5000 kanaa. Meidän harvaanasutussa maassamme voidaan lähteä alkuun, kun perustettaessa on 20—50 jäsentä ja niillä 300—1000 kanaa. Keskimää-

rin oli vuonna 1923 kussakin munanmyyntiosuuskunnassa jäseniä 75 ja niillä yhteensä 931 kanaa. Kyläkunta, osuuskaupan tai osuusmeijerin alue on sopiva tällaisen osuuskunnan piiriksi. Se perustetaan ilman lisämaksuvelvollisuutta, eikä osuusmaksuksiakaan tarvita enempää kuin 3 markkaa kutakin kanaa kohden, vaikka cräissä tapauksissa voi 1:kin markka olla riittävä, sillä muita perustamiskuluja ei juuri ole kuin vaa'an, munien tarkastuslampun ja kirjanpitokirjojen ostaminen.

Osuuskunnan tulee vaatia, että jäsenet hoitavat kanojaan järkiperäisesti ja että he tuovat säännöllisesti kaikki omasta taloudestaan liikenevät munat puhtaina ja tuoreina osuuskunnalle. Jos huomataan, että jäsen rikkoo näitä määräyksiä vastaan uscamman kerran, on osuuskunnan hänet erotettava.

Tällä tavalla järjestettynä on osuustoiminta voinut muissa maissa hankkia kananmunille hyviä hintoja ja siten ennen pitkää parantaa kananhoitoa ja kanarotuja sekä lisätä munantuotantoa suuressa määrässä.

Munanmyyntiosuuskuntia oli vuonna 1924 kaupparekisterissä 113, joista 11 oli perustettu ennen vuotta 1913. Vuoden 1923 lopussa oli toimivia osuuskuntia 89, useimmat Turun ja Porin, Hämeen ja Vaasan lääneissä.

Sellaisen munanmyyntiosuuskunnan liikevaihto, jonka jäsenillä on noin 500 kanaa, voi nykyoloissa nousta 50 000—75 000 markkaan vuodessa. Onpa meillä jo muutamia munanmyyntiosuuskuntia, joiden liikevaihto vuonna 1923 nousi toiselle miljoonalle markalle.

Munanmyyntiosuuskuntain keskusliikkeenä toimii *Vientikunta Muna r. l.* (ks. siv. 119).

4. Viljanmyynti- ja myllyosuuskunnat.

Varempina aikoina on Suomesta harjoitettu melkoista viljanvientiä ulkomaille. M. m. oli n. s. Vaasan rukiilla erinomainen maine Ruotsissa ja sitä ostettiin sinne siemeneksi vuosittain suuret määrät. Mutta kun Vaasan rukiina ruvettiin myymään ruista, joka oli tuotu muualta, ja kun todellisenkin Vaasan rukiin laatu entisestään huonontui, samalla kun vaatimukset ulkomailla kasvoivat, tarveltyi tämä kauppa niin, ettei Vaasan rukiilla enää ole menekkiä ulkomaille. Tämän jälkeen on Etelä-Pohjanmaalla ryhdytty harjoittamaan heinänsiemenen myyntiä maan muihin osiin, josta kaupasta seudun maanviljelijöillä on ollut verraten hyvät tulot. Mutta tämäkin kauppa alkoi tarveltyä välikäsien tunnottomuuden tähden. Ruvettiin uäet myymään etelä-pohjalaisina heinänsiemeniä, jotka oli tuotu maista, missä siemen oli huokkahintaista, mutta meidän ilmanalamme kelpaamatonta. Sitäpaitsi maanviljelijät ovat kärsineet suuria tappioita senvuoksi, että heidän on rahantarpeessa ollut pakko myydä tavaransa kauppiaille syksyllä, hintojen ollessa alhaisimmillaan.

Epäkohtien parantamiseksi ja saadakseen tavarastaan kunnollisen hinnan on maanviljelijäin ollut ryhdyttävä yhteistoimintaan myös siementen- ja viljanmyynnin alalla.

Viljan ja heinänsiementen välityskauppaa ovat neillä harjoittaneet muutamat Pohjanmaan *osuus-*
seurat ja niinkään muutamat *osuusmeijerit*, mutta viime vuosina on tämä ala suuremmassa määrässä siirtynyt *osuuskauppojen* hoidettavaksi. Eräät osuuskassat ja monet osuuskaupat ovat välittäneet paikka-

kuntansa maanviljelijäin siementavaroita Hankkijalle sekä tavallisen kauppatoimen kautta että sopimuksen perusteella, jonka mukaan osto on tapahtunut Hankkijan laskuun. Täten onkin tämä kauppa suureksi osaksi keskittynyt Hankkijaan (ks. siv. 107).

Ulkomailla, etenkin Saksassa, on viljan ja siementen myyntiä varten perustettu erikoisia *viljanmyyntiosuuskuntia*. Näissä osuuskunnissa tulee jäsenten sitoutua myymään kaiken viljansa osuuskunnan välityksellä ja myös viljelemään samanlaatuista, ensiluokkaista ja puhdasta tavaraa. Osuuskunnan tulee silloin hankkia itselleen riittävän suuri ja kunnollinen viljanvarastuhuone, jossa vilja voidaan säilyttää pilaantumatta, sekä siihen tarpeelliset ja hyvät koneet, joilla vilja uudelleen puhdistetaan ja lajitellaan. Kauppaan lasketaan vain joka suhteessa kunnollista tavaraa; lajittelun jätteet joko annetaan jäsenille takaisin tai myydään paikkakunnalla rehuviljana. Tällä tavoin voi osuuskunta saada tavaralleen hyvän maineen ja sitä mukaa myös varman menekin ja hyviä hintoja. Viljanmyyntiosuuskuntia ei perusteta kovin suuriksi eikä laajoja alueita varten, vaan ne pidetään mieluummin pienempinä, jolloin niiden tulee yhtyä keskenään yhteistä myyntiä harjoittamaan.

●suuskunnan antamalla todistuksella sille myytäväksi jätetystä viljasta voi maanviljelijä saada lainan joltakin rahalaitokselta, esim. osuuskassalta, jonka kanssa viljanmyyntiosuuskunta on asiasta tehnyt sopimuksen.

Suomessa on maanviljelijäin omasta taloudesta myytäväksi liikenevän viljan tuotanto vielä niin vähäinen ja määrältään eri vuosina niin vaihteleva, että

erityiset viljanmyyntiosuuskunnat voinevat toimia vain muutamilla paikkakunnilla ja sentähden on tämä ala ainakin toistaiseksi jätettävä muunlaisen paikkakunnalla toimivan maanviljelijäin osuuskunnan hoitoon.

Jos osuuskunta ei harjoita ainoastaan siemenviljan, vaan myöskin syömäviljan kauppaa, voi olla edullista, että se rakentaa itselleen *myllyn*, josta saadaan sekä hienompia jauhoja että ryynejä ja lisäksi leseitä. Varsinkin käy tämä tarpeelliseksi, jos tahdotaan, että kotimainen vilja voi edullisesti kilpailla ulkomailta tuodun viljan kanssa. Sillä tämä on mahdotonta, ellei sitä tarjota kaupaksi hyvässä kunnossa, jauhetuna ja siisteissä, yhtä suurissa säkeissä kuin vierastakin viljaa; sitäpaitsi olisi menekille edullista, että jauhoja pidettäisiin kaupan samoissa myymälöissä kuin vierasta viljaa.

Pieniä, yhteisiä *kotitarvemyllyjä* on Suomessa ollut jo pitkät ajat. Sellaisia ovat ne kylien yhteismyllyt, jotka jo isossajaossa on erotettu kylille yhteisiksi. Sittemmin maanviljelijät varsinkin Etelä-Pohjanmaalla perustivat osakeyhtiömyllyjä, jotka pääasiassa ovat toimineet osuustoimintaperiaatteiden mukaan. Viime aikoina on perustettu *osuusmyllyjä*.

Mikäli tunnetaan, on 52 osuusmeijerillä kotitarvemylly sivuliikkeenä; useimmat näistä ovat Kuopion, Hämeen ja Oulun lääneissä. Toisin paikoin on myllyliike yhdistetty sahaosuuskuntaan; tällaisia myllyjä on (1924) yhteensä 76, enimmäkseen näistä Oulun läänissä. Myöskin on sähköosuuskuntien ja erilaisten kone-

osuuskuntien yhteydessä kotitarvemyllyjä huomattava määrä. Niistä on lähes puolet Kuopion läänissä. Kaupparckisteritictojen mukaan on Suomessa vain 15 pulhasta myllyosuuskuntaa, melkein yksi kussakin läänissä. Useista näistä varsinaisista osuusmyllyistä on tähän saakka saatu ikäviä kokemuksia, syystä että ne on perustettu aivan ilman minkäänlaista ohjausta ja syrjäyttämällä sekä lakia että osuustoiminnan ja liikkeenhoidon pääperusteita.

Tällaisia laitoksia perustettaessa on pidettävä silmällä samoja näkökohtia kuin mitä edellisessä on esitetty osuusmeijeristä: pitää varata riittävän suuri jäsenmäärä ja saada jäsenet sakon uhalla sitoutumaan tuomaan kaiken jauhettavan viljansa osuuskunnalle; pitää varustaa laitos ajanmukaisilla koneilla, jotta se toimii hyvin ja valmistaa hyvää tavaraa; pitää asettaa osuusmaksut, täytelainat ja lisämaksuvelvollisuus niin suuriksi, että yritys ei kärsi pääomanpuutetta; ja pitää saada liikkeelle tunnollinen ja perhtynyt johtaja. Sitäpaitsi toiminta on järjestettävä niin monipuoliseksi, että se voi tyydyttää paikkakunnan erilaisia tarpeita.

Näistä syistä olisi vain poikkeustapauksissa perustettava puhtaita osuusmyllyjä. Yleensä ne pitäisi rakentaa osuusmeijerin, sahan, sammalkuivikeosuuskunnan tai sähkölaitoksen yhteyteen, koska käyttövoima saadaan silloin edullisemmin ja koska suurempi, monipuolisempi liike voi helpommin palkata pätevän isännöitsijän.

5. Osuussahat ja metsätalousoosuuskunnat.

Osuustoiminta metsätalouden alalla, jolla Suomen talonpoikaisväestölle olisi niin erinomaisen suuri merkitys, on osoittautunut vaikeammaksi kuin millään muulla alalla. Vaikeudet aiheutuvat osaksi metsätalouden luontesta. Metsä kasvaa näet hitaasti, joten tarkoitustaan täysin vastaavan metsätaloudellisen osuustoiminnan edut voivat vasta pitemmän ajan kuluttua tulla selvästi näkyviin. Tilapäisen metsäntuotteiden yhteismyynnin tuottama hyöty voi tosin heti käydä ilmi. Mutta jotta metsänomistajain yhteistoiminta ajan pitkään voisi kestää yhteenliittynneiden puutavaraliikkeiden taholta sitä vastaan tehdyt hajoittamisyritykset, pitäisi suurisuuntaisemmat osuustoimintayritykset tällä alalla saada perustetuiksi lujuemmalle pohjalle.

Osuustoimintalain mukaan tehdyt sopimukset ovat mieskohtaisia eivätkä siis voi sitoa talojen metsiä, vaan ainoastaan niitä isäntiä, jotka sopimuskirjan allekirjoittavat. Jos nämä siis myyvät talon, niin talon uusi isäntä metsineen ei enää kuulu osuuskuntaan, ellei hän itse sitä halua. Ja vaikka yhteisyritykseen liittynyt metsänomistaja ei myisikään taloaan, pääsee hän metsäosuuskunnasta nykyisen lain mukaan vapaaksi kaksi vuotta sen jälkeen kuin hän sen jäseneksi rupesi. Nämä vaikeudet, jotka tietysti ovat muodollisesti samat kaikkiin osuuskuntiin nähden, tuottavat metsänmyyntiosuuskunnille erityisen suurta haittaa. Ne ovatkin aiheuttaneet, että vaikka metsäntuotteiden yhteismyynnin alalla on vuosien kuluessa tchty uscita erilaisia suunnitelmia, ei vielä ole päästy

erikoisiin tuloksiin suurempien yritysten aikaansaanisessa.

Sen sijaan näkyy metsätalousosuustoiminta tähän saakka voittaneen yhä enemmän alaa pienempien yritysten, nimittäin *kotitarvesahojen* muodossa, sillä nämä ovat osoittautuneet monessa suhteessa crittään hyödyllisiksi. Pääasiallisesti kotitarvetta varten perustettuja *osuussahoja* oli meillä kaupparekisterissä vuonna 1914 38, mutta vuonna 1924 jo noin 75. Metsänomistajain osuustoiminta tällä alalla on kuitenkin tosiasiallisesti melkoista huomattavampi, sillä kaikkia osuussahoja ei ole kaupparekisteriin merkitty, joten niistä ei ole tietoja, ja toiset taas ovat vanhoja, osakeyhtiön muotoon perustettuja tahi kylien yhteismyllyjen yhteyteen rakennettuja samanlaisia yrityksiä.

Näistä osuuskunnista kulkce enemmistö *mylly- ja sahaosuuskunnan* nimellä. Vaikka osuuskunta olisikin alkuaan perustettu pelkäksi sahaosuuskunnaksi, on siihen useasti liitetty milloin mylly, milloin pieni sähkölaitos tai koneosuuskunta. Näissä eri muodoissa kotitarvetta varten perustetut osuussahat ovat levinneet kaikkialle maahan, pääasiassa kumminkin Vaasan ja Oulun lääneihin.

Osuussahat ovat syntyneet tavallisesti oman paikkakunnan tarpeen tyydyttämiseksi, mutta useat niistä ovat vähitellen ruvenneet myymään parhaimman tavaran muualle jonkun välittäjän kautta. Missä saha on perustettu yksinomaan paikkakunnan tarvetta varten, siellä ei puutavaraa osteta, vaan jäsenet sahauttavat puutavaran määrättyä maksua vastaan aivan niinkuin he jauhattavat viljansa yhteisessä myllyssä. Missä taas harjoitetaan myös sahantuottei-

den myyntiä oman paikkakunnan ulkopuolelle, sillä tavallisesti raaka-aine ostetaan niinkuin maito osuusmeijeriin.

Näiden pienten sahojen on kuitenkin vaikea saada hyviä hintoja tuotteistaan m. m. siitä syystä, että pientä tuotantoa varten ei kannata hankkia hyviä koneita eikä palkata taitavaa asettajaa. Lisäksi ne usein tavarahan myynissä joutuvat vaikeuksiin. Näiden vaikeuksien helpottamiseksi perustettiin vuonna 1921 erityinen keskusliike, nimellä *Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.* (ks. siv. 120). Tämän tehtäviin kuuluu m. m. samaulaisten ja kunnollisten koneiden hankkiminen osuussahoille, samanlaisten mittojen määrääminen myytäväksi aiotulle tavaralle, taitavien asettajien kouluttaminen, ohjaus puutavaran käsittelyssä sekä edullisten myyntiehtojen hankkiminen.

Tähänastisista puutteistaan huolimatta ovat useimmat kotitarvetta varten perustetut osuussahat olleet niihin liittyneille metsänomistajille ja koko paikkakunnalle hyödyksi. Niiden avulla on säästetty puutavaraa rakennuksissa ja ne ovat hankkineet huonommallekin puutavaralle käyttömahdollisuuksia ja parantaneet sen hintoja. Täten ne ovat edistäneet järjestyksellistä metsänhoitoa.

Tällainen pieni kotitarvesahaosuuskunta perustetaan ja hoidetaan pääasiallisesti samalla tavalla kuin osuusmeijeri.

Puutavaraliikkeen alalla toimivia suurempia osuustoimintayrityksiä kohtaavat vaikeudet, joista edellä on ollut puhetta, on toivottu voitavan voittaa vastamainitun Metsäkeskuksen avulla. Sen turvin on suun-

niteltu perustettavaksi laajempia alucita, s. o. uscampia kuntia käsittäviä n. s. *metsätalousosuuskuntia*. Näitä varten tehtyjen mallisääntöjen mukaan ne

1) harjoittavat jäsentensä metsäntuotteiden jalostusta ja kauppaa; 2) välittävät puunsimenten, taimien ja muiden metsätaloustarvikkeiden hankkimista jäsenilleen; sekä 3) vaikuttavat järkiperaisien metsätalouden ja metsänkäytön säästämisen aikaansaamiseksi paikkakunnallaan.

Näiden tulee heti liittyä Metsäkeskuksen jäseniksi ja sitoutua myymään tuotteensa sen välityksellä.

Metsätalousosuuskunnan jäsenmäärä asetetaan tavallisesti riippuvaksi osuuskunnan toimialueen suuruudesta. Yleensä tarvitaan vähintään 200 jäsentä, jotka merkitsevät osuuskunnassa 4000 osuutta, ennenkuin se voi aloittaa toimintansa.

Jäsenen tulee ottaa yksi osuus, jonka suuruudeksi on ehdotettu 100 mk, kutakin maansa pinta-alan 10 ha kohden sekä sitoutua 50 mk:n lisämaksuvelvollisuuteen osuutta kohden. Sitäpaitsi jäsenen on sitouduttava tarjoamaan kaiken puutavaran, millä ei omalla paikkakunnalla ole menekkiä, osuuskunnan välityksellä myytäväksi, ja suorittamaan 2—5 % tavaransa myyntihinnasta osuuskunnalle, jos hän myy sitä toiselle.

Osuuskunnan asioita hoitaa 7-miehinen hallinto-neuvosto ja 3-miehinen johtokunta, johon kuuluu toimitusjohtaja ja 2 valtuutettua. Ylijäämästä on siirrettävä vähintään 20 % vararahastoon ja vähintään toiset 20 % käyttörahastoon sekä suoritettava korkeintaan 6 %:n korko osuuspääomalle; tämän jälkeen on, mikäli varoja riittää, suoritettava hyvitystä jäsenille

sen mukaan, minkä verran he ovat myyneet tavaroita sen välityksellä.

Tällaisia suurempia metsätalousosuuskuntia ja osuustoimintaperiaatteita noudattavia metsäosakeyhtiöitä on jo muutamia toiminnassa; sellaisia ovat esim. Lohjanvesistön ja Pielaveden metsäosuuskunnat sekä Keski-Suomen, Iisveden ja Siikajokilaakson metsäosakeyhtiöt. Uusiakin suurempialucisia paikallisia metsäosuuskuntia ja -osakeyhtiöitä on syntymässä eri puolilla maata.

C. Luotto-osuuskunnat (osuuskassat).

Varemminkin vallitsi maataloudessa pääasiallisesti n..s. luonnontalous: maanviljelijä sai maastaan melkein kaiken sen, minkä hän tarvitsi, ja ne harvat tavarat, joita hänen piti ostaa, hän tavallisesti vaihtoi maansa tuotteisiin; verotkin ja palvelijain palkat hän suurinmaksi osaksi maksoi luonnonantimissa. Nykyaika on tehnyt ja tekee tässä suhteessa täydellisen muutoksen. Verot ja palkat on nyt suoritettava pääasiallisesti rahassa ja maanviljelijäin tarpeet ovat käyneet moninaisemmiksi eikä niitä enää voi vaihtamalla tyydyttää. Mutta maataloustuotteiden rahaksimuuttamiseen on myös yhä enemmän ilmestynyt mahdollisuuksia. Luonnontalous on täten muuttunut ja muuttuu entistä täydellisemmin rahataloudeksi. Tätä muutosta jouduttaa jokainen parannettu kulkuneuvo — uusi rautatie, uusi höyrylaiva ja uusi maantiekin — sekä jokainen uusi tehdas, uusi kaupunki ja jokainen henkilö, joka lisää kaupunkien asukaslukua.

Voidakseen edullisesti siirtyä luonnontaloudesta rahatalouteen ja tässä edelleenkin talouttaan harjoittaa maanviljelijä tarvitsee rahaa. Mutta useimmilta sitä puuttuu ja rahanpuute on korvattava *luotolla*. Luotolla tarkoitetaan luottamusta johonkin henkilöön siinä suhteessa, että tämä tulee aikanaan täsmällisesti suorittamaan maksusitoumuksensa.

Maanviljelijä tarvitsee kahta lajia luottoa: *kiinteistöluottoa* maatalan hankkimiseksi ja *liikeluottoa*, jota käytetään apuna maatalouden harjoittamisessa. Kiinteistöluoton tarvetta ovat tähän saakka osaltansa tyydyttäneet Suomen Hypoteekkiyhdistys, valtion asutusrahasto, henkivakuutusyhtiöt, eläkelaitokset ja säästöpankit. Maanviljelijäin liikeluoton tarvetta ovat tyydyttäneet osaksi säästöpankit ja liikepankit, osaksi maakauppiaat ja muut yksityiset lainanantajat. Mutta liikepankkien luotosta pääsevä vain harvat maanviljelijät osallisiksi, jotapaitsi se on kallista ja hankalaa; säästöpankit taas ovat kohdistaneet huomionsa etupäässä kiinteistöluoton myöntämiseen, eivätkä ole voineet riittävästi tarjota liikeluottoa.

Parhaimmiksi maanviljelijäin liikeluoton tarpeen tyydyttäjiksi ovat osoittautuneet *osuuskassat*, joita senvuoksi on, kuten ennen on mainittu, perustettu tuhansia useimpiin sivistysmailhin.

Osuuskassoilla on muihin lainanantajiin verraten seuraavat edut:

1) lainoja myönnetään ainoastaan kunnollisille, talouttaan hyvin hoitaville henkilöille sekä ainoastaan heidän talouttaan edistäviin tarkoituksiin. Sellaisia tarkoituksia ovat uutisviljelys, ojittaminen, apulanto-

jen ja hyvien siementen sekä työaseiden ja -konciden ynnä hyvien kotieläinten ostaminen, navettojen ja muitten talousrakennusten laittaminen ajanmukaiseen kuntoon, myytäväksi aiotun viljan tallettaminen syksystä parempaan myyntiaikaan j. n. e. Niinikään on osuuskassoista myönnetty lainoja tilattomille uusien kotien rakentamiseen;

2) lainaa myönnetään enintään niin paljon ja niin pitkäksi aikaa kuin aiottuun tarkoitukseen tarvitaan. Se määrätään tarpeen mukaan erissä nostettavaksi ja samoin sopivissa erissä takaisinmaksettavaksi.

Kun osuuskassoissa ei lisäksi sallita lainojen uusimista, on niillä siten monissa suhteissa tärkeä kasvatava merkitys ja ne ovatkin osoittautuneet koko maatalouden ihmeteltäviksi uudistajiksi. Ne ovat saaneet takapajullakin olevilla seuduilla maanviljelijät käyttämään uudenaikaisia viljelystapoja ja viljelemään uusia viljelyskasveja sekä siten suuressa määrässä kohottaneet maanviljelystuotantoa.

Osuuskassoista on etua myös siinä suhteessa, että ne vapauttavat maanviljelijät joutumasta riippuvaisuuteen kauppiaista ja keinottelijoista, kun he rahaluoton avulla voivat ostaa tarpeensa ja myydä tuotteensa edullisimmalla tavalla.

Lisäksi osuuskassa tarjoaa tilaisuuden tallettaa liikenyvät rahat omalle paikkakunnalle, oman paikkakunnan maatalouden hyväksi käytettäväksi, samalla kun jäseniltä yleensä säästyvät pitkät matkat pankkilaitoksiin.

Osuuskassa on näin muodoin maanviljelijäin perustama ja hoitama oma »kyläpankki».

Osuuskassan toimintapiiri on rajoitettava niin, että

kassan hallitus voi tuntea kaikki jäsenet ja seurata heidän elämäänsä sekä taloudenhoitoaan. Tämä on tarpeen sen yhteisen vastuunalaisuuden vuoksi, johonka jäsenten on sitouduttava ja jonka johdosta, jos yksikin heistä päästää taloutensa rappiolle, kaikki toisetkin voivat joutua siitä kärsimään. Tällaiseksi kassapiiriksi soveltuu pienempi kunta kokonaan tai maantieteellisesti sopiva osa isosta kunnasta. Perustajiksi ja jäseniksi on otettava vain sellaisia henkilöitä, joihin täysin voidaan luottaa, siis kunnollisia ja rehellisiä kansalaisia.

Jäsenmäärä voi alussa olla pieni (15), mutta piiristä pitää voida vähitellen saada kassaan ainakin sata tai parikin sataa jäsentä, jotta liike tulisi riittävän voimakkaaksi. Keskimäärin on Suomen osuuskassoissa vasta vain 67.3 jäsentä. Vuonna 1923 oli 156 sellaista kassaa, joissa jäseniä oli 100—500.

Voidaksensa saada riittävästi luottoa tarpeellisen liikepääoman hankkimiseksi osuuskassat tulee perustaa *rajoittamattomalla lisämaksuvollisuudella*. *Osuusmaksu* oli useimmissa kassoissa ennen sotaa 60—100, mutta myöhemmin perustetuissa se on 100—300 markkaa, joka maksetaan tavallisesti 10—20 markan vuosierissä.

Tarpeellisen liikepääomansa maanviljelijäin osuuskassat saavat useampia teitä. Aluksi niiden täytyy hankkia tavallisesti koko liikepääomansa ulkoapäin ja siihen niillä on tilaisuus kääntymällä *Osuuskassojen Keskuslainarahaston* puoleen (ks. siv. 122). Sitä mukaa kuin kassa tulee paikkakunnalla hyvin tunnetuksi se alkaa myös saada säästöönpanoja.

Nyt kun laki sallii osuuskassojen kerätä talletuksia

ja säästöönpanoja nkkoisiltakin, ovat jo monet osuuskassat alkanee saada huomattavia pääomia tätä tietä. Ja se käy pian kaikillekin välttämättömäksi, sillä ei ole mahdollista, että Keskuslainarahasto voisi ajan pitkään tyydyttää osuuskassojen koko liikepääoman tarpeen. Talletustenkeräyksen pitäisi myöskin olla useimmille helppoa, sillä sen turvallisempaa ja luonnollisempaa rahojen säilytyspaikkaa kuin osuuskassa ei maalaisväestöllä ole. Vuoden 1923 lopussa oli osuuskassoihin talletettuna 22.7 milj. mk.

Vuosien kuluessa, jäsenmäärän ja liikevaihdon kasvassa, kertyy osuusmaksuista ja vararahastoista lisäksi melkoisia summia. Niinpä vuonna 1923 oli 100 kassalla omia varoja 10 000—100 000 markkaa ja kaikilla osuuskassoilla yhteensä lähes 5 milj. mk.

Osuuskassoista myönnettyt lainat eivät alkuaikoina voineet olla kovin suuria. Tämä johtui siitä, että kassat tarkoittivat etupäässä vain liikepääoman tarpeen tyydyttämistä ja niihin liittyi aluksi enimmiten vain pieneläjiä ja lisäksi niiden käytettävänä olevat varat olivat ja ovat vieläkin verraten pieniä. Niinpä vuonna 1923 lainat useimmissa kassoissa vaihtelivat 1 000—5 000 markan välillä, joskin jo verraten useassa oli myönnetty 10 000—20 000 markankin lainoja. Viime vuosina on tässä suhteessa ollut havaittavissa nopeaa kasvamista, kun kassoihin on liittynyt myöskin suurempien tilojen viljelijöitä, kun kassat ovat saaneet enemmän varoja käytettäväkseen ja kun ne ovat ruvenneet myöntämään myöskin n. s. asutuslainoja uutistilojen muodostamista varten. Näistä syistä lainat ovat jo nousseet 50 000 markkaan ja enempäänkin. Laina-aika on ollut useimmiten 1—3 vuotta, mutta

noin $\frac{1}{4}$ lainoista on annettu vuotta lyhyemmäksi ajaksi ja noin $\frac{1}{4}$ pitemmäksi, korkeintaan 8 vuodeksi; n. s. asutuslainat annetaan kuolettaviksi 50 vuotena.

Kassat ovat ennen sotaa tavallisesti saaneet Keskuslainarahastolta lainoja $4\frac{1}{2}$ %:n korolla ja ne lainasivat niitä jäsenilleen tavallisesti 6 %:n korkoa vastaan. Sodan jälkeen, yleisen korkokannan kohottua, täytyi Keskuslainarahastonkin korottaa korkokantansa osuuskassoille $6\frac{1}{2}$ %:iin. Tällaisia rahoja ovat osuuskassat tavallisesti lainanneet jäsenilleen 8 %:lla. Sitäpaitsi ne ovat saaneet Keskuslainarahastolta vekselilainoja 8—9 %:lla ja ovat näistä kantaneet 9—10 %. Valtion Keskuslainarahastolle myöntämistä n. s. pien-tilallislainoista maksavat osuuskassat 4 % ja ovat oikeutetut näistä ottamaan 6 % lainansaaajilta. Asutushainoista lainanottaja maksaa $5\frac{1}{2}$ % korkoa ynnä $\frac{1}{2}$ % kuoletusta.

Osuuskassat eivät pyri hankkimaan suuria ylijäämiä vaan edullisia lainoja jäsenilleen. Senvuoksi vuosiylijäämät olivat vielä vuonna 1923 keskimäärin vain noin 1 260 markkaa kassaa kohden; suurimmissa ne jo nousivat 12 000 markkaankin. Ylijäämästä maksetaan korkeintaan 5 % osuuspääomalle, jäännöksistä osalla kartutetaan vararahastoa, osa käytetään jäsenten sivistyksen kohottamiseksi tai muihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Säännöissä on määrätty, että jos kassa puretaan, on vararahasto käytettävä yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Useat osuuskassat ovat harjoittaneet lainausliik-
keensä ohella jäsentensä ammattitarvikkeiden yhteis-
ostoa ja muutamat myöskin heidän tuotteidensa yhteis-
myyntiä.

Kun osuuskassan toiminta on kehittynyt suuremmaksi ja voimakkaammaksi, on se ryhtynyt yhteistoimintaan paikkakuntansa muiden osuuskuntien kanssa. Täten esim. osuuskauppa on ruvennut osuuskassan jäseneksi ja tallettanut siihen rahojaan sekä maksattanut sillä suoritettavansa keskusliikkeille ja muille tukkuliikkeille. Samoin on osuusmeijeri liittynyt kassaan ja saa saatavansa tuotteistaan Keskuslainarahaston ja kassan kautta. Niinikään ovat esim. pui-makoneosuuskunnat y. m. pienemmät osuuskunnat saaneet lainoja osuuskassalta, ruvettuaan sen jäseniksi.

Näin osuuskassat tulevat rahaliikkeen välittäjiksi paikkakunnan ja muun maailman välillä.

Lisäksi on kehittyneemmissä oloissa avattu jäsenille konttokurantti- ja juoksevia tilejä, joilta jäsenet nostavat rahoja shekkejä kirjoittamalla. Nämä shekit käyvät paikkakunnalla maksuvälineinä rahan asemesta. Vuonna 1923 oli 104 kassaa myöntänyt konttokuranttilainoja.

Osuuskassan asioita hoitavat hallitus ja kirjanpitäjä, joka tavallisesti samalla on rahastonhoitaja. Tähän toimeen on aina koetettava saada seudun luotettavin ja kyvykkäin mies. Hänen täytyy tavallisesti alkuaikoina tyytyä toimimaan palkatta; myöhemmin hän nauttii vuosipalkkiota, mutta ei osuutta kassan tuottamasta ylijäämästä.

Scuraavasta taulukosta nähdään Suomen maanviljelijäin osuuskassain lisääntyminen ja niiden toiminnan kehitys vuosien 1904—1923 kuluessa.

Suomen osuuskassat vv. 1904—1923.

Vuonna	Toimivien osuuskassojen luku	Jäsenmäärä	Saatavat ^{31/12}		Talletukset		Omat pääomat yhteensä	Rahanvaihto
			yhteensä Smk	keskimäärin jäsentä kohti Smk	yhteensä Smk	keskimäärin osuuskassaa kohti Smk		
1904	69	1 724	273 000	158	7 000	500	17 000	800 000
1906	148	4 930	968 000	196	21 000	400	84 000	1 400 000
1910	374	17 496	4 197 000	240	77 000	600	491 000	6 794 000
1914	441	22 467	6 184 000	275	186 000	900	945 000	9 990 000
1918	606	28 854	10 561 000	366	5 650 000	15 100	1 692 000	25 976 000
			1 827 000	63	980 000	2 600	293 000	4 494 000
1922	831	49 463	84 131 000	1 701	15 888 000	28 900	3 461 000	182 904 000
			6 902 000	140	1 303 000	2 400	284 000	15 004 000
1923	928	62 465	141 912 000	2 272	21 734 000	23 400	4 785 000	263 066 000
			12 960 000	207	1 985 000	2 100	437 000	24 024 000

D. Muita osuustoimintamuotoja.

1. Koneosuuskunnat.

Koneosuuskunnan tarkoituksena on ostaa yhteisiä koneita jäsentensä käytettäväksi, kuten puimakone voimakoneiden, viljanlajittelija, traktori ja muita maanmuokkauskoneita, kylvökone, lannanhajotuskone sekä heinän- ja viljankorjuukoneita. Tämänlaisia osuuskuntia on viime vuosina syntynyt sata-määrin maahamme, pääasiallisimmin seurauksena maanviljelysalalla maksettavien työpalkkojen kohoamisesta ja koneiden hintojen tavattomasta noususta. Siellä missä koneille riittää kylliksi työtä, tulee konetyö entisiä työtapoja huomattavasti halvemmaksi, pu-

humattakaan siitä, että se on paljon tchokkaampaa. Nykyoloissa alkaa yhteisten koneiden ostaminen olla-kin ainoa tapa, miten pienviljelijät voivat päästä konetyön eduista osallisiksi. Tavallisimmin kuuluu näihin koneosuuskuntiin vain pienehkö määrä jäseniä, keskimäärin 13—14.

Kun osuuskunta perustetaan, on sen säännöt laadittava sellaisiksi, että jäsenten merkitsemistä osuusmaksuista yhdessä lisämaksuvelvollisuuden kanssa saadaan kokoon riittävä pääoma. Mikäli näin on laita, on osuuskunnan helppo saada tarpeellinen luotto ensinnäkin koneiden myyjältä tai valmistajalta ja sittemmin joltain rahalaitokselta. Niinpä maanviljelijät ovat tähän tarkoitukseen saaneet lainoja osuuskassoista.

Koneosuuskunnissa määrätään *osuusmaksu* tavallisimmin jäsenen viljellyn maan pinta-alan mukaan. Jotta osuuskunnalla olisi riittävästi luottoa, tulee osuusmaksu asettaa mieluummin niin suureksi, että se yhdessä lisämaksuvelvollisuuden kanssa vastaa hankittavien koneiden ostoarvoa. Nykyoloissa on mahdollisimman suuri määrä tarvittavasta pääomasta koettava saada kokoon osuusmaksuilla, koska korko- ja kuoletusmenot muuten voivat aiheuttaa sen, että käyttömaksut täytyy asettaa suhteettoman korkeiksi.

Liikkeen hoidossa on huomio erikoisesti kiinnitettävä siihen, että *käyttömaksut* tulevat mahdollisimman oikein määräytyiksi. Niiden oikeudenmukaisin peruste on se *aika*, minkä kuluessa jäsen konetta käyttää, mutta usein ne määrätään myös puidun viljamäärän perusteella. Käyttömaksun tullee olla siksi suuri, että se korvaa osuuskunnan juoksevat menot (palkat, öljyn, puut y. m. s., samoin kuin korot ja palovakuutus-

maksutkin) ja että koneiden arvo mahdollisimman pian saadaan kuoletetuksi. Onpa tärkeitä alun pitäen ruveta keraamaan vararahastoakin, jonka varoilla voidaan hankkia uusia koncita silloin kun vanhat ovat loppuun kuluncet. Monet osuuskunnat kuolettavat koneistonsa arvon 5—6 vuodessa.

Vuonna 1924 oli Suomessa toiminnassa noin 450 rekisteröityä sekä ainakin 200 rekisteröimätöntä, eli yhteensä noin 650 koneosauuskuntaa. Enimmät ovat Vaasan, Kuopion ja Oulun lääneissä. Useimmat Suomen koncosuuskunnista ovat puimakoncosuuskuntia, joista usealla on samalla oma rouhemyllönsä, viljanlajittelijansa, pärehöylänsä, kotitarvesahanja y. m. s. koneita.

2. Sannalkuivikeosuuskunnat.

Sitä mukaa kuin järkipöäisemmät viljelystavat ovat tullect yleisemmiksi maassamme, on käynyt yhä suuremmaksi tarve käyttää lannan ja nimenomaan virtsan kokoojana sannalkuiviketta, joka on näyttännyt olevan tähän tarkoitukseen vallan erinomaista ainetta. On siis kuin itsestään selvää, että maanviljelijät hankkivat tätäkin tarviketta itselleen yhteistoimin, osuuskunniksi liittymällä. Sannalkuivikelit turvepehkuosuuskunta joko ostaa suon tai vuokraa turpeennosto-oikeuden siinä, hankkii tarvittavat työkapineet ja -koneet, rakentaa säilytysladot ja palkkaa tarvittavan työvoiman sekä myy siten saadun kuivikkeen osuuskunnan jäsenille, jopa joskus ulkoisillekin.

Sannalkuivike on ainetta, joka ei kannata kuljettaa pitkiä matkoja, jolloi se ole kalliiden koneiden

avulla niin suuressa määrin puristettua, että se on saatu vähän tilaa ottavaksi. Mutta kalliit koneet edellyttävät suurenpuoleista osuuskuntaa, jolla on riittävästi pääomaa. Siis: kellä on *sopiva* suo, joko omalla maallaan tai aivan lähimmässä naapuristossa, tekee viisaasti siinä, ettei hän yhdy jäseneksi kauempana olevaan osuuskuntaan.

Pieni, vaatimaton oman kylän osuuskunta voi tavallisesti hankkia kuivikkeensa halvemmalla kuin suuri, kauempana oleva. Siksipä onkin parasta perustaa etupäässä pieniä kyläosuuskuntia kaikkialle, missä vain on tarkoitukseen sopivia soita. Näissä osuuskunnissa jäsenet voivat itse antaa yritykseen tarpeelliset rakennusaineet ja usein tehdä siinä tarvittavan työnkin, joten vältetään rahallisia menoja. Näin ollen voidaan osuusmaksutkin asettaa verraten alhaisiksi, vieläpä perustaa osuuskunta aivan ilman lisämaksuvollisuutta. Sellaisessa yrityksessä on näet tarvis koota pääomaa tai saada luottoa vain sen verran, että voidaan hankkia välttämättömimmät koneet — etupäässä turpeenrepijä — sekä maksaa suon hinta, mikäli sen osto tulee kysymykseen. Jo yksi ainoa hhtaarinala hyvää suota, josta saadaan noin 1 000 000 kg turvetta, voi antaa 50—80 lehmälle tarvittavan määrän kuiviketta *miespolven* ajaksi — 25—40 vuodeksi — jos lasketaan 2 kg lehmää kohden päivässä 8 kk:n aikana. Tarvitaan siis yrityksen perustamiseksi vain muutamia satoja markkoja, varsinkin jos suota ei osteta vaan vuokrataan, sekä edellytetään, että jäsenet itse rakentavat tarvittavat turveladot.

Siellä missä kylällä ei ole omaa, tarkoitukseen sopivaa suota, vaan sen sijaan on lähellä niin suuri suo,

että se sopii koko pitäjän yhteisesti käytettäväksi, tarvitaan suurempia ja kalliimpia laitteita. Useampien kuntien tarvetta tyydyttävät tehdaslaitokset tarvitsevat jo hyvinkin monipuoliset koneistot ja laajat laitteet, jotka vaativat runsaasti pääomia.

Ennen perustamispuuhin ryhtymistä on laadittava kustannusarviot. Tarvittavien pääomien sekä kulutusmäärän perusteella päätetään sitten, miten suuri osuusmaksun ja lisämaksuvelvollisuuden tulee olla. Osuuksien luku määrätään sen mukaan, monelleko eläimelle tahdotaan sammalkuiviketta käyttää. Missä se vielä tarkemmin määrittää määrällä, pannaan osuusmaksun suuruus riippumaan siitä, montako kiloa kuiviketta jäsen haluaa käyttää joko päivää tai vuotta kohden. Tarvittavan käteisen pääoman tai luoton saamiseksi olisi kumminkin tärkeätä, että osuusmaksut yhdessä lisämaksuvelvollisuuden kanssa tarjoavat luotonantajalle riittävän vakuuden. Kun näistä määristä päätetään, tulee muistaa sovittaa ne sellaisiksi, että tarvittava pääoma saadaan kokoon kyllin ajoissa.

Sammalkuivikkeen valmistuskustannukset nousevat nykyään noin 10—20 penniin kilolta, riippuen m. m. siitä, onko kuivike puristettava paaleihin. Myyntihinta vaihtelee noin 20—30 penniin kilolta, jolloin osuuskunnat yleensä myyvät jäsenilleen halvemmalla kuin ulkoisille.

Vuonna 1924 oli Suomessa 215 kaupparekisteriin merkittyä sammalkuivikeosuuskuntaa, useimmat Turun ja Porin, Viipurin, Hämeen ja Vaasan lääneissä; todellisuudessa on kumminkin perustettujen ja toimivien osuuskuntien luku melkoista suurempi, niitä kun

jo alkaa olla useimmilla paikkakunnilla. Hyvin luultavaa on, että tämä osuuskuntamuoto tulee aivan yleiseksi kaikilla niillä seuduilla maassamme, missä tähän tarkoitukseen sopivia soita on olemassa.

3. Puhelinosuuskunnat.

Kokemus on meilläkin jo ehtinyt osoittaa, että puhelin on omansa mitä suurimmassa määrässä helpottamaan ja elähyttämään maalaiselämää. Puhelimia on hankittu maaseudulle joko osakeyhtiön, yhdistyksen tai osuuskunnan avulla, mutta kaikki nämä yritykset toimivat, mikäli tunnetaan, osuustoimintaperiaatteiden mukaan. Osuuskunta onkin erityisen sopiva tähän tarkoitukseen.

Puhelinosuuskunta voidaan perustaa ilman lisämaksuvelvollisuutta, jos jäsenet pystyvät maksamaan riittävän suuria *osuusmaksuja*. Tämän maksun suuruus riippuu perustajajäsenten luvusta ja sen johdon pituudesta, jolla osuuskunnan keskusasema aiotaan yhdistää läheisimpään suurempaan keskusasemaan, jonka kautta päästään muun maailman yhteyteen. Missä jäsenet eivät voi saada riittävää pääomaa kokoon osuusmaksuilla, on osuuskunnan jäsenten sitouduttava tarpeellisen suureen *lisämaksuvelvollisuuteen*.

Puhelinosuuskunnan hoito voidaan järjestää verratien yksinkertaiseksi. Hallitukseen ei tarvita enempää kuin 3 henkilöä, ja keskusaseaman hoitajaksi pystyy esim. paikkakunnan kestikievari, postineiti, joku leipurin tai ompelijatar, joille on suoritettava siitä vähäinen palkkio. Johdot voi hoitaa osuusneijerin koonnäkättäjä tai koulutetaan tähän toimeen joku

kylänseppä, kelloseppä tai muu koneisiin jossain määrin perehtynyt henkilö.

Puhelinosuuskuntia oli Suomessa vuonna 1924 kaupparekisterin mukaan 183, niistä enimmäkseen Turun ja Porin, Hämeen, Kuopion ja Vaasan läänineissä. Ne ovat yleensä menestyneet hyvin.

Tulevaisuudesta emme mitään tiedä, mutta osuustoimintaliikkeen historian ja sen tähänastisen kehityksen perusteella me voimme kyllä panna päämäärämme niin korkealle kuin toivomme sallivat. Osuustoimintaliike on totta totisesti rajattomasti kehittymismahdollisuuksien maa ja jääköön jokaisen yksityisen tehtäväksi halanaitella osuustoimintaliikkeen tulevaisuudenkuva seläiseksi, että se täyllää hänen rohkeimmatkin unelmansa.

Mitä pitemmälle osuustoimintaliike kehittyy, mitä voimakkaammaksi se tulee, sitä suuremmat mahdollisuudet on yhteistyöllä ja sitä enemmän yksityiset osuuskunnat ja ennen kaikkea keskusosuuskunnat täydentävät toistiaan.

HEINRICH KAUFMANN.

Saksan osuuskuntapöjen keskusliiton johtaja.

Osuuskunnassa me näemme mitä ihmeellisimmän, talouselämäämme ikäänkuin toisille perusteille rakentavan yhtymän. Osuuskunta haluaa toimia likeyrityksen tapaan ja taluttaa jäseniään kauppaan, mutta samalla se tahtoo saada voimansa veljellisestä hengestä, ja siten sen henkiset ja siveelliset perusteet ovat toiset kuin kapitalististen yhtiöiden. Osuustoimintaliike pyrkii ihmisten vaikutinten jalostamiseen, kansantaloudellisen järjestelmän uudistamiseen ja yhteiskunnallisen sairauden parantamiseen.

NEUDÖRFER.

Professori, Wien.

III.

Osuuskuntain yhtymät.

Kuten edellisestä on selvinnyt, ovat osuuskunnat etupäässä vähävaraisten liikeyrityksiä. Tästä syystä useimmat niistä ovat yksin toimiessaan heikkoja. Mutta vaikkapa toiset voisivatkin kehittyä taloudellisesti voimakkaiksi, käy niiden toiminta paikallisina yrityksinä useinkin hankalaksi, jos ne ovat muista erillään. Näistä syistä osuuskunnat ovat kaikissa maissa, joissa osuustoiminta on ehtinyt kehittyä huomattavamaksi, nähneet välttämättömäksi liittyä keskenään joko jonkin maakunnan tai koko maan käsittäviksi *yhtymiksi*, voidaksensa siten paremmin täyttää tarkoituksensa.

Ne yhtymät, joita Suomen osuuskunnat ovat keskenään muodostaneet, ovat pääasiallisesti kahta lajia, nimittäin osuustoiminnallisia *keskusliikkeitä* yhteistä liikkeenharjoittamista varten ja osuuskuntien *liittoja*, joiden tarkoituksena on osuustoiminta-aatteen ajaminen ja osuuskuntien etujen valvominen.

Osuuskunnan tehtävänä on poistaa taloudellista sortoa eikä vain harjoittaa edullista liikettä. Sen tulee luoda elämää, joka on elämisen arvoinen. Ajatella osuustoiminnallisesti on samaa kuin ajatella epätaloudellisesti.

W. BODE.
Saksalainen pappi.

A. Osuustoiminnalliset keskusliikkeet.

Johdanto: Mikä on osuustoiminnallinen keskusliike?

Eräs aikamme etevimpiä osuustoimintaperiaatteiden kehittäjiä, professori *Charles Gide*, on lausunut:

»On omituista, että henkilöt, jotka, kuulumalla paikalliseen osuuskuntaan, osoittavat ymmärtävänsä osuustoiminnan hyödyn, eivät kykene ymmärtämään yhteenliittymisen tuottamaa hyötyä toisessa asteessa (keskusliikkeissä). Meidän kauniit sanamme »yksi kaikkien puolesta» näyttään, kun tulee kysymyksen liittää osuuskunnat yhteen, vaihdettavan sanoihin »kukin erikseen». Meidän vastustajamme (kauppiaat), jotka ovat selvänäköisemmät kuin useimmat osuustoimintamiehet, ymmärtävät erinomaisesti keskusliikkeidemme merkityksen ja senvuoksi he juuri niitä vastaan kohdistavat hyökkäyksensä. Latinalainen sananlasku opettaa, että meidän tulee oppia vihollisiltamme — —.»

Paikalliset osuuskunnat pyrkivät yksityisvälittäjien sijaan asettamaan ostajain tai tuottajain palveluksessa olevat liikemiehet. Samoin pyrkivät osuustoiminnalliset keskus- eli tukkuliikkeet vapautumaan suuresta yksityisten tukkuliikkeiden asiamiesten ja kauppamatkustajien laumasta sekä myös itse tukkukauppiaista ja heidän muodostamastaan renkaista, jotka kaikki tavoittelivat voittoa, ja niiden sijaan asettamaan tarpeellisen määrän osuustoiminnallisten liikkeiden palkkaamia palvelijoita. Tällä tavoin paikalliset osuuskunnat pääsevät keskusliikkeidensä avulla ostamaan kellovillisia tavaroita suoraan tehtaista ja muilta tuottajilta tai ainakin heitä lähinnä olevilta ulkomaalaisilta

tukkuliikkeiltä, sekä toiselta puolen myymään tavaroita suoraan kuluttajille tai heidän järjestöilleen. Ja kyllin voimakkaiksi päästyään osuustoiminnalliset keskusliikkeet voivat itse ryhtyä perustamaan omia tehtaita, joissa valmistetaan juuri sellaisia tavaroita, ja juuri sen verran kuin niiden jäsenosuuskunnat tarvitsevat. On helposti ymmärrettävissä, että tällainen teollinen toiminta, joka on järjestetty kulutuksen tarpeiden mukaan, on kansantaloudellisesti järkipäisempi kuin sellainen, joka, kilpaillen toisten samalaisten kanssa, tavoittelee voittoa, mutta usein joutuu kilpailussa kärsimään tappiotakin. Ja esim. kapitalistien liikkeiden trusteja vastaan eivät kuluttajat voi suojata etujaan millään muulla tavoin kuin osuustoiminnan avulla. Tästä on Suomessa yhtenä vakuuttavana esimerkkinä S. O. K:n taistelu tulitikkuteollisuuden alalla maailman tulitikkustrustia vastaan.

Erityisen suurimerkitykselliseksi käy osuustoiminnallisten keskusliikkeiden toiminta, kun ne ryhtyvät tieteellisten tutkimusten ja kokeiden avulla kehittämään tuotantoa (esim. meillä juuston ja milkin valmistamista sekä siemenjalostusta), taikka rakentavat uusia laitteita ja ottavat käytäntöön uusia kehittyneitä menettelytapoja tavaran laadun parantamiseksi.

Tämän kaiken ohella keskusliikkeet harjoittavat tavallisesti myöskin suuriarvoista kasvattavaa ja valvovaa toimintaa. Tämä kohdistuu niinhyvin jäsenosuuskuntiin kuin myös näiden jäseniin.

Jäsenosuuskuntiin kohdistettu kasvattava ja valvova toiminta pyrkii etusijassa järkipäisen osuuskunnan hoidon ja kirjanpidon sekä tilintarkastuksen

aikaansaamiseen. Mutta tämän lisäksi on tarkoituksena niitä varten kasvattaa kunnollisia toimihenkilöitä, pitämällä erityisiä kursseja ja kouluja sekä julkaisemalla oppi- ja käsikirjoja sekä ammattiaikakauslehtiä. Sitäpaitsi keskusliikkeet antavat ohjeita sopivien rakennusten ja koneiden hankkimisessa ja muissa suorastaan teknillisissä asioissa.

Osuuskuntien jäseniinkin ulottuu osuustoiminnallisten keskusliikkeiden suoranainen vaikutus monessa muodossa. Keskusliikkeiden heitä varten julkaisemiin osuustoiminnallisiin aikakauslehtiin y. m. kirjoitetut kirjoitukset ja niiden heidän osuuskuntiansa kokouksiin lähettämät puhujat ovat omansa kohottamaan heissä osuustoimintasivistystä ja osuustoimintaharrastusta sekä monella alalla myös heidän ammattisivistystään ja ammattiharrastustaan, mutta tämän ohella myös heidän yleissivistystään ja heidän harrastustaan ottaa osaa yleisten asiain hoitoon.

Niinpä kokemus onkin selvästi osoittanut, että ne paikalliset osuuskunnat, jotka ovat lähtyneet jäseniksi keskusliikkeisiin, yleensä menestyvät sekä taloudellisesti että aatteellisesti paremmin kuin ne, jotka ovat jääneet niiden ulkopuolelle. Toiselta puolen on luonnollista, että keskusliikkeet eivät voi saavuttaa sanottavaa voimaa ja merkitystä, ennenkuin ne ovat saaneet suuremman määrän paikallisia osuuskuntia jäsenikseen sekä pitemmän aikaa nauttineet näiden uskollista kannatusta ja siten itse voimistuneet.

Osuustoiminnalliset keskusliikkeet ovat osuuskuntien perustamia ja omistamia. Ne ovat järjestömuodoltaan tavallisesti osuuskuntia, mutta väliin myöskin

Osuustolminnalliset keskusliikkeet v. 1923.

Keskusliikkeen nimi	Perustamisvuosi	Jäsenmäärä	Kontoreja ja myyntitoimistoja	Henkilökunta	Omat pääomat ja takuurahastot		Vuosi-myynti milj. mk	Vuosiyl-jäämä (+) tai tapp. (—) tuh. mk
					yhteensä tuh. mk	siitä takuu-rahastoja tuh. mk		
Osuuskassojen Keskushinara-hasto-Osakeyhtiö	1902	928	1	32	3 611	—	153.0 ¹⁾	+ 1 243
Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta r. l.	1904	464	13	1 572	34 237	2 202	517.3	+ 6 427
Keskusosuusliike Hankkija r. l.	1905	1 265 ²⁾	19	171	10 127	2 622	143.6	+ 540
Vainvientiösuusliike Valio r. l.	1905	338	6	314	11 484	486	350.1	+ 1 265
Keskusosuuskunta Lahor r. l.	1906	1 231 ³⁾	14	215	2 990	2 291	102.9	— 527
Osuustukkukauppa r. l.	1917	112	9	218	24 753	3 169	464.6	+ 6 347
Suomen Karjakeskuskunta r. l.	1918	14	4	192	1 550	640	61.0	+ 188
Keskuskunta Enigheten r. l. ...	1918	15	1	6	507	460	18.6	+ 25
Vientikunta Muna r. l.	1921	89	2	12	192	120	4.9	+ 4
Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.	1921	8 500 ⁴⁾	5	20	10 590	—	34.9	+ 1 009
Yhteensä		3 567 ⁵⁾	74	2 752	100 041	11 990	1 850.9	+17 048 — 527

¹⁾ Myönnetty luotto; ²⁾ siitä yksityisiä 275 ja ryhmäjäseniä 990; ³⁾ siitä yksityisiä 1 066 ja ryhmäjäseniä 165; ⁴⁾ siitä yksityisiä 8 048 ja ryhmäosakkaita 452; ⁵⁾ osuuskuntia ja muita ryhmäjäseniä.

1. Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta r. l.

Useimmissa maissa ovat osuuskaupat varemmin kuin muut osuuskunnat ryhtyneet perustamaan omia tukkuliikkeitä ja kehittäneet tätä keskitystä pisimmälle. Yhtenä syynä siihen on ollut se, että teollisuustyöväki useimmissa maissa on ollut osuuskauppojen jäsenkunnan enemmistönä ja että se yleensä on paremmin kuin maanviljelijät käsittänyt keskittymisen merkityksen.

Perusteellisten valmistelujen ja pitkäaikaisten neuvottelujen jälkeen perustettiin vuonna 1904 Suomen osuuskauppoja varten oma tukkuliike, nimellä Suomen Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r. l., joka nimi myöhemmin muutettiin *Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnaksi r. l.* ja joka useimmiten lyhennetään S. O. K:ksi.

S. O. K:n alku oli vallan heikko: perustajiksi ei uskaltanut ruveta enempää kuin 12 osuuskauppaa, sillä sitä vastaan harjoitettiin hajoittavaa agitatiota. S. O. K. toimi senvuoksi koko ensimmäisen vuotensa ainoastaan osuuskauppoja neuvovana ja tarkastavana laitoksena niiden vahvistamista ja kehittämistä varten, m. m. julkaisten kirjallisuutta ja tilikirjoja sekä aikakauslehteä Yhteishyvä. Vuonna 1905 se aloitti tavaraliikkeensä, joka alusta pitäen kehittyi odottamattoman suureksi. Sen jälkeen S. O. K. on kasvanut maamme suurimmaksi tukkuliikkeeksi alallaan.

S. O. K. on järjestetty seuraavalla tavalla: Liikkeen omistajiksi eli jäseniksi pääsevät vain luottokkykyiset osuuskaupat. Jäsenluku pysyi monta vuotta verraten pienenä. Vielä vuonna 1912 se oli vain 168.

Mutta sota-aikana se kasvoi huomattavasti, niin että se jo vuonna 1917 oli 442, huolimatta siitä, että sinä vuonna perustettiin toinen, Osuustukkukauppa r. l.-niminen keskusliike, johon liittyi melkoinen määrä osuuskauppoja. Vuonna 1924 oli S. O. K:n jäsenmäärä 461.

Osuusmaksu on 100 mk ja tulee osuuskauppojen ottaa yksi osuus kutakin 25:ttä omaa jäsentään kohden. *Lisämaksuvelvollisuus* on 300 mk kutakin osuutta kohden.

S. O. K. myy tavaroita päivänhintoihin. Liikkeen tuottama ylijäämä on sääntöjen mukaan käytettävä seuraavalla tavalla: Vähintään $\frac{3}{4}$ siirretään vararahastoon, kunnes tämä on noussut 15 %:iin edellisen vuoden myyntimäärästä; sen jälkeen vähintään $\frac{1}{4}$. Jäljellä olevasta ylijäämän osasta maksetaan korkeintaan 6 % osuuspääomalle. Jos vielä jää ylijäämää, voidaan se siirtää n. s. käyttörahastoon, jonka varoja saatetaan käyttää osuustoiminnan tai muiden yleishyödyllisten tarkoitusten edistämiseksi. Tähän saakka on suurin osa ylijäämästä käytetty vara- y. m. rahastojen kartuttamiseen, niin että vararahasto vuoden 1924 alussa oli yli 29 milj. mk. Tästä jäsenosuskuntain itsensähillitsemisestä on ollut seurauksena S. O. K:n menestyminen ja koko osuuskauppaliikkeen vahvistuminen. Osuustoiminnalliseen valistustyöhön on myös käytetty suuria rahamääriä, viime aikoina satoja tuhansia markkoja vuosittain. Niinikään S. O. K. vuosittain avustaa yleishyödyllisiä laitoksia ja yrityksiä lahjoituksilla sekä ylläpitää itse Suomen vapaussodan jälkeen kahta sotaorpojen lastenkotia.

S. O. K:ta johtaa 15-henkinen hallintoneuvosto ja tämän asettama johtokunta, johon kuuluu 5 jäsentä.

Osuuskunnankokouksissa on kullakin jäsenosuuskunnalla tämän jäsenmäärään katsomatta 1 ääni.

S. O. K:n *pääkonttori* on Helsingissä. Sen hoito on jaettu seuraaville osastoille: jolitoikunnan sihteeristö, lakiasiainosasto, kirjanpito-osasto, kassaosasto, talousosasto, kirjenvaihto-osasto, siirtomaantavaraosasto, ruokatavaraosasto, rautatavaraosasto, teollisuus- ja lyhyttavaraosasto, kuljetus- ja vakuutusosasto, luotto- ja tilasto-osasto, tuotantolaitosten osasto, rakennusosasto, laboratorio ja neuvontatoimisto.

Tavarain myyntiä varten on S. O. K:lla seuraavat 14 paikalliskonttoria tai tavaratoimistoa eri osissa Suomessa: Helsingissä, Turussa, Maarianhaminassa, Porissa, Raumalla, Tampereella, Kotkassa, Viipurissa, Joensuussa, Kuopiossa, Jyväskylässä, Vaasassa, Kokkolassa ja Oulussa.

S. O. K:n myyntimäärän arvosta, joka vuonna 1924 nousi 630 milj. markkaan, oli teollisuus- ja lyhyttavaroita 177.8 milj. mk, siirtomaantavaroita 294.4 milj. mk, rautatavaroita 91.3 milj. mk, ruokatavaroita 43.2 milj. mk ja muita tavaroita 23.6 milj. mk.

Vuonna 1914 S. O. K. ryhtyi harjoittamaan myöskin tavarain *tuotantoa* ja tämä toiminnanhaara on sen jälkeen laajentunut yhä useammalle alalle. S. O. K:lla on kaksi tuotantokeskustaa, toinen Helsingissä, toinen Vaajakoskella lähellä Jyväskylää. Helsingissä toimivat: *neulomo* ja *trikootehdas*, hedelmien, mausteiden ja kotivärjäysaineiden *pakkaamo*, *sikuritehdas*, *kahvipaahtimo*, *teknokemiallinen tehdas*, *ompeulanka-tehdas* ja *konepaja*. Vaajakoskella toimivat: *tulitikki*-, *hurja*-, *paperin*- ja *puunjalostus*- sekä *makeistehdas*, *marjanjalostus*- ja *sahalaitos* ynnä *kotitarvemylly*. Teh-

daslaitoksista on erikoisesti mainittava tulitikkutehdas, joka on alallaan Suomen toiseksi suurin. Sen tuotteiden myynti kohosi vuonna 1924 18.6 milj. markkaan, mistä viennin osalle tuli 11.1 milj. mk. Tehneiden käyttövoimana on Vaajakoskella sähkö, jota varten on rakennettu *vesivoima-asema*. — Näiden tuotantolaitosten lisäksi S. O. K:lla on vielä *tiilit tehdas* Jämsässä sekä *vesirinkeli- ja makaronitehdas* Viipurissa. Tuotantolaitosten valmistusarvo vuonna 1924 oli 46.3 milj. mk.

Erityistä mainitsemista ansaitsee S. O. K:n *neuvontatoimisto* sangen laajan ja monipuolisen toimintansa vuoksi. Tämä toimisto harjoittaa osuuskauppaaatteen levittämistyötä, jäsenosuuskauppojen säästökassaliikkeen valvontaa ja toimihenkilöiden paikannvälitystä sekä yhdessä luotto- ja tilasto-osaston kanssa osuuskauppojen tilien ja liikkeenhoidon tarkastusta. Lisäksi tämän toimiston alainen on S. O. K:n *osuuskauppakoulu*, joka toimii kaksivuotisena, suomen- ja ruotsinkielisenä, ja valmistaa tietopuolisesti osuuskauppojen liikkeenhoitajia ja muita osuuskauppojen toimihenkilöitä sekä lyhyemmillä syksyisin pidettävillä osuuskauppakursseilla antaa opetusta niille osuuskauppojen toimihenkilöille, joilla ei ole tilaisuutta käydä osuuskauppakoulussa. Nuorille, osuuskauppalalle aikoville henkilöille toimisto järjestää hyvin hoidettuihin osuuskauppoihin käytännöllistietopuolisia harjoittelukursseja sekä kesäisin toimihenkilöiden valistus- ja virkistystilaisuuksia, kesäviikkoja. Edelleen se hoitaa S. O. K:n verraten suurta *kustannusliikettä*, julkaisten, paitsi alaansa kuuluvaa kirjal-

lisuutta, m. m. viikkolehtiä *Yhteishyvä* (levikki vuonna 1925 105 000 kpl.) ja *Samarbete* (levikki 19 000 kpl.) sekä aikakauslehteä *Osuuskauppalehti* (levikki 4 000 kpl.) ynnä myöskin *Osuuskauppaväen Kalenteria* (painos 72 000 kpl.) ja *Kooperatörernas Kalenderia* (painos 10 000 kpl.). Vielä neuvontatoimisto harjoittaa konttoritarpeiden ja -koneiden sekä paperitavaroiden ja koulutarpeiden kauppaa.

S. O. K:n kehitys vv. 1905—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä (osuuskauppoja)	Siivokontto- ja varasto- toimistot	Henkilökunta ja työväestö	Omat pääomat ja takuu- rahasto		Vuosi- myynti Smk	Vuosi- yli jäämä Smk
				yh- teensä Smk	sitä ta- kuuta- hastoa Smk		
1905	27	1	16	127 000	84 000	1 004 000	17 000
1906	57	4	24	284 000	164 000	4 037 000	55 000
1910	139	7	81	1 146 000	391 000	13 610 000	165 000
1914	244	10	142	2 873 000	769 000	24 286 000	577 000
1918	494	12	954	12 034 000	1 452 000	107 716 000	3 616 000
				2 082 000	251 000	18 636 000	626 000
1922	470	13	1 281	28 454 000	2 153 000	416 599 000	5 456 000
				2 334 000	177 000	34 175 000	448 000
1923	464	13	1 572	34 237 000	2 202 000	517 308 000	6 427 000
				3 127 000	201 000	472 3 009	587 000
1924	461	14	1 436	—	—	630 320 000	—
						57 616 000	

Osuustoiminnan periaatteet ovat kansanvaltaisia sen parhaassa merkityksessä, kansanvaltaisempia kuin minkään muun järjestelmän periaatteet. Se asettaa köyhän ja varakkaan, alhaisen ja ylhäisen samaan tasa-arvoiseen asemaan tavalla, jota ei mikään muu yhteiskunnallinen yhtymämuoto voi.

FINLAY.

Irlantilainen pappi.

2. Osuustukkukauppa r. l.

Ne osuuskauppaliiknessä syntyneet sisäiset erimielsyydet, joista jo aikaisemmin on mainittu, johtivat vuonna 1916 osuuskauppaliikkeen kahtiajakoon. Joulukuulla vuonna 1917 päätti 94 osuuskauppaa perustaa oman kaupallisen keskusliikkeen, *●suustukkukaupan r. l.*, jota jokapäiväisessä puhcessa kutsutaan OTK:ksi. Sääntöjen mukaan pääsevät OTK:n jäseniksi vain luottokykyiset, osuustoimintaperiaatteita noudattavat osuuskaupat, joiden tulee kuulua jäsenenä vuonna 1916 perustettuun *Kulutusosuuskuntien Keskusliittoon* (ks. siv. 129). *●suusmaksu* on 250 markkaa kutakin osuuskaupan 25 jäsentä kohden ja *lisämaksuvollisuus* 500 markkaa osuutta kohden.

OTK myy tavaroita päivänhintoihin ja ainoastaan jäsenosuuskaupoilleen. Liikkeen tuottamasta ylijäämästä siirretään vähintään $\frac{3}{4}$ vararahastoon, kunnes se nousee 10 %:iin kuluneen vuoden myynnistä, ja sen jälkeen vähintään $\frac{1}{4}$. Jäljellä olevasta ylijäämästä maksetaan osuuspääomalle korkeintaan 6 %:n korko. Jos vielä jää ylijäämää, voidaan se siirtää käyttörahastoon, jakaa ostoylijäämänä taikka käyttää yleishyödyllisiin tai kulutusosuustoiminnallisiin tarkoituksiin. Tähän asti on koko ylijäämä siirretty vararahastoon ja siten kerätty OTK:lle lyhyessä ajassa huomattavat rahastot.

OTK:ta johtaa 12-henkinen hallintoneuvosto ja sen valitsema 5-jäseninen johtokunta. Osuuskunnan kokouksissa on kullakin jäsenosuuskunnalla 1 ääni kultakin jäsenmääränsä alkavalta 200-luvulta.

OTK:n pääkonttori on Helsingissä. Tavarain myynti

tapahtuu myyntitoimistojen kautta, joita OTK:lla vuonna 1924 oli 8, nimittäin Helsingissä, Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella, Turussa, Vaasassa ja Viipurissa.

Tuotantoa OTK ei ole vielä ryhtynyt sanottavammin harjoittamaan. Sillä on kumminkin Jämskessä myllylaitos sekä Pohjanlahden rannikolla 4 kalan-suolaamoa.

OTK toimii valtioneuvoston määräämänä jäsenosuuskauppojen säästökassain tarkastajana. Neuvonta- ja valistustyötä sekä tilintarkastusta hoitaa sensijaan Kulutusosuuskuntien Keskusliitto.

OTK:n kehitys vv. 1918—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä	Myyntitoimistoja	Henkilökunta	Omat pääomat ja takuurahasto		Vuosi- myynti	Vuosi- yli jäämä
				yhteensä	siitä takuu- rahastoa		
				Smk	Smk	Smk	Smk
1918	98	—	19	3 451 000 597 000	2 151 000 372 000	14375 000 2 487 000	259000 45000
1922	112	8	137	18714 000 1535 000	3 143 000 258 000	318401 000 26120 000	5 244 000 430 000
1923	112	8	218	24753 000 2 261 000	3 169 000 289 000	464607 000 42430 000	6 347 000 580000
1924	112	8	282	—	—	550393 000 50 310 000	—

3. Keskusosuusliike Hankkija r. l.

●suustoiminnallisen maataloustarvike- ja maataloustuotekaupan menestyminen edellyttää, että se keskitetään ostajien omaan osuustoiminnallisesti järjestettyyn ja johdettuun tukkuliikkeeseen. Jos tällaista laitosta ei ole, tulee yhteistoiminnan menestyminen, varsinkin tavarain laatuun, mutta usimmiten myös hinnan halpuutteen nähden kokonaan riippumaan sattumasta. Missään tapauksessa ei yhteistoiminta ilman omaa keskusliikettä voi kehittyä ensi alkeita pitemmälle, eivätkä maanviljelijät liiketoimissaan voi milloinkaan vapautua välikäsistä, enemmän kuin kauppamaailman vallanalaisuudestaan. ●man keskusliikkeensä avulla maanviljelijät saattavat sitäpaitsi helpoimmin saada parannuksia ja etuja tulli-, liikenne- y. m. oloissa. Lisäksi tulee vielä, että maanviljelijäin oma keskusliike tasoittaa yksityisten tukkuliikkeiden hintoja ja vaikuttaa »kaupan omanatuntona» tavarain yleisen laadun parantamiseksi.

Kun maanviljelijäin yhteisostot meillä jo osuustoimintaliikkeen ensimmäisinä vuosina tulivat veraten yleisiksi, pidettiin osuustoiminnallisen keskusliikkeen aikaansaamista välttämättömän tarpeellisenä. Meillä oli silloin kumminkin vain harvoja maanviljelijäin osuuskuntia. Senvuoksi toivoi Pellervo-Seura, että Etelä-Suomen ruotsalaisten suurviljelijäin vuonna 1897 perustama Suomen Maanviljelijäin Kulutusyhdistys Labor¹⁾ olisi saatu muodostu-

¹⁾ Sittenkuin Hankkija oli perustettu (1905), muutti Labor sääntönsä keskusliikkeiden mukaisiksi ja nimensäkin Keskusosuuskunta Laboriksi. Tästä huolimatta se edelleenkin on etupäässä yksityisten ruotsalaisten suurviljelijäin osuuskunta. Se myy nyttemmin myöskin maakauppiaille.

maan yleiseksi keskusliikkeeksi. Kun tämä toivo ei toteutunut, perustettiin vuonna 1901 väliaikaisesti Pellervon Välitysliike, joka välitti maataloustarvikkeiden kauppaa osuuskuntien ja tukkuliikkeiden tai tehtaiden välillä. Kolme vuotta sen jälkeen olivat olot sen verran kehittyneet, että Välitysliikkeen sijaan saattoi vuonna 1905 astua pääomalla ja omilla tavara-varastoilla varustettu maanviljelijäin paikallisten osuuskuntien omistama *Keskusosuusliike Hankkija r. l.*

Hankkijan varsinaisena tehtävänä on toimittaa laadultaan kunnollisia maataloustarvikkeita (s. o. lannoitusaineita, siemeniä, rehuaineita, koneita y. m. s. tavaroita) jäsenosuuskuntiensa välityksellä Suomen maanviljelijöille sekä myydä maanviljelijäin maataloustuotteita.

Hankkija ei ainoastaan harjoita siemenkauppaa, vaan se on tämän ohella ryhtynyt Suomen maanviljelykselle erikoisen suuriarvoiseen työhön, hyvien ja oloihimme sopivien kotimaisten viljelyskasvilaatujen kehittämiseen ja niiden siemenviljelysten järjestämiseen ja johtamiseen. Sitä varten perustettiin vuonna 1913 oma *kasvinjalostuslaitos* ja *koeasema* ja niitä varten ostettiin vuonna 1916 oma maatila »Tammisto» Helsingin läheltä. Tammistossa suoritetaan tieteellisesti pätevää kokeilu-, tarkastus- ja jalostustyötä, jolla jo on saavutettu arvokkaita tuloksia. Sitäpaitsi siellä koeviljellään kaikki Hankkijan kaupaksipitämät siemenet. Siemenkauppaansa varten Hankkija on rakentanut Tampereelle suuren 5-kerroksisen *siemenkeskuksen*, jonne siemenet kerätään puhdistettaviksi ja lajiteltaviksi, ennenkuin ne myy-

dään. Se on maassamme ainutlaatuinen erilaisine koneineen sekä siementavarain pesu- ja kuivauslaitteineen.

Niinikään on Hankkijan *koneosasto* ollut maamme maataloudelle suurimerkityksellinen. Se ei ole ainoastaan hankkinut maanviljelijöille sellaisia *yksityisiä koneita* kuin äkeitä, korjuukoneita, puima- ja voimakoneita, traktoreita j. n. e., vaan tämän lisäksi myös sekä yksityisille maanviljelijöille että heidän osuuskunnilleen kokonaisia *koneistoja*, kuten meijeri-, mylly-, saha-, sammalkuivike- y. m. s. laitoksia varten, ja lisäksi vesijohtolaitoksia, tuulimoottoreita j. n. e.

Koneosastosta erotettiin vuonna 1916 erityinen *sähköosasto*, joka ryhtyi maaseutua sähköistämään ja on jo rakentanut useita kymmeniä vesi- ja höyryvoimaseimia, lähes 1 000 muuntaja-asemaa ja lähes 3 000 km sähköjohtolinjoja.

Hankkija toimii kotimaisten maataloustuotteiden menekin edistämiseksi *harjoittamalla vilja- ja korsirehukauppaa*. Kotimaisen viljan menekin helpottamiseksi Hankkija on rakentanut oman *myllylaitoksen* Tampereelle.

Näistä lyhyistä viittauksista havaittaneen, että Hankkija siis ei ole mikään tavallinen tukkuliike alallaan, vaan suorittaa suuriarvoista sivistystyötä.

Hankkija perusti lisäksi vuonna 1916 erityisen *neuvontaosaston*, jonka tärkeimpänä tehtävänä on harrastuksen herättäminen osuustoiminnalliseen maataloustarvikekauppaan, paikallisen keskittymisen edistäminen ja maataloustarvikekauppaa harjoittavien osuuskuntien avustaminen ammattitaitoisten toimihenkilöiden kasvattamisessa ja hankkimisessa. Neuvontaosas-

toa avustavat tässä työssä sen kanssa yhtäikaa perustetut piirineuvostot, luvultaan kymmenen, sekä muut Hankkijan osastot ja sivukonttorit. Neuvontaosaston tärkein tehtävä on sen harjoittama opetustyö maatalouskauppaan perehtyneiden ammattihenkilöiden kasvattamiseksi. Tietopuolista opetusta varten järjestetään osaksi yksikuukautisia, osaksi muutaman päivän kestäviä maataloustarvikekauppakursseja.

Hankkijan *jäseniksi* voivat päästä: 1) osuuskunnat, ja 2) yksityiset maanviljelijät; viimeksi mainittuja ei kuitenkaan saa olla enempää kuin neljäsosa koko jäsenmäärästä, eivätkä hekään saa Hankkijalta ostaa muuta kuin omiksi ja alustalaistensa tarpeiksi. Viime vuosina ei ole enää otettu uusia yksityishenkilöitä jäseniksi.

Vuonna 1924 oli Hankkijan jäseninä 361 osuuskauppaa, 348 osuuskassaa, 192 osuusmeijeriä, 96 muuta järjestöä sekä 270 yksityistä henkilöä.

Hankkijan *osuusmaksu* on 100 markkaa; osuuksia tulee jäsenten ottaa sen mukaan, kuinka paljon he säännöllisesti ostavat. *Lisämaksuvelvollisuus* on 400 markkaa osuutta kohden. Vuosilyläämästä on siirrettävä vähintään 60 % vararahastoon, kunnes se on noussut 25 milj. markkaan, ja 10 % käyttörahastoon; loppuyliläämästä maksetaan korkeintaan 6 %:n korko osuuspääomalle.

Hankkijan asioita hoitaa 9-miehinen hallintoneuvosto ja tämän asettama 5-miehinen johtokunta.

Hankkijan pääkonttori on Helsingissä ja sivukonttoreja sillä on Helsingissä, Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Porissa, Tampereella, Turussa, Vaasassa ja Viipurissa sekä niiden lisäksi myyntitoinnistoja useissa tärkeissä liikennekeskuksissa.

Hankkijan kehitys vv. 1905—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä		Henkilökunta Sivukontoreja ja myyntitoimistoja	Omat pääomat ja takuurahasto		Vuosi- myynti Smk	Vuosi- yli jäämä Smk
	kaikkiaan	siitä yksityisiä		yhteensä Smk	siitä takuu- rahastoa Smk		
1905	67	—	10	34 000	27 000	727 000	10 000
1906	97	—	11	62 000	39 000	1 477 000	6 000
1910	358	122	3 35	260 000	163 000	3 589 000	16 000
1914	832	271	5 78	749 000	410 000	7 023 000	116 000
1918	1 240	302	11 248	7 406 000	918 000	78 318 000	2 121 000
				1 281 000	159 000	13 550 000	367 000
1922	1 305	286	17 171	9 396 000	2 416 000	134 436 000	— 1 924 000
				771 000	198 000	11 028 000	— 158 000
1923	1 265	275	18 171	10 127 000	2 622 000	143 606 000	540 000
				923 000	239 000	13 115 000	49 000
1924	1 267	270	19 176	—	—	192 618 000	—
						17 607 000	

4. Vainvientiösuusliike Valio r. l.

Vainvientiösuusliike Valio r. l. perustettiin heinäkuussa vuonna 1905 ja se aloitti toimintansa saman vuoden joulukuulla, mutta varsinaisesti vasta vuoden 1906 alussa. Kehitys oli niin nopea, että Valio pitkän aikaa on ollut Suomen, jopa Pohjoismaiden suurin vainvientiäliike ja tätä nykyä sillä on maassamme määräävä asema meijerituotteiden kaupan alalla. Se vie ulkomaille noin 87 ⁰/₁₀₀ Suomen koko vainvientiä määräst.

Aluksi Valio oli yksinomaan vainvientiäliike, kuten nimikin osoittaa. Sen ensimmäisenä pyrkimyksenä oli

tehdä voikauppamme rehelliseksi sekä säästää karjanomistajille sen tuottaman ylijäämän.

Mutta vuonna 1909 olivat olot kehittyneet sellaisiksi, että Valion täytyi ruveta järjestämään myöskin kotimaista voikauppaa. Siinä tarkoituksessa on perustettu sivuliikkeitä Helsinkiin, Turkuun, Viipuriin, Tampereelle ja Ouluun.

Varsinaisen pääalansa, voikaupan, ohella Valio on ryhtynyt harjoittamaan juustokauppaa vuodesta 1910, maito- ja kermakauppaa vuodesta 1913, makkikauppaa vuodesta 1921 sekä maitosokerikauppaa vuodesta 1922 lähtien.

Ulkomaankauppaansa varten on Valiolla konttori Helsingissä sekä asiamiehiä Tukholmassa, Kristianissa, Berliinissä, Antwerpenissä ja Amsterdamissa. Ennen sotaa sillä oli sivukonttori Pietarissakin.

Liiketoimintansa ohella Valio toimii maamme *meijerituotteiden laadun* kohottamiseksi. Ensiksikin se maksaa meijereille tavaran *laadun* mukaan. Tällainen laatumaksutapa on mitä oikeudenmukaisin ja osuustoiminnallisessa liikkeessä käytännöllisestikin ainoa mahdollinen. Toiselta puolen se on myöskin omansa kannustamaan meijerien toimihenkilöitä mitä suurimpaan huolellisuuteen työssään sekä innostamaan heitä kehittämään itseänsä ammattissaan niin taitaviksi kuin mahdollista. Lisäksi Valio on toimeenpannut n. s. *voinarvostelukurseja*, joilla Valion jäsenmeijerien edustajia on perehdytetty haitallisimpiin voinvikoihin, niiden syihin sekä keinoihin niiden poistamiseksi. Näillä kursseilla ovat Suomen tärkeimmät ammattimiehet pitäneet esitelmiä meijerialouden ja

osuustoiminnan eri aloilta. Jäsenmeijerien toimihenkilöiden ammattitaitoa on Valion puolelta pyritty kehittämään myöskin antamalla *apurahoja meijeriköille ja isännöitsijöille* opintomatkojen tekemiseksi kotimaahan ja ulkomaille sekä toimittamalla heille ammattialaa käsittelevää kirjallisuutta. Vuonna 1915 ryhdyttiin julkaisemaan erityistä *meijeriteknillistä oppikirjasarjaa*, jotapaitsi Valion puolelta on avustettu muidenkin meijeriteknillisten teosten julkaisemista. Valio julkaisee myös meijerihenkilökunnan ammattilehtä *Karjantuote* (levikki 2 100 kpl.) sekä vuodesta 1925 lähtien karjanomistajien ammattilehtä *Karjatalous* (levikki 21 000 kpl.). Vähäarvoiseksi ei niinkään ole laskettava sitä neuvontatyötä, jota Valion konsulentit ovat suorittaneet käynnällään meijereissä, toimissaan palkintotuomareina ja esitelmänpitäjinä meijeriliittojen pyttynäyttelyissä sekä opettajina yleisillä osuustoimintakursseilla. Meijeriteknillisen neuvontatyön tehostamiseksi ja sen saattamiseksi yhdenmukaiseksi perustettiin vuonna 1920 *neuvontaosasto*, jolla on palveluksessaan ammattitaitoinen neuvoja jokaisessa meijeriliiton piirissä. Vuonna 1923 alkoi Helsingissä Valion oma *maidotalousopisto*, jossa on valmistettu ja edelleen kehitetty meijerikköjiä. Sitäpaitsi on pidetty useita 2—3-viikkoisia luentokursseja meijerien juustomestareille ja isännöitsijöille.

Meijeriteknikan edistämistä varten Valio on perustanut vuonna 1917 oman *bakteriologis-kemiallisen laboratorion* Helsinkiin. Sen tehtävänä on suorittaa sekä tarkastuksia että sellaisia tutkimuksia, jotka voivat kehittää Suomen meijerituotteiden jalostamista.

Edelleen Valio harjoittaa rakennusosastonsa avulla

rakennusteknillistä neuvontatyötä, laatien meijerien pürustuksia kustannusarvioineen ja työselityksineen.

Erityisen suuriarvoinen on maamme maataloudelle ollut Valion työ *juustotöteollisuuden* kehittämiseksi. Vuoteen 1912 saakka ei Suomen osuusmeijercissä juuri lainkaan tunnettu juustonvalmistusta, huolimatta siitä, että sen avulla karjanomistajat saattavat entistä paremmin käyttää hyväkseen kuorittua maitoa sekä siten saada paljon parempia tuloksia kuin pelkällä voinvalmistuksella. Senvuoksi Valio ryhtyi toimenpiteisiin suomalaisten juustomestarien kasvattamiseksi osuusmeijerien tarvetta varten. Vuodesta 1912 lähtien se on järjestänyt ja ylläpitänyt 4 osuusmeijerissä *harjoittelulaitoksia* sveitsinjuuston teon opettamista varten ja yhdessä osuusmeijerissä harjoittelulaitosta gouda-, edamer- y. m. puoliliHAVAN juuston teon opettamista varten. Kun ammattitaitoisen meijeriväen saanti on siten käynyt mahdolliseksi, on juustonvalmistus nopeasti levinnyt osuusmeijerien keskuuteen ja Suomen juuston laatu tullut niin hyväksi, että se on menestyksellisesti kilpaillut maailmanmarkkinoilla.

Tähän tulokseen on osaltansa tuntuvasti myötävaikuttanut se, että Valio on rakentanut Helsinkiin ja Viipuriin ajanmukaisia *jäähdytysmakasiineja*, joihin se voi sijoittaa jäsenmeijeriensä tuotteita säilymään kauppaa varten varsinkin lämpiminä vuodenaikoina.

Maidonmyyntinsä järjestämiseksi Valio on ollut pakotettu rakentamaan suurenmoisia *omia meijereitä* sellaisiin liikekeskuksiin kuin Helsinkiin, Turkuun, Viipuriin ja Tampereelle. Näissä myytävä

maito jäähdytetään ja puhdistetaan ja myynnistä ylijääpä maito valmistetaan muiksi meijerituotteiksi. Helsingin meijerin yhteyteen on Valio rakentanut muitakin tuotantolaitoksia: malkki- ja maitosokeritehtaat.

Tämän kaiken lisäksi Valio on tuntuvasti tukenut sitä toimintaa *meijerien kirjanpidon ja taloudenhoidon* edistämiseksi ja niiden tilien tarkastamiseksi, jota varemmin ovat suorittaneet Pellervo-Seura ja osuusmeijeriliitot. Vuoden 1922 alusta lähtien on Valio ottanut pääasiassa huostaansa Pellervo-Seuran siihenastisen työn tällä alalla.

Valion *jäseniksi* pääsevät kaikki osuusmeijerit ja hallintoneuvoston suostumuksella myös sellaiset yhtiömeijerit, joissa noudatetaan osuustoimintaperiaatteita.

Osuusmaksu on 100 mk ja *lisämaksuvelvollisuus* 500 mk osuutta kohden. Osuuksia tulee meijerin ottaa valmistusmääränsä mukaan. Jäsen on velvollinen myymään kaikki oman paikkakuntansa ulkopuolelle liikenevät meijerituotteensa Valiolle. Ylijäämästä jaetaan, sittenkuin rahastoihin on siirretty tarpeelliset määrät, enintään 6 % osuus pääomalle ja loput vain sekä muiden meijerituotteiden lähettäjiille sen yhteenlasketun rahamäärän mukaan, mikä kunkin lähettämistä tuotteista on tilivuoden kuluessa maksettu.

Valion asioita hoitaa 10-miehinen, jäsenmeijerien edustajien valitsema hallintoneuvosto, sekä hallintoneuvoston asettama 3-miehinen johtokunta.

Valion pääkonttori, joka vuoteen 1921 saakka oli Hangossa, on vuodesta 1922 lähtien Helsingissä; sen ohella sillä on edellä jo mainitut sivukonttorit.

Valion kehitys vv. 1906—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä (miehiä)	Sivukonttorija	Henkilökunta	Omat pääomat ja takuurahasto		Vuosimyyni Smk	Vuosilyijäämä Smk	Valion vienti %:issa koko maan voim- vientiä
				Yhteensä Smk	siltä takuu- rahastoa Smk			
1906	80	—	8	154 000	125 000	7 491 000	115 000	20.9
1910	157	2	24	348 000	215 000	13 310 000	139 000	48.5
1914	232	4	64	965 000	500 000	23 558 000	544 000	81.4
1918	284	4	248	2 398 000	444 000	64 550 000	815 000	—
				415 000	77 000	11 168 000	141 000	
1922	324	4	291	10 829 000	479 000	404 886 000	1 710 000	76.0
				888 000	390 000	33 215 000	140 000	
1923	338	5	314	11 484 000	486 000	350 093 000	1 265 000	86.4
				1 049 000	44 000	31 972 000	116 000	
1924	362	6	249	—	—	440 000 000	—	89.3
						40 219 000		

5. Suomen Karjakeskuskunta r. l.

Karjanmyyntiosuuskunnat ovat maassamme syntyneet ja toimineet aluksi ilman yhtenäistä suunnitelmaa ja johtoa. Niiden lukumäärän lisääntyessä on yhteistoiminta osuuskuntien kesken käynyt kuitenkin yhä välttämättömämmäksi. Oltuaan ensin tilapäisten sopimusten varassa se johti sodan aikana aatteellisen keskusjärjestön perustamiseen. Vuonna 1918 havaittiin, että myös taloudellinen yhteistoiminta eri osuuskuntien välillä oli välttämätön, ja niin perustettiin *Suomen Karjakeskuskunta r. l.*, joka aloitti toimintansa seuraavan vuoden alusta.

Karjakeskuskuntaan ovat liittyneet kaikki suomen-

kieliset karjanmyyntiosuuskunnat. Tällä liittymisellä ne ovat tahtoneet välttää keskinäisen kilpailun syntymistä sekä kotimaan että ulkomaiden markkinoilla. Samalla on Karjakeskuskunnan tehtävänä ollut jäsentensä sekä teknillisen että aatteellisen toiminnan kehittäminen.

Tarkoituksensa toteuttamiseksi Karjakeskuskunta on maamme suurimpiin kulutuskeskuksiin, Helsinkiin ja Viipuriin, perustanut tukkuliikkeitä jäsenosuuskuntain lähettämän lihan sijoittamiseksi. Tukku-myynnin tucksi on hankittu omat paikkakunnillaan suurimmat makkara- ja leikkeleliikkeet sekä lihan ja lihatuotteiden vähittäismyymälät.

Paitsi kotimaiseen kauppaan Karjakeskuskunta on kiinnittänyt huomiota myöskin vientiin ulkomaille. Etupäässä se on järjestänyt eläinten ja lihan vientiä Pohjois-Ruotsiin, jota varten se on Tornioon rakentanut täysin ajanmukaisen *vientiteurastamon*.

Palkkaamalla mahdollisimman päteviä ammatteimiehiä ja toimimalla teurastamojen ja jäähdyyttämöjen aikaansaamiseksi on Karjakeskuskunta koettanut edistää lihan teknillistä käsittelyä ja kauppaa.

Karjakeskuskunnan jäseniksi voivat vuonna 1923 uusittujen sääntöjen mukaan päästä kaikki karjataloustuotteiden kauppaa harjoittavat osuuskunnat, joiden jäseninä on karjanomistajia tai heidän muodostamiaan osuuskuntia, siis karjanmyyntiosuuskuntain ohella myös osuusmeijerit, maidonmyyntiosuuskunnat j. n. c. Vuonna 1924 liittyikin Karjakeskuskuntaan useita osuusmeijereitä, niin että sen jäsenistön muodostivat sanotun vuoden lopussa 13 karjanmyyntiosuuskuntaa, 12 osuusmeijeriä ja 1 osuus-

kauppa, nimittäin Keski-Pohjanmaan Osuuskauppa r. l., johon Keski-Pohjanmaan karjanmyyntiosuuskunta r. l. yhtyi vuonna 1921.

Karjakeskuskunnan *osuusmaksu* on 2 000 mk ja *lisämaksuvelvollisuus* 5 000 mk kutakin osuutta kohden. Vuosiylijäämä jaetaan seuraavalla tavalla: Vähintään 25 % siirretään vararahastoon ja vähintään 25 % käyttörahastoon; 6 % suoritetaan osinkona osuuspääomalle; jäljellä oleva osa jaetaan jäsenten kesken sen mukaan, missä määrin ne ovat liikettä käyttäneet.

Liikettä hoitaa 6-henkinen hallintoneuvosto ja tämän valitsema johtokunta, johon kuuluu toimitusjohtaja ja 2 valtuutettua.

Karjakeskuskunnan r. l. kehitys vv. 1919—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä (osuuskuntia)	Sivukonttoreja	Makkaratehtaita	Myyntilöitä	Henkilökunta	Omat pääomat ja takuurahasto		Vuosi- myynti	Vuosi- yli- jäämä
						yhteensä Smk	siitä takuu- rahastoa Smk		
1919	14	1	1	5	60	1 133 000 189 000	705 000 118 000	13 075 000 2 186 000	157 000 26 000
1922	14	2	3	14	150	1 295 000 106 000	575 000 47 000	45 000 000 3 692 000	142 000 12 000
1923	14	3	3	18	192	1 550 000 142 000	640 000 58 000	61 000 000 5 571 000	188 000 17 000
1924	26	3	3	20	200	—	—	65 102 000 5 951 000	—

6. Vientikunta Muna r. l.

Munanmyyntiosuuskunnat myivät keräämänsä munat aikaisemmin eri ostajille, kuten kaupunkien ravintoloille, leipurille ja kauppiaille sekä maaseudun kauppiaille ja kiertäville munienvälittäjille. Myöhemmin Voinvientiosuusliike Valio osti niiltä munia. Ollessaan tekemisissä ensinmainittujen ostajaryhmien kanssa osuuskunnat saivat useinkin kipeästi kärsiä munien särkymisestä, tilityksen epävarmuudesta y. m. epäkohdista aiheutuneista haitoista. Ja Valiokin harjoitti munienvälitystä vain sivutoimena, niin ettei siihen voitu kiinnittää siellä niin paljon huomiota kuin munanmyyntiosuuskuntien edut olisivat vaatineet. Kun olot vuoden 1921 kuluessa muodostuivat munamarkkinoilla sellaisiksi, että munien vienti ulkomaille tuli kysymykseen, osoittautuikin tarpeelliseksi saada munanmyyntiosuuskunnille oma keskusliike, joka järjestäisi sekä munien viennin ulkomaille että niiden myynnin kotimaassa. Joulukuussa vuonna 1921 perustivat munanmyyntiosuuskuntien valtuutetut edustajat keskusliikkeen, nimellä *Vientikunta Muna r. l.*, joka aloitti toimintansa vuoden 1922 alussa.

»Munan» sääntöjen mukaan voivat sen jäseniksi päästä ainoastaan munanmyyntiosuuskunnat. ●*suusmaksu* on 500 mk ja osuuskuntien tulee ottaa yksi osuus kutakin edellisen vuoden myyntimäärän 100 000 markkaa tai sen osaa kohden. *Lisämaksuvelvollisuus* on 1 000 mk kutakin osuutta kohden. Jäsenosuuskunnat ovat velvolliset lähettämään »Munalle» kaikki tuotteensa, paitsi mitä menee oman paikkakunnan tarpeisiin.

Paitsi jäseniltään ostaa »Muna» toistaiseksi munia myöskin muilta osuuskunnilta sekä suurempien kanaloiden omistajiltakm. Jäsenosuuskunnilla ovat kuitenkin m. m. ne edut, että ne tulevat osallisiksi vuosiylijäämästä, milloin sitä jaetaan, ja että »Muna» kuljettaa niiden munat omissa laatikoissaan. — »Muna» harjoittaa myös kaikenlaisten kanalatavikkeiden myyntiä.

»Munan» liikettä hoitaa 7-henkinen hallintoneuvosto ja tämän asettama johtokunta, johon kuuluu toimitusjohtaja ja 2 valtuutettua.

Perustettaessa oli »Munalla» jäseniä 15 ja vuoden 1924 lopussa 103. »Munan» konttori on Helsingissä, jonka lisäksi sillä on munien vastaanottopaikka Turussa. Sen vuotuinen liikevaihto on viime vuosina ollut noin 5 milj. mk sekä omat pääomat ja takuurahasto yhteensä vuoden 1923 lopussa 180 000 mk.

7. Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.

Edellisessä on mainittu, kuinka osuustoiminnan soveltamisesta metsätalouteen on jo pitkän ajan kuluessa suunniteltu ja kuinka monia vaikeuksia tällaisten hankkeiden toteuttaminen kohtaa. Viimeinen yritys tällä alalla on vuoden 1921 lopulla tätä varten perustettu keskusliike, *Metsänomistajain Metsäkeskus O. Y.* Tultiin näet siihen tulokseen, että elinvoimaisia paikallisia osuustoimintayrityksiä olisi vaikea saada aikaan ilman että niillä jo alusta alkaen on erityinen oma keskusliike, joka niitä nopeaa synnyttämään, ohjaamaan ja tukemaan samalla tavalla kuin Osuus-

kassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö aikoinaan toimi osuuskassojen perustamiseksi ja kehittämiseksi.

Metsäkeskus perustettiin osakeyhtiön muotoon niin kuin Keskuslainarahastokin siitä syystä, että muuten ei olisi saatu niin suurta pääomaa kokoon kuin tällainen yritys välttämättömästi tarvitsi. Ja samoin kuin alussa Keskuslainarahastonkin, on suurin osa Metsäkeskuksen osakepääomasta yksityisten osakkaiden merkitsmä. Sillä niistä 10 000 000 markasta, jotka muodostavat sanotun pääoman, on ainoastaan 50 000 mk kuntien, seurakuntien, osuussahojen j. m. s. merkitsemiä n. s. *kantaosakkeita*, kun koko jäljellä oleva osa on joko yksityisten metsänomistajain tai muiden (kuten eräiden vanhempien keskusliikkeiden ja osuuskuntien) merkitsemiä n. s. *etuoikeutettuja* osakkeita. Tarkoituksena on kuitenkin, että etuoikeutetut osakkeet lunastetaan pois sikäli kuin syntyy ja yritykseen liittyy kantaosakkaina metsänomistajain metsätaloutta edistäviä, osuustoimintaperiaatteiden mukaan toimivia yhtymiä tai kuntia ja seurakuntia.

Yhtiön varsinaisena tehtävänä on edellisessä mainittujen yhtymien metsäntuotteiden myyminen ja jalostaminen. Tämän lisäksi se mainittujen yhtymien tarvetta varten hankkii puunsicmeniä, taimia ja muita metsätaloustarvikkeita sekä edistää järkipერიისen metsätalouden aikaansaamista. Mikäli yhtiöllä ei ole riittävästi tehtävää kantaosakkaidensa metsätavarain myynnissä ja jalostamisessa, välittää ja avustaa se yksityistenkin metsänomistajain metsäkauppoja. Tässä se siis croaa Keskuslainarahastosta, joka ainoastaan tyydyttää osakkaikseen liittynoiden osuuskuntien luontotarvetta.

Metsäkeskuksen vuosiylijäämä on käytettävä seuraavalla tavalla: 1) 30 % siirretään vararahastoon; 10 % siirretään erityiseen B-osakkaiden lunastamisrahastoon. Mikäli ylijäämää vielä riittää, jaetaan osakepääomalle osinkoa korkeintaan 7 %, sekä sen jälkeen B-osakkaille lisäksi 2 %. Jos ylijäämää on vielä jäljellä, jaetaan siitä myyntihyvitystä kantaosakkeita omistaville osuuskunnille ja muille yhteisöille heidän myyntimääränsä mukaan.

Metsäkeskuksen asioita hoitaa 9-miehininen hallintoneuvosto ja tämän asettama johtokunta, johon kuuluu toimitusjohtaja ja 2 valtuutettua.

Metsäkeskus aloitti toimintansa vuoden 1922 alussa. Sen 8500 osakkaasta oli vuoden 1924 lopussa osuuskuntia 119 ja muita ryhmäjäseniä 333. Liikkeen alkutoiminta on ollut menestyksellistä. Sen vuosimyynti oli vuonna 1922 11.8 milj., vuonna 1923 34.9 milj. ja vuonna 1924 38.2 milj. mk sekä vuosiylijäämä vuonna 1922 0.2 milj. ja vuonna 1923 1.0 milj. mk. Liikkeen omat pääomat kohosivat vuoden 1923 lopussa 34.9 milj. markkaan. Metsäkeskuksella on Helsinkiin sijoitetun pääkonttorin lisäksi sivukonttoreja Kotkassa, Raumalla, Kristiinassa ja Lapaluodossa.

8. Osuuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö.

Suomessa pidettiin välttämättömänä, että maanviljelijäin osuuskassoilla jo perustamisestaan saakka olisi oma luottolaitoksensa, jossa ne saisivat sekä pääomaa että ohjausta ja kaikinpuolista tukea. Tämän vuoksi anoivat vuoden 1900 valtiopäivät valtion kannatusta

tällaiselle rahastolle; kannattaahan näet valtio muisakin maissa samanlaisia laitoksia. Kun sitten oli saatu tieto siitä, että hallitsija oli anomuksen hyväksynyt, perustettiin vuonna 1902 *Osuskassojen Keskuslainarahasto-Osakeyhtiö* 300000 markan pääomalla. Syystä että silloin vielä ei ollut osuuskassoja, täytyi yksityisten asiaharrastavien henkilöiden ruveta perustajiksi ja merkitä yritykseen tarvittava pääoma.

Keskuslainarahaston alkuperäinen *osakepääoma* korotettiin vuonna 1915 1 milj. markaksi. Vuoden 1924 lopussa se oli 4 milj. mk ja se kasvaa joka vuosi sitä mukaa kuin yhtiö lainaa osuuskunnille rahaa, sillä näiden tulee ottaa Keskuslainarahaston osakkeita määräsuhteessa siihen luottoon, jota ne siltä nauttivat. Yksityisiltä osakkailta on osakkeet lunastettu pois. Sen sijaan on valtio vuonna 1925 liittynyt yhtiön osakkaaksi. Jäljempänä mainittavista valtion Keskuslainarahastolle myöntämistä pysyvistä lainoista, 46.5 milj. markasta, on 25 milj. mk käytetty sellaisten osakkeiden lunastamiseen, jotka eivät oikeuta osinkoon, 7.5 milj. mk osinkoon oikeuttavien osakkeiden lunastamiseen ja 14 milj. mk vararahaston lisäämiseen. Samalla on valtio saanut oikeuden nimittää 3 jäsentä yhtiön hallintoneuvostoon. Osinkona maksetaan korkeintaan $4\frac{1}{2}\%$.

Keskuslainarahasto sai ensimmäisen valtionlainansa, 4 milj. mk, vuonna 1903 ja toisen, 700000 markkaa, vuonna 1909; molemmat ovat huokeakorkoisia kuole-tuslainoja. Vuosina 1913—1924 valtio myönsi sille yhteensä 39 milj. mk korottomia lainoja sekä 7.5 milj. mk korollisia lainoja osuusincijerien rakennuslainoiksi, molemmat ehdolla, että niitä ei irtisanota niin kauan

kuin yhtiö toimii nykyisen päämääränsä toteuttamiseksi ja, jos liike joskus lakkautettaisiin, ne maksetaan takaisin vasta sen jälkeen kuin muut velat on suoritettu. Vuonna 1921 perustetusta maataloustuotannon edistämisrahastosta Keskuslainarahasto sai 23.3 milj. mk lainaksi. Edelleen sille on myönnetty useampiin tilapäisiin tarkoituksiin lyhempiäaikaisia korollisia valtionlainoja yhteensä 44.3 milj. mk sekä valtion takuulla postisäästöpankin varoista 100 milj. mk. Tämän lisäksi oli Keskuslainarahastolla obligatiolainoja, talletuksia, pankkilainoja y. m. yhteensä vuonna 1924 lähes 60 milj. mk.

Mitä erityisesti talletuksiin tulee, sai Keskuslainarahasto oikeuden niiden ottamiseen vasta syksyllä 1920. Kun se lisäksi talletusten ottajana on vielä vähän tunnettu, ei niitä vuoteen 1925 mennessä ole ehtinyt kertyä huomattavammin. Mutta katsoen siihen, että Keskuslainarahasto on erityisen turvallinen rahojen sijoituspaikka ja että sen kautta rahat varmasti tulevat hyödyttämään maataloutta ja maalaisväestöä, on luonnollista, että ne tulevat karttumaan.

Keskuslainarahasto oli alkujaan yksinomaan osuuskassojen rahoittaja, mutta vuonna 1915 laajennettiin tätä sen tehtävää siten, että sen tarkoituksena nyttemmin on »lainaliikettä harjoittamalla yhtiöön osakkaiksi liittyneiden osuuskuntien välityksellä tyydyttää maalaisväestön, varsinkin pienviljelijäin, luotontarvetta». Tämän mukaan se antaa lainoja muillekin maataloutta edistäville osuuskunnille kuin osuuskassoille, vaikka kyllä pääomien vähyyden vuoksi vähäisemmässä määrässä.

Vuodesta 1923 saakka on valtion lainananto osuusmeijereille siirtynyt Keskuslainarahastolle ja se on, kuten mainittu, tätä varten saanut kaikkiaan 15.0 milj. mk huokeakorkoisia lainoja valtiolta.

Voidaksensa päästä Keskuslainarahaston luottoa nauttimaan tulcc osuuskuntien olla perustettuja sen hyväksymien mallisääntöjen mukaan ja alistua yhtiön puolelta tapahtuvan tarkastuksen alaisiksi sekä muutenkin täyttää crinäisiä chtoja.

Näiden chtojen mukaan osuuskassat eivät saa käyttää rahoja muihin tarkoituksiin kuin lainataksccn niitä jäsenilleen maanviljelystä tai muita maalaisväestön elinkeinoja kohottaviin yrityksiin. Mikäli lainoja myönnetään maanviljelysammattitarvikkeiden ostoihin, näiden tulee tapahtua osuustoiminnallisilta keskusliikkeiltä. Kaikki nämä ehdot tarkoittavat siis lainanottajain suojelemista crchdyksiltä ja petoksilta, jotta lainarahoista koituisi heille hyötyä eikä vahinkoa.

Myönnetystä luotosta saavat kassat nostaa rahoja pienemmissä erissä tarpeen mukaan. Toiselta puolen ne ovat oikeutetut irtisanomatta lähettämään Keskuslainarahastoon tallettaviksi käyttämättä olevia rahojaan.

Luottoa on tähän saakka myönnetty kassojen luottokykyisyyden ja tarpeiden mukaan 5 000:sta aina 1 500 000 markkaan saakka; vuonna 1924 oli osuuskassoille myönnetty luotto keskimäärin noin 160 000 markkaa.

Luottoa nauttivat osuuskassat tarkastetaan Keskuslainarahaston puolesta kerran vuodessa, heikot useamman kerran. Tarkastajina käyttää Keskuslainarahasto asiaan erityisestl perchtyneitä, osaksi omia, osaksi Pellervo-Scuran konsulentteja, joiden kesken

maa on jacttu 19 tarkastuspiiriin. Nämä tarkastajat harjoittavat samalla monipuolista osuustoiminnallista neuvontatyötä. Keskuslainarahaston omassa palveluksessa on 12 tällaista tarkastajaa ja 2 ylitarkastajaa.

Keskuslainarahaston asioita hoitavat 12-miehin hallintoneuvosto ja tämän asettama johtokunta. Hallintoneuvoston jäsenistä yhtiökokous valitsee 9 varsinaista ja 6 varajäsentä sekä maatalousministeriö, valtiovarainministeriö ja Suomen Pankin pankkivaltuusmiehet kukin yhden ja tälle varamiehen. Johtokuntaan kuuluvat toimitusjohtaja ja 4 hallintoneuvoston vuosittain valitsemaa jäsentä. Yhtiön konttori on Helsingissä.

Osuuskassojen Keskuslainarahaston kehitys vv. 1903—1924.

Vuonna	Henkilökunta	Keskuslainarahastoon liittynyt osuuskassoja	Omat pääomat Smk	Talletuksia Smk	Lainoja		Osuuskassoille myönnetty luotto Smk	Vuosiylijäämä Smk
					valtiolta ja Suomen Pankilta Smk	muilta Smk		
1903	10	2	300000	—	300 000	—	79000	8 000
1906	148	4	315 000	—	1 100 000	—	1 225 000	22 000
1910	374	6	377 000	—	4 002000	—	4 388000	36000
1914	441	10	430000	—	5 437 000	20 000	6 320000	41 000
1918	606	11	1 347 000	25 000	6 529 000	4 055 000	13918000	134000
			232 000	4 000	1 130 000	702 000	2 408 000	23 000
1922	831	23	3 196000	3 673 000	59 387 000	20 090 000	100 466 000	443 000
			262000	301 000	4 872000	1 648 000	8 242000	36000
1923	928	32	3 611 000	7 723 000	95 651 000	80 512 000	152 977 000	1 243 000
			330000	705 000	8 735000	7 353 000	13 970 000	114 000
1924	1 041	37	6 453 000	12 726 000	130 588 000	72 035 000	222 298 000	795 000
			5 0 000	1 163 000	11 937 000	6 585 000	20 320 000	73 000

B. Osuustoimintaliitot.

Johdanto: Mikä on osuustoimintaliitto?

Osuustoiminnallisia keskusliikkeitä voi sanoa osuuskuntien yhtiöiksi, jotka hoitavat niiden yhteisiä likeyrityksiä. Osuustoimintaliittoja taas voidaan sanoa osuuskuntien ammattiyhdistyksiksi, jotka pitävät huolta osuustoimintasivistyksen levittämisestä ja syventämisestä, aattcellisesti ajavat osuustoimintasiaa ja valvovat sen etuja. On kuitenkin sellaisiakin keskusliikkeitä, jotka hoitavat samalla myöskin liiton toimialaa.

Osuustoimintaliittojen päätehtävät ovat seuraavat:

1. *Osuustoimintasivistyksen laajentaminen ja syventäminen.* Tämä tapahtuu julkaisemalla osuustoimintalehtiä ja osuustoimintakirjallisuutta, toimittamalla osuustoimintatilastoa, järjestämällä n. s. osuustoimintapäiviä eli osuuskuntien edustajakokouksia, lähettämällä kiertäviä neuvoja pitämään esitelmii y. m. s.

2. *Osuustoimintajärjestöjen ja niiden laitosten edelleen kehittäminen.* Tämä tapahtuu toimittamalla käsikirjoja, kirjanpitokirjoja ja mallisääntöjä, keksimällä uusia apuneuvoja ja välikappaleita osuuskuntien ja niiden yhtymien hoidon helpottamiseksi sekä tarkastamalla osuuskuntien tilejä ja taloudenhoitoa ynnä antamalla näitä koskevia neuvoja.

3. *Osuustoimintaliikkeen yhteisten etujen edustaminen ja puolustaminen.*

4. *Yhteenkuuluvaisuudentunteen herättäminen osuuskunnissa ja niiden keskusliikkeissä.*

Maissa, joissa osuustoiminta on kehittynyt pitemmälle, ovat osuuskunnat havainneet tarpeelliseksi

yhtyä useammanlaatuisiin liittoihin. On perustettu *yleisiä*, osuustoiminnan eri haaroille yhteisiä liittoja, sekä *erikoisliittoja* yhtä haaraa varten. Kumpiakin on perustettu sekä *maakuntaliitoiksi* että *koko maan tai valtion* käsittäviksi liitoiksi. Tällöin on työ jaettu niiden kesken tavallisesti siten, että koko maan käsittävät liitot ovat toimittaneet kirjallisen ynnä järjestämis- ja edustustyön, maakuntaliitot taas harjoittaneet suullista neuvontaa ja tilintarkastusta. Eri maiden liittojen huipuiksi on vielä perustettu *kansainvälisiä osuustoimintaliittoja*.

Koska liitot eivät yleensä harjoita liiketoimintaa, josta ne saisivat tuloja, täytyy niiden tavallisesti saada vuotuista kannatusta muualta. Onkin luonnollista, että niiden omat jäsenosuuskunnat ja keskusliikkeet taloudellisesti tukevat niiden toimintaa. Lisäksi ovat useiden maiden maataloudelliset osuustoimintaliitot saaneet valtionapua varsinkin osuuskuntien tilintarkastusta varten.

1. Maakunnallisia ja erikoisliittoja.

a) Osuuskauppojen liitot.

Osuustoiminnallisen valistustyön tehostamista varten perustettiin vuonna 1908 n. s. *osuuskauppapiirejä*, joihin liittyivät läänin, maakunnan tai suuremman alueen osuuskaupat. Osuuskauppapiirit muodostivat taasen keskenään Osuuskauppojen Liiton. Vuonna 1918 tämän liiton toiminta järjestettiin uudelleen ja hyväksyttiin sille uudet säännöt sekä nykyinen nimi: *Yleinen Osuuskauppojen Liitto* (Y. O. L.).

Nykyjään on Y. O. L:n alue jaettu 15 osuuskauppapiiriin, joista 12 on suomenkielistä ja 3 ruotsinkielistä. Y. O. L. toimii välittömässä yhteydessä S. O. K:n kanssa ja sen hallintoneuvostona on S. O. K:n hallintoneuvosto ja johtokuntana S. O. K:n johtokunta sekä keskustuimistona siv. 103 mainittu S. O. K:n neuvontatoimisto. Kerran vuodessa kokoontuu Y. O. L:n *edustajakokous*, johon kukin Y. O. L:n jäsenosuuskauppa lähettää yhden edustajan, jolla kokouksessa on yksi ääni. Kukin osuuskauppapiiri pitää kerran vuodessa, syys- tai lokakuussa, piirikokouksen, jossa käsitellään etupäässä paikallista valistustoimintaakoskevia asioita ja valitaan piirin asioista huolehtiva 3-henkinen piiritoimikunta, sekä tarpeen mukaan osuuskauppojen hallitusten edustajain ja liikkeenhoitajain kokouksia. Kerran vuodessa on Y. O. L:n hallintoneuvoston ja johtokunnan sekä piiritoimikuntien jäsenten muodostaman neuvottelukunnan kokous. Kaikissa näissä kokouksissa pohditaan osuuskauppojen aatteellista valistustoimintaa, yhteiskunnallista merkitystä ja tehtäviä sekä käytännöllistä osuuskauppatoimintaa koskevia kysymyksiä.

Varemmiin mainittujen erimielisyyksien johdosta useimmat työväen osuuskaupat erosivat tästä järjestöstä vuonna 1916 ja perustivat omia maakunnallisia *osuuskauppaliittoja*, joita nyt on 8, ja näille keskuselimen, nimellä *Kulutusosuuskuntien Keskusliitto* (K. K.). K. K:n yhdeksi tehtäväksi on tullut yhdistää ja keskittää itsensä tämä osuuskauppaliike kokonaisuudessaan. Siitä syystä ovat K. K:ssa jäseninä paikallisten osuuskauppojen ohella myös kes-

kusliike OTK sekä vakuutusliikkeet Kansa ja Tulen-
turva.

K. K. on siis itsenäinen järjestö omine hallintoeli-
mineen. Mutta muissa suhteissa se toimii samalla
tavoin kuin S. O. K:n neuvontatoimisto. Se valvoo
ja edistää osuuskauppain ja kuluttajaväestön etuja,
suorittaa osuuskaupallista valistus- ja kasvatustyötä
ja harjoittaa konttori- ja tarkkailuvälineiden ynnä
paperikauppatavarain valmistusta ja kauppaa. Se
julkaisee viikkolehteä *Kuluttajain Lehti* (levikki
75 000), kuukausilehteä *Konsumentbladet* (levikki 1 500)
ja osuuskauppain toimi- ja johtohenkilöille tarkoitet-
tuja lehtiä *Työtoveri* (levikki 3 000) ja *Osuusliike* (le-
vikki 2 500) sekä muuta osuuskaupallista valistuskir-
jallisuutta. K. K. toimeenpanee luentotilaisuuksia
maascudulla osuuskauppojen jäsenille ja kursseja
toimihenkilöille, jotka kirjeopistossa saavat alkuope-
tusta ja sitten vuosittain Helsingissä pidettävillä 3-
kuukautisilla kursseilla jatko-opetusta. Edelleen K. K.
harjoittaa osuuskauppojen tilintarkastusta, antaa neu-
voja lakiasioissa, laatii tilastoa jäsenosuuskauppojen
liiketoiminnasta ja välittää osuuskauppojen henkilö-
kunnan toimenvälitystä. Lisäksi se välittää ja myy
osuuskaupoille paperitavaroita ja konttorivälineitä.

K. K:n ylin päättävä elin on vuosittain pidettävä
edustajakokous. Osuuskaupat lähettävät siihen taval-
lisesti useita edustajia, mutta yhdellä niistä on oikeus
käyttää äänioikeutta. Osuuskaupalla on oikeus yhteen
edustusääneen kutakin 200 jäsentä kohden.

Edustajakokouksessa valitaan jäsenet K. K:n hal-
lintonneuvostoon. Lisäksi on kullakin keskusliikkeellä
oikeus saada siihen edustajansa. Hallintoneuvosto

valitsee johtokunnan, joka hoitaa K. K:n välitöntä johtoa.

b) Osuusmeijerien liitot.

Osuusmeijeriliitoista perustettiin ensimmäinen vuonna 1903, mutta useimmat vuosina 1906—1909. Nykyisin niitä on 12. Liittojen toiminta-alaan kuuluu konsulenttien ja konemonttöörien pitäminen, meijeriharjoittelulaitoksen valvominen, viikoittaisen voinhintatilaston julkaiseminen ja tietojen kerääminen osuusmeijerien liiketilastoa varten. Aikaisemmin liitot toimivat suurimmaksi osaksi valtionavun varassa. Nyttemmin ne saavat valtionavun lisäksi osan tuloistaan veroina jäseniltään, avustuksena Valiolta sekä voittona harjoittamastaan meijeritarpeiden välitysliikkeestä.

Osuusmeijeriliitot ovat silloin tällöin pitäneet liittojen *edustajakokouksia*. Näiden ohella ovat Pellervo-Seura ja Valio yhdessä silloin tällöin järjestäneet *osuusmeijerien edustajakokouksia* vuodesta 1914 lähtien.

c) Osuuskassojen liitot.

Paljon myöhemmin ovat osuuskassat tunteneet paikallisen liittoutumisen tarvetta. Vasta syksyllä 1924 syntyi ensimmäinen osuuskassaliitto Karjalassa. Lokakuussa samana vuonna käsiteltiin asiaa osuuskassojen VII:ssä edustajakokouksessa, joka piti tällaista liittoutumista suotavana, ja tammikuussa 1925 vahvisti Keskuslainarahaston hallintoneuvosto mallisäännöt osuuskassaliittoja varten. Liitot on ajateltu

alueeltaan yleensä pienemmiksi kuin osuuskauppa- ja osuusmeijeriliitot, jopa väliin vain yhden laajemman kunnan käsittäviksi.

d) Ruotsalainen osuustoimintaliitto.

Vuonna 1919 perustettiin Suomen ruotsinkielisiä seutuja varten oma yleinen osuustoimintaliitto, *Finlands Svenska Andelsförbund*, jonka toimisto on Helsingissä ja joka etupäässä on toiminut osuustoimintavälistyksen levittämiseksi ruotsinkielisten keskuudessa. Liittoon kuului vuoden 1924 lopussa 100 erilaista osuuskuntaa, niiden joukossa keskusliikkeet Labor ja Enigheten. Liitto nauttii valtionapua sekä rahallista kannatusta muutamilta keskusliikkeiltä.

2. Pellervo-Seura Suomen yleisenä osuustoimintaliittona.

Koska Pellervo-Seura on se järjestö, jonka aloitteesta ja toimesta Suomen osuustoimintaliike on saanut alkunsa ja järjestömuotonsa ja se näin ollen jo perustamisestaan asti tosiasiallisesti sekä vuodesta 1918 saakka sääntöjensäkin mukaan on toiminut koko maan käsittävänä yleisenä osuustoimintaliittona, on sen toiminnan tunteminen tarpeellinen osuustoimintaväelle. Siitä syystä tehdään siitä tässä lähemmin selkoa.

Kuten edellä jo on kerrottu, perustivat Pellervo-Seuran eräät osuustoimintaliikkeen ystävät vuonna 1899. Seuran tarkoituksena oli sen ensimmäisten sääntöjen mukaan maalaisväestön osuustoiminnan

edistäminen, mutta olojen pakosta se joutui tosiasiallisesti toimimaan osuustoiminta-aatteen yleisenä edistäjänä, ohjaajana, valvojana ja puolustajana. Se on levittänyt tietoja yhteistoiminnan siunausta tuottavasta voimasta, antanut avustusta erilaatuisten yhteistoimintayritysten, kuten aikaisemmin maamiesseurojen, sonniyhdistysten ja karjanvakuutusyhdistysten, ja myöhemmin erilaatuisten osuuskuntien, kuten osuusmeijerien, osuuskassojen, osuuskauppojen y. m. perustamisessa; se opettaa osuuskuntien toimihenkilöille, miten osuuskuntia on hoidettava ja niiden tilejä tehtävä; se avustaa osuuskuntia tilintarkastuksissa ja riitaisuuksien selvittämisessä; se koettaa saada paikallisia osuuskuntia liittymään keskenään yhteistoimintaan; se vihdoin edustaa osuustoimintaliikettä ulospäin, valvoo sen etuja ja puolustaa sitä.

Näitä tehtäviään on Pellervo-Seura suorittanut seuraavia climiä ja toimintatapoja käyttäen:

Seuran toimistossa Helsingissä on valmistettu lakimiesten ja avuksi kutsuttujen ammattimiesten myötävaikutuksella *mallisääntöjä* erilaisia osuuskuntia ja muita taloudellisia yhdistyksiä varten. Sitäpaitsi on toimistossa vuosien vierissä laadittu, tarkastettu ja paranneltu sellaistenkin osuuskuntien sääntöjä, joita varten ei ole mallisääntöjä, mutta joita joko yleisö tai virastot ovat sinne lähettäneet.

Lisäksi on toimitettu *käsikirjoja* osuuskuntien perustamisesta ja hoidosta kaikkia tärkeimpiä osuustoiminnanhaaroja varten. Niinikään on painatettu *kirjanpitokirjoja* ja tarvittavia *lomakkeita* kaikkia tärkeimpiä maataloudellisia osuuskuntia varten.

Vuonna 1903 seura ryhtyi toimittamaan ja julkai-

semaan vuotuista *liiketilastoa osuuskaupoista, osuusmeijereistä ja osuuskassoista* sekä tilapäisesti muistakin osuuskunnista. Vuodesta 1913 siirtyi osuuskauppatalasto S. O. K:n ja osuuskassatilasto Keskuslainarahaston sekä vuonna 1922 osuusmeijeritilasto Valion laadittavaksi. Mutta edelleenkin Pellervo-Seura julkaisee kaikki osuustoimintatilastot vuosikirjassaan, josta siis saa yleiskatsauksen osuustoimintaliikkeen sen kaikessa laajuudessa.

Tämän niin sanoaksemme etupäässä sisäisen toiminnan rinnalla on Pellervo-Seurassa tehty ulospäinkin kohdistuvaa työtä.

Seuran tähän toiminnan puoleen kuuluvat toimenpiteet osuustoiminnan yleisten etujen valvomiseksi. Niistä ansaitsee ensi sijassa huomiota vuoden 1900 valtiopäiville toimitettu anomusehdotus valtion kannatuksesta osuuskassaliikkeelle. Tämän anomuksen seurauksena myönnettiin vuonna 1903 *neljän miljoonan markan valtionlaina Osuuskassojen Keskuslainarahastolle*. Toimen samantapainen toimenpide oli vuonna 1903 senaattiin jätetty kirjelmä, jonka seurauksena oli *kahden miljoonan markan suuruisen erityyisen rahasumman myöntäminen*, josta rahastosta on annettu *lainoja osuusmeijerien rakentamista ja sisustamista varten*. Valmistaakseen alaa edullisten maatalouskoneiden yhteisostoille Pellervo-Seura pani vuonna 1902 alulle ja sai vuonna 1903 käyntiin n. s. *väliaikaisen konetarkastuslaitoksen*, jonka toimintaa jatketaan vuodesta 1921 lähtien valtion puolesta. Edelleen kuuluu tähän toimintaan se erikoisehdotuksista koottu ja niiden pohjalle laadittu *anonus osuus-*

toimintalakiin tehtävistä muutoksista ja lisäyksistä, minkä seuran johtokunta vuonna 1908 jätti senaattiin, josta se on lähetetty lainvalmistelukuntaan.

Erittäin tärkeä tehtävä on Pellervo-Seuralla edelleen lausuntojen antamisessa osuustoimintaa koskevista asioista hallitukselle ja viranomaisille.

Suuri merkitys on ollut myöskin sillä osalla Pellervo-Seuran työtä, joka on tapahtunut **neuvontatoiminnan** muodossa.

Neuvomista on osaksi harjoitettu toimistosta tapahtuneen erittäin laajan *kirjeenvaihdon* avulla.

Toimistotyöstä on erikoisesti mainittava se osa, minkä on suorittanut seuran *lainopillinen sihteeri*. Niinpä hän on saanut m. m. antaa neuvoja joko suullisesti tehtyihin tai — mikä on tavallisempaa — kirjeellisiin, osuustoimintalakia koskeviin kysymyksiin, laatia lausuntoja virastoille, valmistaa erikoisia, paljon työtä vaativia selvityksiä, laatia joko vallan uusia mallisääntöjä ja muita julkaisuja tai valmistaa uusia, parannettuja painoksia jo varemmin laadittujen tilalle.

Seuran toimistosta on lisäksi vuodesta 1916 lähtien annettu kohtuullista palkkiota vastaan kirjallisia ja suullisia neuvoja sekä muuta avustusta muissakin kuin osuustoimintaa koskevissa lakiasioissa seuran ja osuuskuntien jäsenille sekä kunnille ja niiden viranomaisille. Näitä ynnä eräitä muita tehtäviä varten perustettiin mainittuna vuonna erityinen *lainopillinen neuvontatoimisto*, johon on kiinnitetty kaksi lakimiestä.

Yhtä tärkeä on ollut se ohjaus, mikä tapahtuu maaseudulla kiertävien *konsulenttien* avulla. Heidän

toimenaan on tehdä aatetta tunnetuksi, antaa ohjeita osuuskuntien perustamisessa, hoitamisessa ja tilinteossa sekä tarkastaa niiden tilejä.

Jotta tämä paikallisten osuuskuntien neuvonta ja tarkastamistyö tulisi riittävän tehokkaaksi, on pidetty tarpeellisena jakaa maa piireihin ja asettaa niihin n. s. piirikonsulentteja joko yksin tai yhdessä eräiden muiden laitosten kanssa. Tällaisia piirikonsulentteja on seuralla vuonna 1925 omia 8 ja yhteisiä Keskuslainarahaston kanssa 11, joiden kesken maa on jaettu 19 piiriin. Näiden lisäksi on seuralla kaksi erikoiskonsulenttia koko maata varten, nimittäin toinen munanmyyntiosuustoimintaa varten yhdessä »Munan» kanssa ja toinen n. s. muita osuuskuntia varten. Tämän konsulenttitoimen laajuudesta saa jonkinlaisen käsityksen, kun tietää, että konsulentit alkuvuosina puhuivat kymmenille tuhansille henkilöille joka vuosi ja että he viime aikoina ovat käyneet vuosittain enemmän kuin 1 800:ssa eri toimituksessa kaikilla maamme ääriillä.

Kansaa valistavassa tarkoituksessa on myös Helsinkiin järjestetty n. s. *Pellervon päiviä* vuosina 1900, 1902, 1904, 1907, 1909, 1914 ja 1920, joista osanottajain suuren lukumäärän, hyvien esitelmien, laulujen ja arvokkaiden iltamien vuoksi on muodostunut yleisiä maataloudellisia juhlatilaisuuksia, jommoisia ei varemmin tässä maassa ole vietetty. Suurin niistä oli se juhla, joka lokakuun 2 ja 3 p:nä 1924 vietettiin Pellervo-Seuran ja Suomen osuustoimintaliikkeen 25-vuotisen olemassaolon johdosta ja johon otti osaa noin 3 000 henkeä.

Pellervon päivien rinnalle astuivat vuodesta 1911

lähtien n. s. *maataloudelliset osuustoimintapäivät*, joita Pellervo-Seura rupesi järjestämään yhdessä Keskuslainarahaston, Valion ja Hankkijan sekä myöhemmin muidenkin maataloudellisten järjestöjen kanssa siinä muodossa, että näiden järjestöjen vuosikokoukset vietetään joka vuosi samoina päivinä huhnikuun alussa.

Pellervo-Seura on myös harjoittanut huomattavaa *osuustoiminnallisen kirjallisuuden kustantamista*. Tämä kirjallisuus on ilmestynyt pääasiallisesti *Pellervon kirjasto*-nimisenä sarjana, jossa tavataan jo aikaisemmin mainitut käsikirjat, mutta niiden ohella myös muita osuustoiminta-asiaan perehdyttäviä kirjoja, suomeksi yhteensä 42 numeroa ja ruotsiksi 23 numeroa. Tämän ohella on julkaistu pienempiä sarjoja, nim. *Pellervon pikkukirjasia* sekä *Pellervon lento-lehtisiä*, joista jälkimmäiset ovat levinneet kymmenin tuhansin kappalein. Eräitä juhlatilaisuuksia varten seura on niinkään julkaissut arvokkaita *juhla-julkaisuja*. Erittäin suurtoisenä ja sisällsriikkaana ilmestyy seuran *vuosikirja*, jossa eri tavoin esitetään ja eri puolilta valaistaan Suomen osuustoimintaliikkeen kehityksen kulkua ja johon sisältyy se eri osuuskunnista laadittu seikkaperäinen osuuskuntien liiketilasto, joka jo varemmin mainittiin.

Tärkeänä aatteen tunnetuutekijänä ja sen toteuttamisen ohjaajana on pidettävä *Pellervo-lehteä*. Se ilmestyi alkuvuosina kerran, mutta vuodesta 1907 saakka kahdesti kuukaudessa. Lehti sisältää helppotajuiseen muotoon laadittuja kirjoituksia osuustoiminnan, maanviljelyksen ja sen sivuelinkeinojen sekä maataloudellisen lainsäädännön alalta, kysymyksiä ja

vastauksia lukijain osastossa, kodin osaston sekä lisäksi aatteellisia ja yleissivistäviä kirjoituksia. Lehteä leviää enemmän kuin mitään muuta Suomen, vieläpä Skandinavian maidenkin maataloudellista lehteä, ja vain harvat maatalouslehdet suurissa sivistysmaissa ovat saavuttaneet yhtä suuren tai suuremman levenemisen. Sen tilaajamäärä oli varempina vuosina noin 20 000—25 000, mutta se on myöhemmin kasvanut, niin että se vuonna 1925 on noin 90000. Vuosina 1900—1920 ilmestyi tämä lehti suppeampana myöskin ruotsiksi noin 3—5000:n painoksena.

Vuodesta 1915 saakka on Pellervo-Seura julkaissut almanakkaa nimellä *Pellervon kalenteri*, jota leviää noin 30 000 kpl.

Erittäin tärkeän osan seuran kustannusliikkeestä muodostaa *kirjanpitokirjojen* kustantaminen erilaisia maataloudellisia osuuskuntia varten.

Tämän ohella seura on uhrannut työtä ja voimia *keskusliikkeiden valmistamiseen, järjestämiseen ja perustamiseen* sekä niiden tunnetuksi tekemiseen ja puolustamiseen, milloin se on ollut tarpeen. Samoin se on pannut alulle ja järjestänyt *pitäjien paloapuyhdistysten keskittämisen »Vakavaan»* vuonna 1917 ja *Maalaiskuntien Liiton* perustamisen vuonna 1921. Edelleen se on vuonna 1916 ottanut aloitteen *Maaseudun Tulevaisuus*-lehden julkaisemiseksi ja vuonna 1917 maataloustuottajain maatalouspoliittiseksi järjestäytymiseksi, joka sittemmin johti *Maataloustuottajain Keskusliiton* perustamiseen.

Tällaista voimaperäistä ja monipuolista toimintaa varten Pellervo-Seura luonnollisesti tarvitsee paljon varoja. Seuran **raha-asioista** onkin syytä antaa cräitä tietoja.

Siv. 140 olevasta taulukosta nähdään, että seura sai ensi vuosina *lahjoituksia* asianharrastajiltakin, mutta että sen *jäsenmaksut* ovat olleet verraten vähäiset. Sen nauttima *valtionapu* oli alussa verraten suuri ja se kohosi vuoteen 1912 saakka, jolloin se oli 81 000 mk, mutta valtiollisista syistä sitä alennettiin, niin että se sodan aikana oli enää vain 55 000 mk. Vuosina 1920—1922 se oli 175 000 mk ja vuoden 1923 alusta 205 000 mk, mikä ei kunninkaan ole edes 20 000 rauhanaikaista markkaa. Kannatuksia *osuustoiminnallisilta keskusliikkeiltä* oli sillä varemmin aivan vähän, mutta vuodesta 1916, kun valtionavut supistuivat, ryhtyivät S. O. K., Hankkija, Valio ja Keskuslainarahasto sitä tuntuvammin kannattamaan, vuonna 1924 480 000 markalla. Seuran *kustannusliikkeen* kasvamista osoittavat sen tuottamat seuraavat *bruttotulot*: vuonna 1904 56 000 mk, vuonna 1916 180 000 mk, vuonna 1921 lähes 800 000 mk ja vuonna 1924 yli 1 500 000 mk.

Seuran *jäseninä* oli aluksi pääasiallisesti yksityisiä henkilöitä. Myöhemmin siihen rupesi liittymään osuuskuntiakin, vaikka verraten vähän, niin että maan yli 3 000 osuuskunnasta oli siinä niitä vuonna 1924 vain 407. Seuran säännöt muutettiin vuonna 1918. Niiden mukaan on seuran *järjestömuoto* seuraava:

Seuran jäseniksi ei enää oteta yksityisiä henkilöitä, vaan ainoastaan osuustoiminnallisia keskusliikkeitä

Pellervo-Seuran kehitys vv. 1899—1924.

Vuonna	Jäsenmäärä		Virka- lijoita	Konsulenttien neuvontatöiden tusten juku	Tuloja Smk			Kustannus- liikkeen bruttotulot Smk
	kaik- kiaan	sittä osuu- kuntia			jäsenmak- sua ja lah- joitusta	valtion- apua	kannatus- maksua keskusliik- keltä	
1899	430	—	3					
1900	518	—	6	252	25 610	20 000	—	31 000
1902	844	—	14	286	7 960	24 000	—	37 790
1906	1 304	45	17	1 008	13 340	62 000	2 000	56 310
1910	1 389	114	23	776	35 445	81 000	9 600	78 870
1914	1 267	208	23	1 146	5 570	74 000	15 400	131 770
1918	1 368	372	22	419	5 530	75 000	120 260	274 570
					960	12 980	20 810	47 500
1922	1 320	409	30	1 685	34 385	175 000	420 000	1 224 990
					2 821	14 360	34 450	100 500
1923	1 310	406	30	1 823	33 225	205 000	420 000	1 288 875
					3 034	18 720	38 360	117 705
1924	1 299	407	29	1 684	40 873	205 000	480 000	1 570 984
					3 736	18 740	43 880	143 600

ja paikallisia osuuskuntia. Jäsenmaksu on jäsenenä olevilta keskusliikkeiltä, joiden toimintapiirinä on koko maa, 5 000 mk vuodessa ja muilta keskusliikkeiltä ja osuuskunnilta niiden liikevaihdon mukaan 20:stä aina 1 000:een markkaan osuuskunnilta ja 2 000:een markkaan keskusliikkeiltä.

Seuran asioita hoitavat johtokunta ja valtuuskunta.

Johtokuntaan kuuluu 9 jäsentä, joista kukin jäsenenä oleva keskusliike valitsee yhden ja muut seuran vuosikokous.

Valtuuskuntaan kuuluu johtokunnan lisäksi 9 jäsentä, jotka valitaan vuosikokouksessa kolmeksi vuodeksi kerrallaan, siten että valtuuskunnassa tulevat

maan eri seudut ja osuustoiminnan eri päähaarat edustetuiksi.

Valtuuskunta kokoontuu ainakin kerran vuodessa ja sen asiana on antaa ohjeita seuran neuvonta- ja valistustyön järjestämisessä sekä päättää tärkeimmistä uusista aloitteista ja seuran toimintatavan muutoksista.

3. Eräitä muita eri osuustoiminnanhaarojen yhteisiä yrityksiä.

Toisiakin teitä ovat eri osuustoiminnanhaarat pyrkineet yhteistoimintaan.

Vuonna 1908 perustivat Pellervo-Seura, S. O. K., Hankkija, Valio ja Keskuslainarahasto kannatusyhdistyksen, jonka tehtävänä on julkaista *Suomen Osuustoimintalehti*-nimistä aikakauslehteä. Tänä on ilmestynyt vuodesta 1909 lähtien kerran kuukaudessa ja se on tarkoitettu valistuneempaa osuustoimintaväkeä sekä kaikkien osuuskuntien johtomiehiä ja toimihenkilöitä varten. Se leviää 3 500 kpl:n suuruisena painoksena.

Vuonna 1909 perustivat yllämainitut järjestöt *Suomen Osuustoimintaopiston*, joka sodan alkuun saakka toimi osuuskauppojen, osuusmeijerien ja osuuskassojen hoitajien yhteisenä oppilaitoksena Tuusulan kansanopistolla vuosittain 4—8 viikkoa kestäneinä kursseina sekä talvisin eri osissa maata pidettyinä, 2—4 päivää kestäneinä yleisempinä kursseina. Sodan jälkeen on osuustoimintaopetus siirtynyt edellä mainittuihin osuustoimintakouluihin ja -kursseihin.

Vuonna 1912 perustivat edellä mainitut osuustoi-

minnalliset keskusjärjestöt ynnä Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi *Yhteiskirjapaino O. Y.*-nimisen osakeyhtiön, joka osti näille oman kirjapainon, mikä nyttemmin on maamme suurimpia kirjapainoja ja sijaitsee omassa talossaan Helsingissä. Tässä kirjapainossa m. m. painetaan maamme useimmat osuustoimintalehdet.

Vuonna 1916 perustivat Pellervo-Seura ja erinäiset keskusliikkeet y. m. maanviljelijäin keskusjärjestöt *Maalaisten Yhteistoimintatalo O. Y.*-nimisen osakeyhtiön, joka sodan jälkeen on rakennuttanut Helsinkiin Simonkadun 6:nteen 7-kerroksisen tilavan talon. Vuodesta 1922 se tarjoo suojan Pellervo-Seuralle, useille pienemmille keskusliikkeille ja useimmille muille maalaisten yhteistoimintajärjestöille.

Loppusanoja.

Edellisestä on opittu tuntemaan Suomen osuustoimintaliikkeen synty ja tähänastinen kehitys. Me voimme yleensä iloita siitä, että osuustoiminnan niin monessa suhteessa hedelmällinen aate on voitu meilläkin verraten hyvällä menestyksellä sovelluttaa käytäntöön useilla eri aloilla. Mutta toiselta puolen emme suinkaan vielä voi tyytyä tähänastisiin saavutuksiin. Sillä vasta noin 30 % meidän maanviljelijöistämme on liittynyt osuuskassoihin, kun vastaava luku Saksassa lienee ainakin 80 %. Vasta noin 30 % lehmistämme on osuusmeijerien kirjoissa, kun niitä Tanskassa on lähes 95 %. Vasta hyvin pieni määrä

sikalan- ja kanalanomistajistamme on karjanmyynti- ja munanmyyntiosuuskunnissa, kun näiden jäseniä on Tanskassa satojatuhansia. Ja vaikka osuuskauppojemme jäsenmäärä onkin huomattavasti suurempi kuin muiden osuustoimintaliikkeemme haarojen, kohoten jo yli 10 %:n maamme asukasluvusta, mitä parempaan tulokseen tuskin missään muussa maassa kuin Englannissa on päästy, on osuuskauppaliikkeenkin alalla vielä paljon sijaa kehitykselle. Sitäpaitsi osuustoimintaliikkeen kaikilla aloilla on vielä ja tulee aina olemaan runsaasti työmaata myöskin liikkeen lujittamiseksi ja sisäiseksi voimistuttamiseksi.

Meillä on siis osuustoiminnan alalla vielä paljon tekemättä työtä, jota Pellervo-Seuran, keskusliikkeiden y. m. konsulentit eivät yksin ehdi suorittaa, vaan johon kaivataan kaikkien yhteishyvää harrastavien kansalaisten apua. Isänmaa ja kansamme vähäväkisten suuret joukot ovat siis oikeutetut odottamaan näiltä, että he kukin kotiseudullaan ryhtyvät toimimaan osuustoiminta-aatteen tunnetuksitekemiseksi ja toteuttamiseksi.

Nuoret, ihanteellisuuteen pyrkivät henkilöt arvelevat kenties, että tämä on sellaista aineellista aherusta, joka ei anna tyydytystä sille, jonka mieli pyrkii korkeammalle. Mutta siinä he erehtyvät. Sillä Suomen osuustoiminnan perimmäinen tarkoitus ei suinkaan ole niin ja niin monen osuuskunnan pystyttäminen, niin ja niin monen jäsenen kerääminen niihin tai niin ja niin monen sadan miljoonan liikevaihdon hankkiminen. Sen lopullinen päämäärä on tätä aineellista yhteistoimintaa apunaan käyttäen saada Suomen kansan niin taloudellinen kuin tieto-

puolinen ja siveellinen taso kohotetuksi siinä määrässä, että se tulevaisuudessa pystyy nykyistä voimakkaammin isänmaamme turvallisuutta ja onnea lisäämään.

Eikö tämä ole nuorten isänmaallisten miesten ja naisten uhrautuvien ponnistusten arvoinen tehtävä? Eikä sen tarvitse olla pelkkää uhraustakaan, sillä — kuten cräs kirjailija on sanonut — suurin onni, mikä kuolevaisen osaksi voi tulla, on se, että hän saa suorittaa sellaista työtä, jota hän rakastaa ja joka koituu muille hyödyksi.

Mies, joka ymmärtää osuustoiminnan merkityksen, omistaa sille ajatuksissa, sanoissa ja töissä elämänsä jokaisen päivän. Tukemalla jokaista osuustoimintayritystä hän koettaa alituisesti herättää ystäviissään ja naapureissaan suurempaa luottamusta osuustoimintaan. Hän kehoittaa kärsivällisyyteen, milloin toiset vain arvostelevat. Hän esittää mielipiteensä miellyttävällä tavalla, milloin toiset vain moittivat. Hän osoittaa ymmärtävänsä osuustoiminnan vaikeudet, ryhtymättä liiaksi arvostelemaan pikkuasioita.

Osuustoiminta ei voi syntyä ilman kärsivällisyyttä, hyvää tahtoa ja ymmärtämystä.

Australialaisesta maatalouslehdestä.

Osuustoiminnan opiskelijain, jotka haluavat perehtyä tarkemmin osuustoimintaliikkeeseen ja osuustoimintateoriaan, tulee hankkia alempana mainitut teokset, jotka äskettäin ovat ilmestyneet Pellervo-Seuran kustannuksella.

Pellervo-Seuran ja Suomen osuustoimintaliikkeen
25-vuotisjuhlaan ilmestyi julkaisu

YHTEISELTÄ TAIPALEELTA.

Monipuolisesti, usean kirjoittajan selostamana, tuodaan siinä esiin sekä Pellervo-Seuran että osuustoiminnallisten keskusliikkeiden ja Suomen eri osuustoimintamuotojen vaiheet ja viimeaikaiset saavutukset.

Kirjassa on 303 siv. ja kuvia. Hinta 20:—.

OSUUSTOIMINTALIIKKEEN MERKKIMIEHIÄ

on kirja, jossa selostamalla maailman huomattavimpien osuustoimintamiesten elämäkertoja samalla annetaan kuvaus osuustoiminnan kehityksestä Europan eri maissa.

Kirjassa on 285 sivua. Hinta 10:—.

Prof. Hannes Gebhardin 60-vuotispäiväksi
ilmestyi juhla-julkaisu

YHTEISVOIMIN.

Tämä juhlakirja sisältää useita varsin laajojakin tutkimuksia sekä osuustoiminnan että maatalouden alalta osuustoimintaa lähellä olevista asioista. Kirjoittajien joukossa on huomattavia sekä kotimaisia että ulkomaisia tiedemiehiä ja osuustoimintateoreetikkoja.

Kirja sisältää 305 suurikokoista sivua. Hinta nid. 30:—, sid. 40:—.

Muuta osuustoimintakirjallisuutta on lueteltu
seuraavalla sivulla.

PELLERVON TOIMISTO.

Helsinki, Simonk. 6.

PELLERVON KIRJASTOA

on m. m. ilmestynyt:

N:o 3, I. Osuusmeljeri. Käsikirja. I. Perustaminen ja taloudenhoito. Neljäs kokonaan uudistettu painos	50:—
N:o 5. Osuustolminta-akti. Ohjeita sen käyttämiseksi. Seitsemäs painos.	20:—
N:o 10. J. K. Paasikivi, Osuustolminta-aktin pääkohdat. Toinen tarkastettu painos.	2:—
N:o 9, II. Osuuskassa. Käsikirja. II. Osuuskassan kirjaapito. Kolmas kokonaan uudistettu painos.	27:50
N:o 12. Osuuskassan perustaminen ja hoito. Käsikirja. Neljäs kokonaan uudistettu painos	27:50
N:o 14. Hannes Oschard, Osuuskassojen Keskustelu-rahasto, sen synty ja järjestys	1:—
N:o 16. Juho Torvelainen, Pileteillä osuustoiminnallisesta viljakaupasta Saksessa	1:—
N:o 18. Hannes Gebhard, Maanosto-osuuskunta. Ohjeita sen perustamisessa. Toinen painos	2:—
N:o 19. Lemmari Gripenberg, Viljajomyyntiosuuskunnat. Käsikirja	2:—
N:o 21. T. Arola, Epäkohtia ja tulevaisuusmahdollisuksia maatalouskonekaupassa	1:—
N:o 22. Pulmasosuosuuskunnat. Käsikirja niiden perustamisesta ja hoidosta. Uusi painos tekeillä	
N:o 23. Onni Karhunen, Osuuskuntain suhde rekisteriviranomaisiin. Neljäs, tarkastettu painos	6:—
N:o 24. E. A. Manni, Sammakokulvikkeen valmistus ja sammakokulvikke-osuuskunnat	3:—
N:o 25. Hannes Gebhard, Osuustolminnan tulevaisuusmahdollisuudet ja tehtävät kaupan alalla. Toinen painos	1:—
N:o 26. Hannes Gebhard, Osuustolminta pienviljelijöiden ammattilaidon kohottaja	1:—
N:o 27. E. Veistola, Puhelinosuuskunta. Käsikirja sen perustamisesta ja hoidosta	13:—
N:o 29. Munajomyyntiosuuskunta. Käsikirja sen perustamisesta ja hoidosta. Toinen painos	22:—
N:o 30. Karjanomyyntiosuuskunta. Valmistuksia osuustolminnan soveltamiseksi karjanomyyntiin alalle. Komitean mietintö	2:50
N:o 31. Pellervo-Seuran toiminta ja sen vastainen järjestäminen	3:—
N:o 34. Maatalouden palovakuutus ja sen kehittäminen. Toimittanut Pellervo-Seuran vakuutuskomitea	4:—
N:o 35. Maataluslehtien väestön rahalliseen järjestämiseen	1:50
N:o 36. Hannes Gebhard, Suomen osuustolminnan oppikirja. Kolmas painos	12:—
N:o 37. Sahaosuosuuskunnan käsikirja	8:—
N:o 38. Osuustolminta-aktin merkittävimmät	20:—
N:o 39. T. Ailns, Korkokirja 4, 4 ¹ / ₂ , 5, 5 ¹ / ₂ , 6, 6 ¹ / ₂ , 7, 7 ¹ / ₂ , 8, 8 ¹ / ₂ , 9, 9 ¹ / ₂ , 10 sekä 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 markan pääomille. Toinen laajennettu painos	75:—
N:o 40. Osuuskassan maatalousosasto	18:—
N:o 41. Yhteisvoimin. Juhlajulkaisu prof. Hannes Gebhardin 60-vuotispäiväksi	30:—
N:o 42. Yhteisellä talpoilla. 25-vuotisjuhlajulkaisu	20:—

H U O M.! Tilaukset lähetetään alnoastaan käteismaksulla tai postitruunilla.

Hinta 12:—.